Autorul cărții *Toți sunt normali până ajungi să-i cunoști*

JOHN ORTBERG

CREDINȚĂ & ÎNDOIALĂ

CREDINȚĂ ȘI ÎNDOIALĂ

Dacă cel mai important cuvânt este cel din mijloc?

Tânjești după certitudinea ce învinge orice urmă de îndoială că ai mizat cu viața ta pe adevăr și că de cealaltă parte a cerului, în veșnicie, nu vei avea surprize? Vreau însă să-ți spun că și cei mai renumiți creștini pentru credința lor profundă – oameni ca Billy Graham, Martin Luther și Maica Tereza – s-au luptat cu întrebări fără răspuns, de multe ori dureroase.

Deseori percepem îndoiala ca fiind opusul credinței, însă e posibil ca îndoiala să ne consolideze relația cu Dumnezeu? În opinia lui John Ortberg însăși natura credinței reclamă prezența incertitudinii. În această examinare sinceră a unei vieți de credință, el trasează linia de demarcație între credință și necredință; nu este atât de mult o linie despărțitoare între două tabere ostile, cât mai ales un tăiș care trece prin fiecare suflet. Inspirată din propria luptă a lui Ortberg cu credința și îndoiala, cartea aceasta te va provoca, te va mângâia și te va inspira cu adevărul că Dumnezeu ne vrea în întregime – cu tot cu îndoielile noastre.

John Ortberg este autor, conferențiar și pastor al Bisericii Prezbiteriene din Menlo Park, California. A publicat mai multe cărți, printre care: *Toți sunt normali până ajungi să-i cunoști*; *O dragoste mai presus de rațiune*; *Dumnezeu e mai aproape decât crezi*; și *Când se încheie jocul, totul se întoarce în cutie*. John și soția sa, Nancy, au trei copii.

ISBN 978-973-1813-39-4

EDITURA SCRIPTUM
www.scriptum.ro

De acelaşi autor la Editura Scriptum au mai apărut:

Când se încheie jocultotul se întoarce în cutie

Dumnezeu e mai aproape decât crezi o dragoste mai presus de raţiune Toţi sunt normali până ajungi să-i cunoşti

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României ORTBERGJOHN
Credinţă şi îndoială / John Ortberg.
— Oradea: Scriptum, 2011 ISBN 978 – 973 – 1813 – 39 – 4
JOHN ORTBERG
Editura Scriptum1 Oradea
Originally published în U.S.A. under the title *Faith and Doubt* e 2008 by John Ortjserg Translation copyright e 2011 by John Ortberg Translated by Scriptum Publishing House Published by permission of Zondervan, Grand Rapids, Michigan
Ediţia în limba română, publicată cu permisiune, sub titlul *Credinţă şi îndoială* de John Ortberg
e 2011 Editura Scriptume str. Lăpuşului nr. 28,410264 Oradea – Bihor Tel./Fax/Robot: 0359 – 412.765, Tel./Robot: 0259 – 457.428 E-mail: scriptumscriptum.ro Pagina web: WWW.SCRIPTUM.RO

Prima ediţie în limba română.
Cu excepţia situaţiilor când se specifică altfel, toate citatele biblice folosite sunt traducerea D. Comilescu. Citatele biblice notate NIV provin din traducerea New International Version. Citatele biblice notate NTR provin din Noua traducere în limba română.
ISBN 978 – 973 – 1813 – 39 – 4

În urmă cu peste treizeci de ani, studiam împreună cu prietenii mei cei mai buni la picioarele unui om extraordinar.

Era profesor de limba greacă, avea părul roşcat şi o inimă mare, era modest, extrem de sensibil, deschis la orice idee nouă, nu se pricepea să spună glume, dar avea darul de a schimba vieţi.

Numele lui era Gerald Hawthorne.

Plin de bunăvoinţă, el ne-a deschis ochii spre o lume mai mare şi mai plină de înţelesuri.

Am învăţat de la el mai mult decât aş putea să exprim vreodată. Lui îi este dedicată cartea de faţă, cu cea mai profundă recunoştinţă.

Cuprins

11. Prinzătorul

Note

Introducere

Îţi voi spune secretul meu: eu am îndoieli.

Mi-am petrecut viaţa studiind despre Dumnezeu, gândindu-mă la El, citind despre El şi predicând despre El. Am crescut în biserică. Am urmat cursurile unei universităţi creştine şi după aceea ale unui institut teologic. Am umblat pe calea cea dreaptă şi îngustă. Niciodată nu am dus o viaţă imorală.

Şi am îndoieli.

Să-ţi mai spun ceva. O parte din mine, dacă după ce voi muri totul se va dovedi a fi adevărat – îngerii vor cânta, moartea va fi înfrântă, se vor citi numele şi voi fi şi eu acolo – o parte din mine va fi surprinsă. Ia te uită! Totul e adevărat la urma urmei. Aveam îndoielile mele.

Este în regulă dacă ne punem întrebări, cântărim opinii şi ne întrebăm cu voce tare?

Este în regulă dacă nu pretindem că toată lumea se împarte în două tabere: cei care se îndoiesc şi cei care nu se îndoiesc?

Este oare posibil – poate chiar raţional – să ai credinţă când ai şi îndoieli?

Pentru că am şi credinţă. Şi am riscat totul pentru ea.

Iar credinţa – la fel ca îndoiala – creşte în cele mai neaşteptate conjuncturi. În urmă cu câteva luni am primit un e-mail în care mi se cereau o mie de exemplare dintr-o carte scrisă de mine. Era o solicitare fără precedent – din partea unei alte persoane în afară de mama – aşa că povestea m-a făcut curios.

E-mailul era de la un tânăr pe nume Kirk, un om foarte capabil şi cu o funcţie importantă, tată a trei fetiţe, cu un viitor strălucit înainte, care în urmă cu un an aflase că suferă de scleroză laterală amiotrofică – boala lui Lou Gehrig.

Însă Kirk era convins că în miezul tragediei, credinţa este singura lui speranţă. Şi a decis să-şi folosească ultimele luni de viaţă pentru a invita persoanele pe care le iubea cel mai mult să se gândească la ce contează cu adevărat în viaţă.

Medicii îi spuseseră că mai are de trăit între doi şi cinci ani, însă a murit după nouă luni. Scriu aceste cuvinte în avion, întorcându-mă acasă de la o masă organizată de familia lui, la care au participat sute de persoane şi unde am vizionat o casetă video cu Kirk, într-un scaun cu rotile, abia putând să respire, vorbind despre credinţa lui în Dumnezeu ca unica forţă care putea să îl susţină.

Tatăl lui Kirk m-a dus la aeroport. El mi-a spus despre dificultăţi din viaţa lui – cum îi murise mama când el avea patru ani, iar acum, la şaptezeci şi ceva de ani, îşi pierduse fiul. Mi-a spus că fusese cândva agnostic, iar acum devenise credincios.

Nu ştiu de ce tragedia, care distruge credinţa în viaţa unor

oameni, dă naştere credinţei în viaţa altora. Suferinţa ridică întrebări fără răspuns şi totodată ne spune că singura noastră speranţă trebuie să fie o speranţă mai presus de noi.

Există un mister în ceea ce priveşte credinţa, la fel cum există şi în ceea ce priveşte viaţa, un mister pe care nu îl înţeleg pe deplin.

Aceasta este o carte cu ridul nu foarte atrăgător, *Credinţă şi îndoială*, iar cuvântul cel mai important din titlu este cel de la mijloc.

Pentru că cei mai mulţi oameni pe care îi cunosc sunt un amestec între cele două.

Şi mi se pare o aroganţă din partea oamenilor care adoptă oricare dintre poziţiile referitoare la existenţa lui Dumnezeu şi scriu ca şi cum orice persoană raţională ar fi de acord cu ei deoarece, bineînţeles, ei nu ar susţine o opinie dacă nu ar fi raţională.

Pot eu să fiu credincios şi totodată să urmez adevărul oriunde mă conduce el?

Este oare posibil ca îndoiala să fie unul dintre acei oaspeţi nedoriţi ai vieţii care sunt uneori, în circumstanţele potrivite, buni pentru tine?

Aş vrea să ştiu…

Mulţumiri

Scrierea unei cărţi, la fel ca naşterea unui copil, cumpărarea unei maşini la mâna a doua sau ridicarea din pat dimineaţa, este întotdeauna un act de credinţă. Scrierea cărţii de faţă nu ar fi fost posibilă fără încurajările şi generozitatea Bisericii Prezbiteriene din Menlo Park, care mi-a oferit timpul necesar scrierii, precum şi imboldul necesar gândirii.

Le sunt de asemenea recunoscător mai multor persoane care au citit manuscrisul cărţii acesteia: lui Chuck Bergström, care a stilizat textul; lui Christine Anderson, care m-a încurajat atât de mult; fiicei mele, Laura, care a contribuit cu idei, lectură şi bucurie; lui Mark Nelson, care mi-a oferit un punct de vedere documentat, inteligent şi însoţit de mici ilustraţii caricaturale care mi-aş fi dorit să poată fi incluse în text.

John Sloan este un editor care aduce fiecărui proiect o profundă dragoste pentru arta scrisului şi îi sunt recunoscător pentru creşterea pe care o facilitează. Laura Weller a lucrat cu minuţiozitate pentru ca fiecare cuvânt să fie cel potrivit. Şi cu fiecare an ce trece sunt din ce în ce mai recunoscător pentru ocazia de a face parte din echipa şi comunitatea Zondervan.

Iar Nancy – ea nu numai că a ascultat ideile care stau la baza acestei cărţi în timp ce scria la rândul ei alte două, ci totodată îmi este profesor de credinţă, încredere şi bucuriile „incertitudinii strategice”.

Credinţă, îndoială
ŞI NAŞTERE

Cea mai profundă şi unica temă a istoriei umane, în comparaţie cu care toate celelalte sunt de o importanţă secundară, este conflictul dintre scepticism şi credinţă.1

Wolfgang von Goethe

Într-un an, pe aleea înfundată unde locuiam cu familia, în Illinois, trei din cei patru capi ai familiilor vecine au făcut infarct la patruzeci şi ceva de ani.

Vă spuneam că e vorba de Illinois, unde emblema statului este cârnatul.

Am observat două consecinţe imediate. Una a fost că soţia mea a vrut să afle detaliile poliţei asigurării noastre de viaţă. Cealaltă a fost că toată lumea voia să ştie ce se află de cealaltă parte, atunci când inima încetează să mai bată. Întrebările referitoare la Dumnezeu, cer, semnificaţie şi moarte dintr-odată n-au mai fost doar nişte chestiuni academice.

În acel an mi-am dat seama cât de adânc sunt înrădăcinate atât credinţa, cât şi îndoiala în viaţa mea. Noi le percepem de multe ori ca noţiuni opuse. Multe cărţi aduc argumente în favoarea uneia sau a celeilalte. Dar, deşi în anumite privinţe cele două sunt potrivnice, în alte aspecte sunt surprinzător de asemănătoare: ambele au de-a face cu probleme de importanţă supremă; ambele apar nepoftite în momente neaşteptate; ambele sunt necesare.

Am nevoie de adevăr. Prin urmare, mă îndoiesc. Dacă nu m-aş îndoi, aş fi încă unul din acei fraieri pentru care P.T. Barnum era atât de recunoscător că se nasc la fiecare minut;[1] aş fi păcălit de orice înşelăciune care mi-ar ieşi în cale. Şi detest înşelăciunile.

Am nevoie de speranţă. Prin urmare, cred. Dacă nu aş crede, aş cădea pradă disperării. Şi mă îngrozeşte disperarea.

Pe lângă credinţă şi îndoială, mai există alegerea. Trebuie să decid ce drum voi urma. Trebuie să „fac pariul”.

De ce cred

Dacă ar fi să mă întrebi de ce cred în Dumnezeu, ţi-aş spune probabil o poveste despre un bebeluş. El nu marchează începutul credinţei mele în Dumnezeu, ci un nou capitol din ea. Nu ştiam că atunci când va veni un bebeluş în lumea mea, ÎI va aduce pe Dumnezeu împreună cu el.

Când am aflat că primul nostru copil e pe drum, eu şi Nancy am

---

1 „în fiecare minut se naşte un fraier" este o afirmaţie atribuită (în mod eronat) lui P. T. Barnum, un om de teatru american. Semnificaţia este că există (şi întotdeauna vor exista) o mulţime de oameni naivi în lume. (n.trad.)

mers împreună la cursurile Lamaze.[2] Pentru a le scuti pe viitoarele mame de anxietate, instructorii nu foloseau cuvântul, ci vorbeau despre *disconfort*, ca de exemplu: „Când se va naşte copilul, e posibil să experimentaţi un oarecare disconfort”.

În ziua aniversării a doi ani de la căsătoria noastră, Nancy a început ceea ce avea să fie un travaliu lung de douăsprezece ore. (Toţi copiii noştri s-au născut la ocazii notabile, dar niciunul ca Johnny. El a venit

Nu era vorba doar de mecanismul corpului ei – deşi acesta era uimitor. Nu era vorba doar de dragostea pe care o simţeam dintr-odată pentru această fiinţă – deşi venise ca un torent. Ceea ce mă copleşea era faptul că mă aflam în prezenţa unui suflet nou.

pe lume pe 2 februarie, ceea ce l-a făcut pe medic să spună că dacă pruncul îşi va vedea umbra se va întoarce înăuntru, iar Nancy va mai trebui să ducă încă şase săptămâni de sarcină.) [3]

Trupul Laurei era într-o poziţie neobişnuită în uterul lui Nancy (expresia pe care o foloseau asistentele era „cu faţa în sus”), aşa că partea cea mai grea a capului ei apăsa pe coloana vertebrală a lui Nancy. Fiecare contracţie îi producea o durere cumplită. Momentul cel mai groaznic a venit după unsprezece ore şi mai multe doze de Ocitocină pentru intensificarea contracţiilor. Medicul, cu o singură mână, a răsucit copilul 180 de grade în corpul soţiei mele. Nancy a scos un ţipăt pe care nu-l voi uita niciodată. Ştiam că trebuie să spun ceva.

— Iubito – ai un pic de disconfort?

În cele din urmă a fost nevoie de un aspirator cu un dispozitiv special pentru a scoate copilul. (Cei de la cursurile Lamaze ne avertizaseră că procedura aceasta ar putea face craniul să arate ascuţit, dar că acest lucru va fi temporar.)

Dintr-odată durerea a dispărut, iar noi ţineam în braţe micuţa cu capul ţuguiat şi eram complet nepregătiţi pentru lumea în care intraserăm. Nancy, care nu manifestase niciodată o atracţie deosebită faţă de copiii altora, ţinea bebeluşul în braţe şi se uita în jur ca o tigroaică.

— Aş fi în stare *să omor* pentru copilul ăsta.

Eu i-am atras atenţia că cele mai multe mame ar spune că ar fi în stare *să moară* pentru copiii lor.

---

2 Lamaze este o tehnică de pregătire prenatală, elaborată de obstetricianul francez Fernand Lamaze ca alternativă la utilizarea intervenţiilor medicale în timpul travaliului, (n.trad.)

3 în S.U.A. şi Canada pe data de 2 februarie se sărbătoreşte Ziua marmotei, zi în care potrivit folclorului, marmota iese din vizuina ei şi dacă îşi vede umbra se întoarce în vizuină, iar iarna va mai dura încă şase săptămâni, (n.trad.)

— *Să mor*? De ce să vreau să mor? Dacă aş muri pentru ea, atunci nu aş putea să fiu cu ea. Eu aş fi în stare *să omor* pentru ea.

Şi s-a uitat în jur, sperând ca cineva să-i ofere şansa de a dovedi că vorbeşte serios.

Am luat copilul din braţele ei şi am fost copleşit de minunăţia şi misterul prezenţei unei fiinţe umane. Nu era vorba doar de mecanismul corpului ei – deşi acesta era uimitor. Nu era vorba doar de dragostea pe care o simţeam dintr-odată pentru această fiinţă – deşi venise ca un torent. Ceea ce mă copleşea era faptul că mă aflam în prezenţa unui *suflet* nou.

— Nu-mi vine să cred că în această încăpere se află o fiinţă vie, în carne şi oase, nemuritoare, care mai înainte nu exista. Ea va creşte – şi noi o vom vedea crescând. Va deveni femeie. Şi apoi, într-o zi, va îmbătrâni. Părul acesta roşcat va deveni grizonant, iar apoi cărunt; această piele care acum este atât de roz şi de fină va fi pătată şi zbârcită, iar ea va fi o bătrânică într-un balansoar – şi va fi *aceeaşi persoană pe care o vedem acum*, i-am spus lui Nancy.

— Da, a spus ea. Şi aş fi în stare să omor şi pentru bătrânica aceea.

Când am dus-o acasă, am proptit trupuşorul acela cu prosoape şi pături pe scaunul de maşină din vechiul meu Volkswagen Super Beetle. Conduceam de parcă aş fi transportat nitroglicerină. Mă târam cu maşina pe autostradă, pe banda pentru viteză mică, cu avariile pornite, mergând cu 40 de kilometri pe oră şi enervând şoferii din Northridge până în Pasadena.[4] Cum poţi să călătoreşti suficient de atent pentru a proteja un suflet nou?

Când o ţineam în braţe pe Laura, îmi era imposibil să cred că apăruse la întâmplare. Îmi era imposibil să cred că Universul este un mecanism haotic apărut aleatoriu, căruia nu-i păsa dacă o iubesc sau o urăsc pe Laura. Nu vreau să spun că am un set de argumente în favoarea faptului că ea are un suflet şi că eu cred acele argumente. Nu vreau să spun că această convingere este mereu prezentă în mintea mea cu aceeaşi forţă. Nu.

Vreau să spun că această convingere a izvorât în inima mea şi nu puteam să scap de ea. Nu puteam să o privesc pe Laura şi să cred altceva. Nu puteam să o ţin în braţe fără să-l mulţumesc Cuiva pentru ea. Nu puteam să mă gândesc la viitorul ei fără să mă rog ca Cineva mai puternic şi mai înţelept decât mine să vegheze asupra ei. Când a sosit, a adus cu ea o lume menită să fie o casă pentru oameni. O lume creată din suflarea lui Dumnezeu.

Fiecare copil este o mărturie a dorinţei lui Dumnezeu ca lumea să îşi continue existenţa. Elie Wiesel, supravieţuitor al Holocaustului, care uneori se îndoieşte, a scris că motivul pentru care continuă să se nască atâţia copii este că Dumnezeu iubeşte poveştile.

---

4 O distanţă de aproximativ 45 de kilometri, (n.trad.)

De ce mă îndoiesc

Pe de altă parte, dacă ar fi să mă întrebi de ce mă îndoiesc, cred că ţi-aş spune tot o poveste despre un bebeluş. Un cuplu pe care îl cunosc de multă vreme avea o fetiţă frumoasă. Era genul de copil atât de frumos, încât oamenii îi opreau pe stradă ca să facă remarci cu privire la frumuseţea fetiţei. Ei erau genul de părinţi pe care ai vrea să-i poată avea orice copil.

Familia aceasta avea o piscină în spatele casei.

Într-o zi de vară era atât de frumos afară, încât mama a instalat ţarcul în spatele casei pentru ca fetiţa ei să se poată bucura de acea zi frumoasă. A sunat telefonul, iar fetiţa era în ţarc, timp în care mama s-a dus înăuntru ca să răspundă la telefon. Fetiţa a tras de peretele ţarcului, iar balamaua care ţinea peretele lateral a cedat. Nu trebuia să fie aşa. Dumnezeu ar fi putut să intervină din cer, să îndrepte lucrurile şi să ţină în picioare acel ţarc. Dar n-a fost aşa. Balamaua a cedat, peretele lateral a căzut, fetiţa s-a târât afară, iar cerul a tăcut.

Când mama a ieşit din casă, a văzut trupuşorul frumos al fetiţei ei iubite pe fundul piscinei. A fost începutul unei dureri care nu poate fi descrisă în cuvinte. Ar fi fost gata să moară dacă astfel ar fi putut schimba acel moment. Însă nu putea schimba nimic. Ea avea să rămână în viaţă. Amintirea vârstei pe care ar fi avut-o fiica ei avea să o urmărească la fiecare zi de naştere a acesteia, la fiecare Crăciun şi în ziua în care ar fi absolvit liceul. Acea mamă avea să trăiască îndurând golul din suflet, remuşcarea, vinovăţia şi singurătatea.

Când fetiţa a părăsit această lume, ea a lăsat în urmă un loc în care Dumnezeu tăcea.

Dostoievski, care era credincios, a scris că „moartea unui singur copilaş pune sub semnul întrebării existenţa lui Dumnezeu” 2. Însă, bineînţeles, moartea nu s-a limitat la un singur copilaş. Elie Wiesel vorbeşte despre prima sa noapte într-un lagăr de concentrare, când a văzut cum au fost aduşi, descărcaţi şi aruncaţi într-un şanţ cu foc o căruţă de copii. „N-am să uit niciodată noaptea aceea, prima noapte de lagăr, care mi-a preschimbat viaţa mea într-o singură noapte lungă, de şapte ori blestemată, de şapte ori zăvorâtă... N-am să uit niciodată clipele acelea care mi-au ucis sufletul, mi L-au ucis pe Dumnezeul în care credeam şi mi-au preschimbat visele în ţărână. N-am să uit niciodată toate acestea, chiar dacă aş fi condamnat să trăiesc pe pământ la fel de mult ca Dumnezeu însuşi. Niciodată.”3

Aceasta este lumea noastră. Nu cunosc toate răspunsurile corecte pentru a rezolva aceste probleme, însă ştiu câteva dintre cele greşite.

Vreau să cred

Când oamenii credinţei ţin cu tot dinadinsul să găsească o explicaţie, strecurând îndoială în inima ascultătorilor, se pot întâmpla lucruri rele.

Când oamenii credinţei ţin cu tot dinadinsul să găsească o

explicaţie, strecurând îndoială în inima ascultătorilor, se pot întâmpla lucruri rele.

Din exces de zel, oamenii credinţei pot da uneori răspunsuri greşite.

Uneori predicatorii nu fac altceva decât să provoace şi mai multă durere, spunându-le oamenilor că au adus suferinţa asupra propriei persoane prin păcat. Uneori ei le spun oamenilor că nu au fost izbăviţi pentru că nu au suficientă credinţă.

Uneori oamenii vor să creadă, însă descoperă că nu pot.

Mă gândesc la un bărbat care s-a rugat pentru tatăl lui alcoolic timp ce douăzeci de ani – dar tatăl lui nu s-a schimbat niciodată.

Mă gândesc la o femeie care s-a rugat pentru o soră a ei suferindă de o boală psihică şi care s-a sinucis.

Mă gândesc la o tânără sclipitoare care a fost neglijată de mama ei, abandonată de tatăl ei şi molestată de unchiul ei. La vârsta de 11 ani nici nu voia să audă de existenţa lui Dumnezeu, dar apoi, printr-un grup de prieteni, a devenit creştină. Însă a fost chinuită de dependenţe de natură sexuală pe toată perioada adolescenţei. A început să fie tulburată de gândul că unii oameni sunt condamnaţi la iad doar pentru că aparţin unei alte religii. L-a rugat fără încetare pe Dumnezeu să o ajute; a cerut fără încetare răspunsuri, însă nimic nu părea să se schimbe.

Mă gândesc la o scrisoare pe care am primit-o recent:

Cum pot să cred că un prieten de-al meu evreu care Îi este devotat lui Dumnezeu şi Îi aude vocea mai bine decât mine va merge în iad, iar eu voi merge în cer, cu toate că nu sunt la fel de bun ca el, doar pentru că eu sunt creştin, iar el nu este? Să se arate Dumnezeul cel Adevărat şi Creatorul Universului!

Dumnezeul în care credeam cândva era foarte uşor de auzit şi de urmat. Acum mă aflu în întuneric, iar El îmi pare un străin. Mă rog, dar mă tem că nu îmi va răspunde, pentru că acum am atât de puţină credinţă… nici măcar cât un grăunte de muştar.

Filosoful André Comte-Sponville scrie în mod impresionant despre frumuseţea smereniei: „Smerenia este probabil cea mai religioasă dintre virtuţi. Cât tânjim să ne plecăm genunchii în biserici!” însă el spunea că nu poate să facă acest lucru pentru că ar trebui să creadă că Dumnezeu la creat, iar fiinţele umane i se par prea mizerabile pentru a admite această posibilitate. „A crede în Dumnezeu ar fi un păcat al mândriei.”4

*

Vreau să mă îndoiesc

Uneori oamenii vor să *nu* creadă. O serie de bestselleruri scrise recent de sceptici profesionişti fac parte dintr-o mişcare numită „noul încă din vremea curentului numit cu atâta modestie Iluminism, oamenii au prezis stingerea credinţei în Dumnezeu. Eu vreau să ascult ce au de spus cei care se îndoiesc, nu doar să-i contrazic.

ateism",[5] un fel de evanghelism invers. Ele sunt scrise de oameni care sunt siguri că Dumnezeu nu există, şi uneori sunt supăraţi pe El pentru că nu există. Filosoful Daniel C. Dennett a scris cartea *Breaking the Spell* [Ruperea vrăjii] pentru a susţine că credinţa religioasă a fost protejată de-a lungul istoriei de ideea că este sfântă sau sacră. El spune că o fărâmă de gândire critică ce ar dovedi că este lipsită de sens ar „rupe vraja".5

Renumitul autor Sam Harris scrie că singura diferenţă dintre a crede *în* Iisus şi a *te* crede Iisus constă în numărul persoanelor care fac parte din fiecare categorie. „Avem denumiri pentru oamenii care au multe convingeri lipsite de justificare raţională. Atunci când convingerile sunt extrem de comune, îi numim «religioşi». Altminteri, ei ar fi probabil numiţi «nebuni, psihotici sau demenţi». Deşi oamenii religioşi nu sunt în general nebuni, convingerile lor de bază în mod categoric sunt."6

Jurnalistul britanic Christopher Hitchens a scris o carte intitulată *God Is Not Great*: *How Religion Poisons Everything* [Dumnezeu nu este măreţ: cum religia otrăveşte totul]. Titlul trădează în ce direcţie se îndreaptă cartea.7

Richard Dawkins, un renumit biolog de la Oxford, spune în cartea *Himera credinţei în Dumnezeu*: „Dumnezeul Vechiului Testament este negreşit cel mai neplăcut personaj din toată ficţiunea. Gelos şi mândru de asta, obsedat de control, meschin, nedrept şi neiertător, purificator etnic setos de sânge, misogin, homofob, rasist, adept al infanticidului, genocidului, filicidului, pestilenţial, megaloman…"8 De aici înainte limbajul devine ostil.

S-ar putea ca popularitatea contemporană a unor astfel de cărţi să se datoreze, cel puţin din punct de vedere cronologic, cărţii lui Dan Brown, *Codul lui Da Vinci*. Cu această carte Brown a căutat să submineze aproape întreaga bază istorică a creştinismului tradiţional cu toate că ceea ce este prezentat ca istorie în *Codul lui Da Vinci* este aprig contestat de eruditi de toate felurile. (Un prieten de-al meu istoric, spunea – poate puţin răutăcios – că romanul *Codul lui Da Vina* este singura carte în urma lecturii căreia eşti mai prost decât înainte de a o începe.)

Încă din vremea curentului numit cu atâta modestie Iluminism oamenii au prezis stingerea credinţei în Dumnezeu. Eu vreau să asculi ce au de spus cei care se îndoiesc, şi nu doar să-i contrazic; în parte pentru că în adâncul sufletului meu am şi eu destule îndoieli şi în parte pentru că atunci când încerc doar să câştig o dispută, mă transform în Dan Aykroyd când se certa cu Jane Curtin într-un vechi episod din spectacolul de televiziune Jane, tu…

---

5 Neologism folosit - uneori în mod peiorativ - pentru a desemna o serie de şase cărţi scrise de cinci autori critici declaraţi ai teismului. (n.trad.)

ignorantă". Nimeni nu vrea să fie în preajma mea în acele momente Nici măcar eu.

Nu-mi plac cărţile scrise de credincioşi sau sceptici care fac să pară că problema existenţei lui Dumnezeu este una simplă, că orice persoană cu jumătate de creier va fi de acord cu ei, că cei din tabăra opusă sunt nebuni şi răi. Am citit şi am cunoscut prea mulţi oameni care nu cred în Dumnezeu şi care sunt mai buni şi mai înţelepţi decât mine. Însă nu cred că scepticii de profesie vor face credinţa să dispară. Prezicătorii continuă să moară, iar credinţa continuă să se răspândească.

Îndoială şi credinţă în fiecare suflet

Pentru că-ama Natură este un părinte disfuncţional care mereu ne trimite mesaje amestecate, avem nevoie atât de credinţă, cât şi de îndoială. Naşterea fiecărui copil ne şopteşte despre un Dumnezeu care iubeşte poveştile; moartea fiecărui copil pune sub semnul întrebării existenta Lui. Scriitorul Michael Novak spunea că îndoiala nu este atât de mult o linie de demarcaţie care împarte oamenii în tabere diferite, cât un tăiş de lamă care trece prin fiecare suflet. Mulţi credincioşi tind să creadă că scepticii sunt victime ale lipsei de sens, confuziei morale şi disperării. Mulţi sceptici presupun că cei credincioşi sunt nişte moralizatori lipsiţi de raţiune, dogmatici şi gata să-i judece pe alţii. Însă realitatea este că fiecare purtăm în suflet credinţa şi îndoiala. Căci „cu toţii dispunem de aceleaşi informaţii contradictorii".v

Probabil că marii credincioşi şi marii sceptici se aseamănă mai mult unii cu alţii decât fiecare din aceste două grupuri cu marea masă a persoanelor relativ dezinteresate, care adoptă o poziţie de mijloc. Ambele grupuri sunt preocupate de înţelegerea naturii universului. Ambele acceptă că aceasta este în fond marea întrebare. Majoritatea scepticilor cunosc disconfortul incertitudinii.10 Un scriitor agnostic care scrie articole pentru revista *Wir* a studiat lucrările „noilor atei" şi a scris despre cât invidiază certitudinea lor, despre cât de tentat este să se declare mai degrabă ateu decât pur şi simplu agnostic. Totuşi, în cele din urmă nu a putut să treacă în tabăra lor pentru că, spunea el, „s-ar putea să mă înşel".11 Un alt renumit om de ştiinţă scrie: „Toată viaţa am oscilat între certitudinea confortabilă a ateismului şi îndoielile durmitoare ale agnosticismului."12

Dar majoritatea credincioşilor cunosc şi ei incertitudinea. Billy Graham, ajuns la venerabila vârstă de nouăzeci de ani, când a fost întrebat dacă crede că după ce va muri îl va auzi pe Dumnezeu spunându-i: „Bine, rob bun şi credincios", s-a oprit şi după o surprinzătoare luptă lăuntrică a spus: „Sper că da."13 Martin Luther, promotorul justificării prin credinţă, a fost abordat de o femeie în vârstă, tulburată de îndoială, care i-a cerut ajutorul.

— Spuneţi-mi – a întrebat-o el – când recitaţi crezul, îl credeţi?

— Da, categoric.

— Atunci mergeţi în pace, a spus reformatorul. Dumneavoastră

credeţi mai mult şi mai bine decât mine.14

Unul dintre paradoxurile legate de credinţă şi îndoială este faptul că această problemă constituie provocarea intelectuală supremă, şi totuşi oamenii simpli şi fără educaţie pot trăi cu multă înţelepciune, iar cei cu doctorat pot alege nebunia.

Elie Wiesel, când este rugat să îşi descrie credinţa, foloseşte adjectivul *rănită*. „Tradiţia mea spune că nicio inimă nu este atât de sănătoasă precum o inimă zdrobită, iar eu aş spune că nicio credinţă nu este atât de solidă precum o credinţă rănită."15 Eu cred. Şi totodată mă îndoiesc. Tăişul lamei trece şi prin sufletul meu.

Uneori mă simt frustrat şi am impresia că dacă aş fi mai deştept aş putea rezolva problema existenţei lui Dumnezeu dincolo de orice urmă de îndoială. Mă simt ca şi cum aş fi din nou la şcoală, aş avea test la matematică şi ar trebui să rezolv problema extrem de dificilă cu un tren care pleacă din Cleveland cu o viteză de 40 de kilometri pe oră şi unul care pleacă din Pittsburgh cu 48 de kilometri pe oră – întrebarea fiind când se vor intersecta; am impresia că dovada existenţei lui Dumnezeu e acolo undeva, şi aş putea să o găsesc, numai de aş avea mai mult timp la dispoziţie sau de aş putea găsi cartea potrivită. Sunt tentat să cred că îndoiala este strict o problemă de intelect. Însă luarea deciziilor corecte cu privire la credinţă – la tel ca luarea unor decizii bune pentru viaţă în general – nu pare să depindă în primul rând de IQ Oamenii deştepţi greşesc cu la fel de mare uşurinţă ca toţi ceilalţi.

Într-un avion sunt trei bărbaţi: pilotul, un puşti cercetaş şi cel mai deştept om din lume. Se strică motorul, avionul e în picaj şi nu sunt decât două paraşute. Inteligentul apucă în grabă un rucsac.

— Îmi pare rău – spune el – dar eu sunt cel mai deştept om din lume; am o responsabilitate faţă de această planetă.

Şi sare din avion. Pilotul se întoarce spre puşti şi îi spune că el a trăit o viaţă lungă şi împlinită, iar micul cercetaş are toată viaţa înainte. Îi spune acestuia să ia ultima paraşută şi să-şi salveze viaţa.

— Staţi liniştit, domnule pilot, spune băiatul. Cel mai deştept om din lume tocmai a sărit din avion cu rucsacul meu.

Lumea noastră e plină de oameni deştepţi care sar din avion cu rucsacul. Unul dintre paradoxurile legate de credinţă şi îndoială este că această problemă constituie provocarea intelectuală supremă, şi totuşi oamenii simpli şi fără educaţie pot trăi cu multă înţelepciune, iar cei cu doctorat pot alege nebunia

Un lucru e cert: mâi devreme sau mai târziu, avionul se va prăbuşi. Cu toţii ne aflăm în acelaşi avion. Oameni deştepţi şi mici cercetaşi deopotrivă: toată lumea trebuie să sară. Toată lumea trebuie să aleagă o paraşută. Nimeni nu va şti cine a făcut alegerea înţeleaptă decât după ce a sărit.

Nicholas Wolterstorff, un strălucit filosof de la Universitatea Yale, a avut un fiu care a murit la vârsta de 25 de ani, în timp ce

escalada un munte. Wolterstorff este şi el un credincios care îşi pune întrebări. El scrie cum unii oameni încearcă să explice problema morţii spunând că Dumnezeu este agentul ei, făcând o referire nu foarte subtilă la fiul lui: „Ai trăit anii pe care i-am pregătit pentru tine, aşa că o să scutur puţin muntele. Voi, cei de-acolo, o să trimit nişte grauri în motorul avionului vostru. Iar pentru voi, cei de dincolo, un atac cerebral în timp ce alergaţi e tot ce trebuie."16

Alţii, ca de pildă rabinul Harold Kushner, încearcă să explice suferinţa spunând că şi pe Dumnezeu îl îndurerează moartea, însă nu poate face nimic în privinţa ei. (Elie Wiesel i-a răspuns odată lui Kushner: „Dacă acesta este Dumnezeu, ar trebui să demisioneze şi să lase locul cuiva competent.")

Wolterstorff scrie din perspectiva unui credincios care încă mai are întrebări fără răspuns.

Nu pot să explic totul spunând: „El a făcut asta", dar nu pot să explic totul nici spunând: „Nu a putut să facă nimic în această privinţă". Nu pot deloc să explic lucrurile... Am citit teodiceele formulate pentru a-i justifica omului căile lui Dumnezeu. Le găsesc neconvingătoare. La întrebarea cea mai chinuitoare pe care mi-am pus-o vreodată nu cunosc răspunsul.

Nu ştiu de ce Dumnezeu l-a privit cum cade. Nu ştiu de ce Dumnezeu mă priveşte cum sufăr. Nu pot nici măcar să-mi dau cu părerea. Rana mea este o întrebare fără răspuns. Rănile întregii omeniri sunt o întrebare fără răspuns.17

Aşa stau lucrurile pentru toţi cei care locuim pe alei înfundate, într-o lume în care bebeluşii sunt aduşi acasă de la spital şi îngrijiţi, în care inimile se opresc şi picioarele alunecă, în care ne întrebăm dacă există vreun drum ascuns care duce undeva.

Credem şi ne îndoim. Credinţa şi îndoiala au acelaşi caracter inevitabil, însă nu sunt egale. Nu pot revendica aceeaşi loialitate din partea noastră. Nu au aceeaşi putere.

Dacă există ceva dincolo de aleea înfundată. Îndoiala nu ne poate, duce acolo.

2

De ce să mă deranjez?

Credinţa este o capitulare benevolă şi un pariu plin de bucurie pe bunătatea nevăzută, necunoscută şi netestată a lui Dumnezeu.1

Martin Luther

Când oamenii deştepţi au păreri împărţite

— ai gândit vreodată cât de multe idei diferite despre credinţă, religie şi Dumnezeu există în sânul rasei umane?

Există creştini. Există hinduşi. Există musulmani – şiiţi şi sunniţi. Există confucianişti, şintoişti, budişti, credincioşi Bahai, rastafarieni, atei, agnostici, nihilişti, umanişti, deişti, panteişti, adepţi New Age, vrăjitoare, vrăjitori şi satanişti. Există o grupare pe internet care pretinde a crede într-un Monstru Săritor din Spaghete. Există anumiţi adepţi ai jainismului care cred că există peste trei sute de mii de zei. Există unitarieni care, spunea Bertrand Russell, cred că există *cel mult* un Dumnezeu.

Chiar şi în rândul creştinilor există mii de variaţii şi mişcări religioase, şi adepţii fiecăreia cred că ei au dreptate. Eu am crescut într-o biserică baptistă şi aşteptam cu nerăbdare ziua în care vom fi în cer şi nu vor mai exista diviziuni. Vor fi acolo câţiva luterani.

Aş vrea să ştiu. Nu doar să mă încred. Nu doar să sper. Aş vrea să am parte de propriul meu miracol autentic – ca de exemplu propriul meu rug aprins, sau propria mea lână magică, sau ca echipa Cubs să câştige World Series în timpul vieţii mele.

reprezentaţi de Martin Luther. Vor fi şi metodişti, reprezentaţi de John Wesley. Vor fi acolo şi câţiva catolici (deşi ideea aceasta era puţin mai controversată), reprezentaţi de papă. Iar noi, baptiştii, vom fi acolo, reprezentaţi de… Iisus.

Fiecare crede că el sau ea are dreptate – ceea ce înseamnă că mulţi oameni vor afla, atunci când vor muri, că s-au înşelat. Una dintre ironiile ateismului este că dacă nu există viaţă după moarte, ateii nu vor putea şti niciodată sigur că au avut dreptate, iar credincioşii nu vor putea şti niciodată sigur că s-au înşelat.

Aceste diferenţe de opinie ridică o problemă. Mulţi oameni mai deştepţi decât mine, mai învăţaţi decât mine şi cu o inimă mai mare decât a mea nici măcar nu pot să se pună de acord unii cu alţii. Eu nu pot citi toate cărţile. Şi chiar dacă aş putea, nu sunt suficientele deştept ca să înţeleg lucruri care sunt un mister pentru minţi mult mai luminate decât a mea. Aşadar, cum pot eu să aleg cu o oarecare măsură de încredere?

Pe la sfârşitul secolului a XIX-lea, filosoful şi matematicianul William Clifford a scris unreuele o influenţă imensă, intitulat „Etica credinţgi El susţinea că „întotdeauna şi pretutindeni este greşit ca cineva să creadă ceva pe baza unor dovezi insuficiente".2 Cu toate că nu o spunea în mod direct, el scria despre credinţa în Dumnezeu. El spunea de fapt: „O mulţime de oameni deştepţi se contrazic cu privire la existenţa lui Dumnezeu. Nu avem cum să ştim cine are dreptate şi cine nu, aşa că singurul răspuns adecvat este: «Nu decide. Nu te angaja. Abţine-te. Optează pentru îndoială.»!

Cam în perioada în care a trăit Clifford. Thomas Huxlev a inventat termenul *agnostic*, care nu existase înainte de secolul al XIX-lea. Agnosticii, spunea Huxley, „refuză totalmente să se angajeze" fie să nege, fie să afirme existenţa supranaturalului. Huxley însuşi îl aplauda pe Rene Descartes, considerându-l primuL care s-a antrenat

să se îndoiască. Metoda aleasă de Descartes pentru a ajunge la cunoaştere a fost să înceapă prin a se îndoi de toate lucrurile până când a descoperit o convingere de nezdruncinat: „*Cogito, ergo suin* – „Gândesc, deci exist”. Huxley spunea că „îndoiala a fost acum îndepărtată de pe scaunul penitenţei... la care fusese condamnată de multă vreme, şi a fost pusă la loc de cinste, printre principalele îndatoriri. „[6]

Înţeleg ce vrea să spună. Şi eu aş vrea să pot şti sigur. Aş vrea să ştiu dacă totul e adevărat – că Dumnezeu există cu adevărat, că Iisus într-adevăr a scos demoni, a umblat pe apă şi a înviat din morţi a treia zi. Aş vrea o asigurare că atunci când trâmbiţa va da onorul la înmormântarea mea aici, Cineva va suna pentru mine deşteptarea pe lumea cealaltă.

Aş vrea să *ştiu*. Nu doar să mă încred. Nu doar să sper. Aş vrea ca cerurile să se deschidă. Aş vrea să am parte de propriul meu miracol autentic – ca de exemplu propriul meu rug aprins, sau propria mea lână magică, sau ca echipa Cubs* să câştige World Series[7] în timpul vieţii mele.

Şi din moment ce nu pot să spunea Clifford, ar trebui să mă stabilesc pe tărâmul lui „nu ştiu” şi să mă mulţumesc cu agnosticismul.

Când neutralitatea nu este o alegere bună însă replica unui filosof pe numefwilliam Ţameşa fost că uneori sfatul lui Clifford nu este o strategie bună. El spunea că îndoiala este alternativă greşită atunci când sunt îndeplinite trei condiţii: când avem opţiuni reale, când miza este foarte mare şi când trebuie să tăcem o alegere.4

Uneori trebuie să aleg între două opţiuni chiar şi atunci când nu pot să o dovedesc pe niciuna dintre ele. Neutralitatea cosmică ignoră următoarea problemă: Eu trebuie să trăiesc. Trebuie să fac alegeri. Trebuie să-mi petrec viaţa rugându-mă sau nerugându-mă, închinându-mă sau neînchinându-mă. Trebuie să fiu călăuzit de anumite valori şi dorinţe. Şi apoi trebuie să mor. Trebuie să-mi dăruiesc viaţa totalmente, în întregime, fără luxul de a reţine ceva pentru cea de-a doua sută de am. Viaţa mea este votul, pe care-l dau – pentru Dumnezeu sau împotriva” Lui.

Creierul meu nu îmi poate oferi certitudinea că îmi mizez viaţa pe adevăr. Mortalitatea mea nu îmi oferă luxul de a aştepta până voi şti sigur. Există un singur drum spre certitudine – printr-o uşă numită „moarte”. Atunci voi şti, sau nu va mai exista un „eu” care să ştietnsă trebuie să decid cum voi trăi de partea aceasta a uşii. Odată ce neam născut, a încerca să amânăm decizia cu privire la ce vom face în privinţa lui Dumnezeu este ca şi cum am sări de pe o trambulină şi am

---

6 O echipă profesionistă de baseball din Chicago, Illinois, (n.trad.)

7 Campionat anual de baseball profesionist din S.U.A. şi Canada, (n.trad.)

încerca să amânăm momentul intrării în apă.

Convingerile noastre nu sunt doar nişte estimări ale unor probabilităţi. Ele sunt totodată instrumentele care ne călăuzesc acţiunile.

Când mă gândesc la caracterul imperios al acestei alegeri, îmi amintesc de vorbele prietenului meu Kent, care e baterist. Contextul acestor cuvinte este faptul că toţi muzicienii sunt sfâşiaţi între dorinţa de perfecţiune şi solicitările realităţii. Ei ar vrea să ştie înainte de a cânta o notă că ea va avea tonalitatea perfectă. Ar vrea să ştie înainte de a lovi bateria că bătaia va cădea perfect pe ritm. Însă aspiraţiile muzicienilor sunt zădărnicite de realitate. Nu există nicio garanţie pentru perfecţiunea alegerilor lor. De fapt, din contră, există garanţia imperfecţiunii. Kent mi-a spus că nimeni nu a cântat vreodată cu vocea perfect pe notă; nicio baterie nu a fost lovită vreodată perfect pe ritm. De aceea Kent are o vorbă care îi aminteşte că trebuie să cânte fiecare notă în ciuda unei potenţiale imperfecţiuni. „*Trebuie să o plasezi undeva*. Dacă refuz să cânt un cuvânt cu vocea sau o notă cu instrumentul până nu am siguranţa perfecţiunii, niciodată nu voi face muzică”.

Dacă nu vrei să duci în mormânt toată muzica din tine, va trebui să îţi încerci norocul. Va trebui să arunci zarurile. Trebuie să accepţi limite, nesiguranţă, riscuri şi greşeli. Trebuie să plasezi nota „undeva.

Unii oameni aleg îndoiala. Tâtsatndoiala nu este întotdeauna cea mâl bună strategie. Dacă am urma sfatul lui Clifford, nimeni nu s-ar alătura unui partid politic, nu ar adopta o poziţie în problema pedepsei capitale sau nu ar vota pentru un candidat în consiliul şcolii, deoarece oameni mai deştepţi decât noi se contrazic în privinţa tuturor acestor lucruri.

Teologul Lesslie Newbigin scrie că trăim într-o epocă ce preferă îndoiala în locul credinţei. Vorbim adesea despre o „credinţă oarbă” şi despre o „îndoială sinceră”. Atât credinţa, cât şi îndoiala pot să fie sincere sau oarbe, însă rareori vorbim despre o „credinţă sinceră” sau despre o „îndoială oarbă”. Atât credinţa, cât şi îndoiala sunt necesare, jsi totuşi credinţa are un caracter mai fundamental. Chiar dacă mă îndoiesc de ceva, trebuie să cred că există criterii după care acel lucru poate fi evaluat. Trebuie să cred ceva înainte de a putea să mă îndoiesc de ceva. Îndoiala este pentru credinţă ceea ce este întunericul pentru lumină, ceea ce este boala pentru sănătate. Este o absenţă. Poate că boala este absenţa sănătăţii, dar sănătatea este mai mult decât absenţa bolii. La fel este cu îndoiala şi credinţa. Îndoiala este un slujitor bun, însă un stăpân rău.

„Îndoiala este folositoare pentru o vreme... Dacă Cristos a petrecut o noapte de agonie în rugăciune, dacă a strigat de pe cruce «Uumnezeul Meu, Dumnezeul Meu, pentru ce M-ai părăsit?» atunci cu siguranţă ne este îngăduită îndoiala. Însă trebuie să mergem mai departe. A alege îndoiala ca filosofie de viaţă este ca şi cum am alege

Imobilitatea ca mijloc de transport.[8]5

Este mai raţională credinţa sau îndoiala?

Scepticii îi acuză adesea pe credincioşi că sunt iraţionali. Însă raţionalitatea credinţei este o problemă spinoasă. Convingerile noastre nu sunt doar nişte estimări ale unor probabilităţi. Ele sunt totodată instrumentele care ne călăuzesc acţiunile.

Să presupunem că eşti managerul echipei Los Angeles Dodgers.[9] E finala World Series şi jucaţi împotriva echipei Oakland Athletics.**

Este cea de-a noua repriză şi echipa ta este condusă cu un punct. Ai un om la bază şi doi afară. Pe movilă e cel mai bun aruncător din lume. Ai de ales între doi bătaci; amândoi sunt la fel de buni din perspectiva punctelor obţinute în sezonul respectiv. Unul dintre ei spune: „Probabil că voi greşi. Am doar 25% şanse să nu pierd lupta. Dar cel puţin nu-mi voi lăsa emoţiile să-mi întunece judecata. Voi accepta calm şi cu mintea limpede probabilitatea eşecului". Celălalt spune: „Cred că voi reuşi să lovesc bine mingea. Sunt ferm convins că asta e ziua mea norocoasă".

Pe cine trimiţi la bătaie? Ar fi mai *raţional* să-l trimiţi pe cel care despică firul în patru şi crede că va pierde? Nu ar fi oare mai *logic* să apelezi la Kirk Gibson, cu obrazul neras, genunchiul greu încercat şi convingerea sa arogantă că destinul lui e nemurirea? Ai trimite bătaciul care a adunat toată încrederea în sine de care e capabil. Credinţa are la bază *motive* care trec dincolo de dovezi. (Dacă nu eşti pasionat de baseb, lre 5 iiie[10]să-ţi spun că Kjritxjâbson a fost un apărător grav accidentat din Los Angeles, care în anul 1988 a produs cel mai măreţ moment al World Series din toate timpurile şi i-a convins pe fanii echipei Dodgers nu numai de faptul că Dumnezeu există, dar şi că El este de fapt fan Dodgers.)

Să încercăm o altă analogie. Sunt blocat la etajul nouă al unei clădiri în flăcări. Liftul s-a topit, scările s-au prăbuşit şi singura mea scăpare este să sar pe fereastră pe o pătură ţinută de un grup de pompieri voluntari. Pătura pare subţire. Câţiva dintre pompieri vin direct de la Oktoberfest.* Ar fi *raţional* oare să spun: „Eu nu sar; le dau o şansă de cel mult zece la sută că mă vor prinde; poate că voi

---

8 Echipă de baseball profesionist din Oakland, California, (n.trad.)

9 Echipă de baseball profesionist din Los Angeles, California, (n.trad.)

10 Un festival de 16 zile care are loc în fiecare an în Miinchen la sfârşitul lunii septembrie şi începutul lunii octombrie; la acest eveniment participă şase milioane de oameni în fiecare an şi a inspirat numeroase evenimente similare (cu aceeaşi denumire) în întreaga lume. (n.trad.)

muri aici, dar nu voi sări pe fereastră şi să risc să par naiv"?

Stând în clădirea cuprinsă de flăcări, sunt extrem de conştient că nu mă joc de-a calculul probabilităţilor; mă joc de-a supravieţuirea. Saltul pe fereastră este *raţional* pentru că e cea mai bună şansă de a-mi realiza *scopul* – acela de a supravieţui.

Problema credinţei nu este niciodată doar o problemă de calculare a probabilităţii existenţei lui Dumnezeu. Noi nu ne jucăm de-a calculul probabilităţilor. Noi locuim într-o clădire cuprinsă de flăcări. Ea se numeşte trup. Şi ceasul ticăie.

Să presupunem că ne alăturăm scepticilor. Ce speranţe am eu să realizez un scop grandios într-o fundătură? Iată cum vedea lucrurile Bertrand Russell, un ateu dintr-un secol anterior: „În lumea vizibilă, Calea Lactee reprezintă un fragment infim. În acest fragment, sistemul solar este o particulă minusculă, iar în această particulă, planeta noastră este un punct microscopic. Pe acest punct, nişte bulgări micuţi de carbon şi apă se târăsc timp de câţiva ani, până când se dizolvă din nou în elementele din care sunt compuşi".

Oare numai mie mi se pare, sau această imagine e puţin deprimantă? Ai vrea să se citească următorul fragment la înmormântarea ta? „A fost odată un mic bulgăr de carbon şi apă care s-a târât pentru o vreme pe o particulă minusculă. Acum nu mai este.

Elvis a părăsit clădirea.* Adio".

Nu văd cum ar fi posibil să găsim o viaţă plină de semnificaţie într-un univers lipsit de semnificaţie. Singurul ţel care merită urmărit în viaţă trebuie să fie mai măreţ decât viaţa însăşi.

Poate că bătrânul Bertie avea dreptate.

Poate că universul este o maşinărie asamblată în mod întâmplător, fără nicio menire. Poate că într-o zi totul se va sfârşi. Poate că atunci când Big Bang-ul va face implozie, când soarele va creşte şi pământul va fi distrus – poate că atunci viaţa aşa cum o cunoaştem noi se va încheia şi nu va conta în ziua aceea dacă mi-am iubit copiii sau i-am bătut. Nu suntem decât nişte atomi. Poate că aşa este. Însă nu cunosc pe nimeni care să trăiască în mod consecvent în conformitate cu această idee.

Un teolog pe nume Woody Allen a surprins absurditatea situaţiei în care ne aflăm: „Mai mult ca oricând în istorie, omenirea se află la o răscruce. Un drum duce la disperare şi deznădejde absolută. Celălalt

— Expresie clişeizată ce îşi are rădăcinile în anunţurile făcute la finalul concertelor lui Elvis Presley pentru a împrăştia mulţimea rămasă în sală în speranţa unui bis din partea acestuia; acum expresia este folosită pentru a indica încheierea unui eveniment sau părăsirea unui loc de către cineva, (n.trad.)

duce la extincţie totală. Să ne rugăm să avem înţelepciunea de a alege corect."6

Nu văd cum ar fi posibil să găsim o viaţă plină de semnificaţie într-un univers lipsit de semnificaţie. Singurul ţel care merită urmărit

în viaţă trebuie să fie mai măreţ decât viaţa însăşi. Acest scop este mai mult decât maximizarea plăcerii şi minimalizarea durerii pentru câţiva ani petrecuţi pe pământ. (Singurul scop vrednic în viaţă este să faci parte dintr-o viziune mai măreaţă – răscumpărarea creaţiei, urmărirea dreptăţii, sfinţirea.)

Eşti lansat

Tocmai această conştientizare a condiţiei umane stă la baza binecunoscutei prezentări a problemei credinţei sub formă de pariu de către Blaise Pascal. A lua o decizie în privinţa credinţei se aseamănă mai mult cu a face un pariu decât cu a adopta o poziţie într-o dezbatere, deoarece în viaţă – la fel ca la masa de ruletă – e o miză în joc.

Unii cred că Pascal a promovat fără nicio ruşine interesul propriu. În facultate am avut doi colegi de palier care au elaborat ceea ce ei numeau teoria „celui mai rău iad” cu scopul de a alege o religie. Teoria lor suna cam aşa: studiază toate religiile, identifică credinţa care ameninţă să-i trimită pe oameni în cel mai teribil iad şi apoi adopt-o. Astfel vei elimina cel puţin cel mai cumplit scenariu cosmic.

Însă cu un cred că asta încerca să spună Pascal. Pascal a fost un matematician excepţional. El a inventat prima maşină de calcul şi primul sistem de transport public, a dezvoltat teoria probabilităţii şi o mare parte din matematica managementului riscului şi a dovedit existenţa vidului – toate acestea pregătind terenul pentru fizica cuantică, industria asigurărilor, loteriile Powerball şi cursele de cai, pompele de vid, bomba atomică şi explorarea spaţiului cosmic. El a fost, după cum remarca un biograf, „omul care a inventat lumea modernă”.8

Pascal a fost de asemenea un aristocrat francez înstărit. Era fascinat de jocurile de noroc, care constituiau o obsesie a aristocraţiei franceze a secolului al XVII-lea. Folosirea analogiei cu pariul era un mod de a arăta că credinţa nu este doar o chestiune de estimare a probabilităţii existenţei lui Dumnezeu. Există anumite voturi de la care este imposibil să te abţii – ceea ce William James numea decizii *forţate*. De exemplu, dacă decizi să amâni luarea unei decizii cu privire la dobândirea unei condiţii fizice bune, trupul tău va decide în locul tău.

La fel stau lucrurile, spunea Pascal, şi în privinţa lui Dumnezeu. Dovezile singure nu pot arăta clar că Dumnezeu există sau nu. Însă noi trebuie să alegem dacă îl vom căuta sau nu. A nu alege este o alegere în sine. Pariul tău a început în clipa în care te-ai născut. Ai fost „lansat”. Îţi vei miza viaţa într-un Iei sau altul. Dumnezeu fie există, fie nu există. Cap sau pajură – nu există o a treia opţiune.

Dacă Dumnezeu nu există, noi pierdem o viaţă dedicată ţelului de a iubi, de a trăi cu generozitate, de a spune adevărul şi de a face dreptate. Dar dacă Dumnezeu există, iar noi alegem să nu-L urmăm, pierdem totul.

„Toată lumea crede, căci nu există niciun alt mod de a trăi.

Chiar şi cei care spun că *ştiu*, că nu au nevoie de aruncă zarurile.

Doar că ei le aruncă mai tare decât cei mai mulţi."9 în sensul cel mai literal, pielea noastră e în joc.

Există o versiune seculară recentă a pariului lui Pascal. Filosoful de la Harvard, Robert Nozick, a speculat – pe baza unui aspect al fizicii moderne – că s-ar putea să fie imposibil ca oamenii să înceteze să mai existe. El a sugerat următoarea abordare a vieţii: *mai întâi, imaginează-ţi care formă de imortalitate ar fi cea mai bună*; *apoi trăieşte-ţi viaţa ca şi cum ea ar fi adevărată*. Nozick a murit la câţiva ani după intrarea în noul mileniu. Acum ştie răspunsul la întrebarea dacă este imposibil ca oamenii să înceteze să mai existe.

„Viaţa este o mare surpriză", scria Vladimir Nabokov. „Nu văd de ce moartea nu ar fi una şi mai mare."10

Scepticii radicali cred că nu putem şti nimic. Circula într-o vreme povestea despre examenul la filosofie pe tema scepticismului, examen care consta într-un scaun aşezat în mijlocul unei săli de clasă. Studenţii aveau sarcina de a rezolva o singură problemă: „Dovediţi că scaunul acesta există". Un student a răspuns în două cuvinte: „Care scaun?" A luat nota zece.

Poate că scepticii cred că este imposibil de dovedit că scaunele există. Dar totuşi se aşază pe ele.

Nihiliştii radicali cred că *putem* şti ceva – şi anume că nu *există* semnificaţie. Putem să ştim, după cum spunea Jennifer Hecht, că „universul nu este decât un morman aleatoriu format din lucruri care se ciocnesc unele de altele fără nicio noimă, şi toată viaţa de pe pământ nu este decât o mică şi complet neînsemnată fărâmă de nimic, într-un colţ de spaţiu, a cărei existenţă durează cât ai clipi din ochi – niciodată judecată, observată sau păstrată în memorie."11 Însă chiar şi nihiliştii, scrie Michael Novak, stau în faţa calculatorului în zile frumoase de octombrie, trimiţând mesaje, cu credinţa că cineva le va citi, că cineva va avea parte de lumină şi că ceea ce spun ei are *semnificaţie* într-un univers despre care ei afirmă că nu are nicio semnificaţie. „Sunt bărbaţi şi femei ai credinţei, nihiliştii noştri."12

Poate că, oricât de greu ar fi să pariezi pe credinţă, este şi mai greu să pariezi pe îndoială.

A zbura şi a prinde

Eu cred că Clifford se înşela în eseul lui despre etica credinţei; când e vorba de Dumnezeu, este o nebunie să te abţii chiar şi când nu ai certitudini. Eu aş paria pe Pascal. Însă nu sunt sigur că ideea unui pariu ilustrează foarte bine nevoia disperată a condiţiei umane. Aşa că voi mai încerca încă o ilustraţie.

Aceasta provine de la Henri Nouwen, al cărui dar pentru lume a fost lupta lui cu durerea şi credinţa în rolul tămăduitorului rănit. În ultimul an din viaţa lui a luat o pauză de la muncă şi scris. Tânjea după Dumnezeu şi totuşi îi era greu să se roage. Simţea o atracţie – ca să vezi – faţă de un număr de circ. Un preot olandez care predase la

Harvard şi Yale s-a împrietenit cu cea mai tare trupă de pe pământ. Era o trupă de trapezişti, „The Flying Rodleighs”. I-a văzut evoluând la trapez şi după aceea a ajuns să-i cunoască. Trapeziştii folosesc în general plasă de siguranţă în zilele noastre, dar chiar şi căderea într-o astfel de plasă se poate dovedi periculoasă şi uneori fatală.

Erau cinci membri în acea trupă – trei „săritori” şi doi „prinzători”.

Momentul crucial este acela în care zburătorul dă drumul trapezului. El zboară prin aer fără nicio legătură de siguranţă, fără nicio conexiune cu pământul. Crezi că se simte cât se poate de viu? Crezi că simte vreo teamă în acel moment?

Săritorul urcă scările, urcă pe platformă şi apucă trapezul. Sare de pe platformă, balansându-se în aer. Îşi foloseşte corpul pentru avânt, balansându-se cu o viteză şi la o înălţime din ce în ce mai mari. Prinzătorul este suspendat cu genunchii de un alt trapez, cu mâinile libere ca să le întindă în aer.

Momentul crucial este acela în care săritorul dă drumul trapezului. El zboară prin aer fără nicio legătură de siguranţă, fără nicio conexiune cu pământul. Face una sau două tumbe. Imaginează-ţi-l în mijlocul unei tumbe şi opreşte imaginea acolo. În acel moment absolut nimic nu stă între săritor şi moartea sa. Cum crezi că se simte el? Crezi că se simte câte se poate de viu – cu fiecare celulă din trupul lui în alertă? Crezi că simte vreo teamă în acel moment?

În următorul moment, apare în cadru prinzătorul. El şi-a sincronizat perfect balansul şi îşi face apariţia exact când săritorul pierde din avânt şi începe să coboare. Mâinile lui apucă braţele săritorului. Săritorul nu poate să-l vadă; pentru el totul este incert. Însă simte că este smuls din aer. Prinzătorul îl duce pe săritor în siguranţă. Şi săritorul este foarte, foarte bucuros.

Nouwen a petrecut un timp încercând să-i cunoască pe săritori. Săritorii sunt oameni mărunţi, cu o greutate sub 70 de kilograme, pentru că dacă eşti prinzător, nu îţi doreşti un săritor care să fie mare iubitor de dulciuri. Henri a învăţat despre echipamentul pe care îl foloseau. Aveau şosete pline cu praf de magneziu pentru mâini, în special pentru Joe – unul dintre prinzători., Joe transpiră mult” i-au spus ceilalţi lui Henri. Dacă eşti săritor, nu îţi doreşti un prinzător cu mâinile transpirate.

Iată unde intră în scenă încrederea. Clipa în care laşi din mână trapezul este întotdeauna un act de încredere. Rodleigh, căci aşa se numea liderului grupului, i-a spus lui Nouwen:

— Ca săritor, eu trebuie să am încredere deplină în prinzătorul meu. Publicul ar putea crede că eu sunt vedeta numărului, însă adevărata vedetă e Joe, prinzătorul meu. El trebuie să mă aştepte cu o precizie de fracţiune de secundă şi să mă prindă din aer în timp ce fac săritura spre el.

Nouwen l-a întrebat:

— Cum funcţionează?

El a răspuns:

— Secretul este că săritorul nu face nimic. Prinzătorul face totul. Când zbor spre Joe, nu trebuie decât să-mi întind braţele şi mâinile şi să aştept.

Henri l-a întrebat:

— Tu nu faci nimic?

— Un săritor trebuie să sară, iar un prinzător trebuie să prindă. Săritorul trebuie să-şi întindă mâinile şi să aibă încredere că prinzătorul lui îl va aştepta.13

Cu toţii va trebui să dăm drumul trapezului. Însă noi alegem spre cine vom sări. Noi alegem – nu nivelul de certitudine – ci convingerile faţă de care ne angajăm. Credinţa contează. Însă mai există un aspect al credinţei despre care ar trebui să vorbim. Să descoperi ce crezi cu adevărat se dovedeşte a fi un lucru surprinzător de dificil. Mulţi oameni au impresia că ei cred în Dumnezeu, însă de fapt nu este aşa.

3

Ce fel de credinţă contează CU ADEVĂRAT?

Cei care cred că ei cred în Dumnezeu, dar nu au pasiune în inimă, gândirea nu le este provocată, nu se confruntă cu incertitudini sau îndoială şi, de ce nu, cu disperare uneori, cred doar în ideea de Dumnezeu, nu în Dumnezeu însuşi.1

Madeleine L'Engle

Îţi propun un mic experiment: începe o propoziţie cu „Eu cred...” şi închei-o cu nişte cuvinte spuse din toată inima. Este imposibil să faci acest lucru fără să te simţi însufleţit şi emoţionat.

Nevoia de a ne declara convingerile este un aspect irepresibil al umanităţii noastre. În actul definirii a ceea ce credem, ne definim pe noi înşine. Sunt o fiinţă care poate discerne ce este adevărat, real şi nobil şi se poate dedica acestor lucruri. Cred. Unul dintre cele mai măgulitoare lucruri pe care le putem face este să cerem părerea altora, pentru că ceea ce cred ei contează.

Uneori până şi ideea că fiinţele umane pot să-şi formeze convingeri este disputată. Daniel Dennett (filosoful menţionat în capitolul 1 ca fiind unul dintre „noii atei”) susţine că „convingerea”.

Uneori crezurile noastre sunt simple. Uneori crezurile noastre sunt stupide. Uneori căutăm convingeri „de marcă” pentru că acestea arată cât de grozavi suntem.

nu este un concept valid din punct de vedere ştiinţific. Analogia pe care o foloseşte implică un computer care joacă şah. Computerele nu pot „avea convingeri”. A trata un computer ca şi cum ar avea

convingeri (ca şi cum el ar crede că trebuie să îşi protejeze regele) te poate ajuta să te *raportezi* la el. Însă ştii că *în realitate* computerul nu este altceva decât circuite şi cipuri, iar circuitele şi cipurile nu pot *crede* nimic. La fel este şi cu fiinţele umane: noi suntem circuite şi cipuri. Fiinţele umane nu au cu adevărat convingeri; doar că este util să le tratăm ca şi cum ar avea.2 Asta susţine Daniel Dennett.

Totuşi, el nu *crede* cu adevărat acest lucru.

A fi înseamnă a crede. O întrebare importantă pe care trebuie să mi-o pun este: Ce cred eu *cu adevărat* şi ce anume doar am impresia că *trebuie* să cred?

În trilogia *Stăpânul inelelor*, Sam încearcă să-l încurajeze pe Frodo să nu renunţe. El îi aminteşte lui Frodo că toate poveştile însemnate sunt despre personaje care merg mai departe atunci când pare prea greu. Toate găsesc ceva în care să creadă.

— Dar noi? întreabă Frodo. Noi în ce credem?

Sam îi răspunde:

— Credem că există bine în lume. Şi că merită să luptăm pentru acel bine.3

Această replică m-a dat gata. Am amuţit fără ca măcar să ştiu de ce. Mi-am dat seama mai târziu ce anume m-a impresionat atât de mult la cuvintele acestea: le-am crezut fără niciun efort. De multe ori – în parte datorită slujbei mele – am de-a face cu afirmaţii pe care cred că *ar trebui* să le cred sau pe care *vreau* să le cred. Uneori, deoarece sunt plătit sau aplaudat pentru că susţin aceste convingeri, mă întreb dacă într-adevăr cred ceva sau doar îmi impun să cred pentru că sunt răsplătit. Însă inima mea a spus „da” cu o pasiune neforţată la această convingere: că există bine în lume şi că merită să luptăm pentru el. Cred.

Uneori crezurile noastre sunt simple. Robert Fulghum[11] îşi scria crezul în fiecare an. Într-un an a început cu: „Tot ce trebuie să ştiu cu adevărat am învăţat la grădiniţă” şi a vândut o sumedenie de cărţi.4

Uneori crezurile noastre sunt stupide. S-au vândut nenumărate abţibilduri pentru maşini pe care era scris sloganul: „Toată lumea trebuie să creadă în ceva. Eu cred că voi mai bea o bere”.

Uneori căutăm convingeri „de marcă” pentru că acestea, la fel ca hainele de marcă, arată cât de grozavi suntem. Scenariul filmului *Bull Durham* a fost scris de un bărbat crescut în credinţa creştină şi care a fost deziluzionat de biserică. Filmul începe cu următoarele

---

11 Autor american de scurte eseuri şi ficţiune; a devenit celebru datorită primei sale colecţii de eseuri, All I Really Need to Know I Learned in Kindergarten [Tot ce trebuie să ştiu cu adevărat am învăţat la grădiniţă] (1986), care s-a aflat pe lista de bestselleruri a ziarului New York Times timp de aproape doi ani. (n.trad.)

cuvinte spuse de personajul principal feminin: „Eu cred în biserica baseballului. Am încercat toate religiile majore şi majoritatea celor minore... şi singura biserică ce hrăneşte cu adevărat sufletul este baseballul”. Mai târziu în film, personajul interpretat de Kevin Costner îşi recită crezul: „Eu cred în suflet... în mingile aruncate cu efect, în mâncărurile bogate în fibre, în scotch-ul bun... Cred că ar trebui să existe în Constituţie un amendament care să interzică gazonul artificial şi bătacii desemnaţi[12]. Cred în săruturile lungi, lente, apăsate, delicate şi umede, care durează trei zile.”5 Soţiei mele i-a plăcut această ultimă frază. Puţin prea mult. Soţia mea este o fundamentalistă Kevin Costner. Kevin a spus-o; ea o crede; şi cu asta, basta.

Ce credem noi *cu adevăraţi*

Apoi mai sunt marile convingeri, acele convingeri pentru studiul cărora unii şi-au dedicat viaţa, convingeri pentru care. „Au... purtat dispute, în care şi-au găsit bucuria, pentru care s-au jertfit şi pentru care au murit:

Cred în Dumnezeu; Tatăl Atotputernic.

Creatorul cerului şi al pământului.

Şi în Iisus Cristos, singurul Său Fiu, Domnul nostru, care s-a zămislit de la Duhul Sfânt.

S-a născut din fecioara Maria, a pătimit sub Ponţiu Pilat, a fost răstignit, a murit şi a fost îngropat...

Uneori oamenii pot să recite cuvinte de felul acesta farg să se întrebe vreodată dacă într-adevăr le cred. În urmă cu câţiva ani, o biserică a început să îşi scrie liturghiile la calculator şi să le listeze. A murit o femeie pe nume Edna, iar biserica a economisit timp tipărind acelaşi program pe care îl folosise la înmormântarea precedentă, a unei femei pe nume Maria; nu au făcut decât să dea o comandă prin care calculatorul să schimbe automat numele Maria cu Edna de fiecare dată când apărea în text. Totul a decurs bine până când biserica s-a trezit că recită din Crezul apostolic că ei cred în Iisus Cristos, care s-a zămislit de la Duhul Sfânt şi s-a născut din fecioara Edna. („*Mie numi sună bine, dar dacă asta trebuie să cred*...)

Acum imaginează-ţi doi oameni care recită Crezul apostolic. Unul este smerit, iubitor, sincer, surprinzător de curajos şi plin de viaţă, iar oamenii cumsecade îşi doresc să fie în preajma lui. Celălalt afirmă aceleaşi convingeri, însă este egoist, mânios, îi judecă pe alţii, are un suflet rece, este mândru şi îi bârfeşte pe alţii; nimeni nu vrea să fie în preajma lui. Întrebarea care se impune este: împărtăşesc aceşti doi oameni aceeaşi credinţă? Chiar cred ei aceleaşi lucruri, şi dacă da,

---

12 Bătaciul desemnat este un jucător specializat în lovirea mingii cu bâta căruia i se permite să ia locul jucătorului aflat la aruncare atunci când ar fi rândul acestuia la bătaie (regulă aplicată în Liga Americană, dar nu şi în Liga Naţională a MLB).

atunci de ce sunt atât de diferiţi?

Însă adevărata întrebare este următoarea: Dacă credinţa este atât de importantă, dacă ea contează atât de mult pentru Dumnezeu, încât spunem că suntem mântuiţi prin har, prin credinţă (El. 2: 8) – numai prin credinţă – de ce uneori credinţa nu pare să aibă o influenţă mai mare în viaţa oamenilor? ţpurn pot două persoane să aibă aceeaşi credinţă, dar să fie atât de diferite? B>e ce nu are credinţa un impact mai mare asupra vieţii omului?

Pentru a răspunde la această întrebare, să analizăm ceea ce filosoful Michael Novak numeşte trei tipuri diferite de convingeri. Cu toţii avem convingeri cu privire la ceea ce credem, iar Novak spune că le putem clasifica în trei categorii.6

Convingeri publice

Tonvingerileume sunt acele convingeri pe care vreau să creadă alţii că le am, chiar dacă poate eu nu le cred cu adevărat. De exemplu, dacă o anumită persoană mă întreabă: „Rochia aceasta îmi face şoldurile să arate prea mari?” răspunsul corect este: „Nu. Nici măcar n-am ştiut că *ai* şolduri până nu le-ai menţionat”. Eu fac asemenea afirmaţii din motive de „imagine”, indiferent dacă le cred sau nu.

Persoanele publice sunt faimoase pentru afirmarea unor convingeri cu scopul de a crea o impresie, şi nu de a comunica adevărul („Aceasta este cea mai măreaţă naţiune de pe faţa pământului”). Acestea sunt cele mai importante alegeri prezidenţiale din timpul vieţii noastre”). În opinia actorului de comedie Stephen Colbert, calitatea la care aspiră aceste afirmaţii este *adevărul parent*.* Poate că nu *sunt* adevărate, însă *par* adevărate; ele îi permit vorbitorului să impresioneze oamenii prin sinceritatea lui.7

Este o practică foarte veche. După ce s-a născut Iisus, împăratul Irod le-a spus magilor: „Duceţi-vă de cercetaţi cu de-amănuntul despre Prunc; şi când îl veţi găsi, daţi-mi şi mie de ştire, ca să vin şi eu să mă închin Lui”.

(Matei 2: 8).

Nu aceasta era de fapt adevărata intenţie a lui Irod. Era o tactică de manipulare. Noi îi condamnăm pe

Uneori faptul că facem, parte dintr-o comunitate de credinţă amplifică tentaţia de a pretinde că credem ceea ce de fapt nu credem.

politicieni pentru că înlocuiesc adevărul cu adevărul aparent, dar înăuntrul” meu se află un politician care lucrează peste program, iar

* în engleză *truthiness* – un cuvânt inventat de Stephen Colbert pentru a desemna un „adevăr” pe care pe care o persoană susţine că îl ştie prin intuiţie, fără a ţine seama de dovezi, logică, examinare intelectuală sau fapte; este vorba despre un adevăr aparent, „adevărul care ne dorim noi să existe”, (n.trad.)

principala lui sarcină este să plăsmuiască şi să transmită convingeri publice pentru a mă ajuta să obţin ceea ce vreau.

Uneori faptul că facem parte dintr-o comunitate de credinţă amplifică tentaţia de a pretinde că credem ceea ce de fapt nu credem. Facultatea la care am studiat eu le cerea cadrelor didactice să semneze un document prin care afirmau că cred în premilenism – o doctrină care susţine că Iisus. Se va întoarce pentru a-i lua din această lume pe cei care sunt ai Lui înainte de a inaugura o domnie de o mie de ani pe pământ. Slujba lor depindea de afirmarea acestui lucru. L-am întrebat pe unul dintre profesorii noştri de ce a subscris la această doctrină, din moment ce a reprezentat o poziţie minoritară de-a lungul istoriei Bisericii. „Credinţa mea în premilenism atârnă de un fir economic subţire”, a spus el.

Aceasta ar fi o convingere publică. Unul dintre pericolele predicării este că ea îi ispiteşte pe predicatori să pretindă că nu au îndoieli şi să se mulţumească cu adevărul aparent.

Convingeri personale

Convingerile personale sunt acele convingeri pe care în mod sincer că le am, însă care se pot dovedi instabile. Pot fi iluzorii. Cu toate că pare ciudat, e posibil să *am impresiacă*, cred cevadar să descopărcă adevăratele mele convingeri se îndreaptă într-o altă direcţie.

De exemplu, am un prieten pe care îl voi numi Maurice Chevalier, care avea un adevărat tipar de convingeri personale instabile. Maurice deseori se simţea profund atras de o anumită femeie când femeia respectivă nu era disponibilă, când ieşea cu altcineva. El credea sincer că acea femeie este minunată, că i-ar plăcea enorm să aibă o relaţie cu ea şi că ar fi o tragedie dacă ar pierde-o. Chiar îi spunea acest lucru dacă ea era dispusă să îl asculte. Uneori se întâmpla ca o asemenea femeie să se despartă de prietenul ei şi să devină disponibilă. Însă când se întâmpla acest lucru, când îi spunea lui Maurice că acum este liberă şi chiar dornică să intre într-o relaţie cu el, Maurice descoperea că la urma urmei nu crede că e chiar atât de minunată. Soţia mea, care este un „agent matrimonial” incorigibil, nici nu mai încearcă să-l cupleze pe Maurice cu cineva. Ea numeşte acum acest sindrom „boala Maurice Chevalier”.

Convingerile personale par reale la un moment dat, însă când se schimbă circumstanţele, ele se dovedesc a fi false. Un exemplu biblic în acest sens găsim în noaptea de dinaintea morţii lui Iisus, când Iisus a prezis că Petru se va lepăda de El. Petru a spus: …Chiar dacă toţi ar avea un prilej de poticnire, eu nu voi avea… Chiar dacă ar trebui să mor împreună cu Tine, tot nu mă voi lepăda de Tine” (Marcu 14: 29,31).

A fost Petru sincer când a spus aceste cuvinte? Da, eu cred” că a fost. Au fost acele convingeri adevărate? Nu. A mai simţit Petru acelaşi lucru în ziua următoare, când presiunea era mare, când s-a confruntat efectiv cu realitatea că va trebui să sufere dacă se va declara de partea lui Iisus? Nu. Uneori *credem* că avem convingeri,

însă ele se dovedesc a fi instabile. Nu au rădăcini adânci, iar când circumstanţele se schimbă, ne răzgândim.

Elmer Gantry este un roman, după care ulterior s-a făcut un film, despre un evanghelist făţarnic de la începutul secolului al XX-lea. El predica despre dragostea lui Dumnezeu şi despre întunericul păcatului cu aplomb şi putere, dar între serviciile religioase se abătea de la calea cea dreaptă pentru a câştiga bani prin mijloace necinstite, a se îndopa cu whisky şi a umbla după femei. Un reporter a ajuns să-l cunoască şi a rămas uluit văzând cum acest om putea să ducă o viaţă atât de lumească, şi totuşi să predice cu o sinceritate şi o emoţie care păreau atât de reale. El l-a întrebat pe Gantry dacă crede într-adevăr ceea ce predică. Răspunsul lui a fost: „Când predic, cred". (Poate că Elmer Gantry nu mai este atât de cunoscut acum. Spun asta pentru că Nancy a fost recent la un magazin de muzică şi filme şi l-a întrebat pe tânărul care lucra acolo dacă au *Elmer Gantry*. „Nu ştiu" a răspuns el. „Ce cântă?")

Uneori convingerile personale pot să implice o doză de autoînşelare: *vrem* să credem ceva sau ne-am *angajaţi* să credem ceva chiar dacă ja un anumit nivel ştim că acel lucru este fals. Oamenii care prezintă simptomele unei boli cumplite găsesc o modalitate de a le trece cu vederea; soţii sau soţiile ignoră dovezile că partenerul îi înşală; părinţii care îşi adoră copilul exagerează abilităţile acestuia.8

Am citit odată într-un grup de prieteni istorioara din Biblie principala lui sarcină este să plăsmuiască şi să transmită convingeri publice pentru a mă ajuta să obţin cecătce vreau.

Uneori faptul că facem parte dintr-o comunitate de credinţă amplifică tentaţia de a pretinde că credem ceea ce de fapt nu credem. Facultatea la care am studiat eu le cerea cadrelor didactice să semneze un document prin care afirmau că cred în premilenism – o doctrină care susţine că Iisus. Se va întoarce pentru a-i lua din această lume pe cei care sunt ai Lui înainte de a inaugura o domnie de o mie de ani pe pământ. Slujba lor depindea de afirmarea acestui lucru. L-am întrebat pe unul dintre profesorii noştri de ce a subscris la această doctrină, din moment ce a reprezentat o poziţie minoritară de-a lungul istoriei Bisericii. „Credinţa mea în premilenism atârnă de un fir economic subţire", a spus el.

Aceasta ar fi o convingere publică. Unul dintre pericolele predicării este că ea îi ispiteşte pe predicatori să pretindă că nu au îndoieli şi să se mulţumească cu adevărul aparent.

Convingeri personale

Convingerile personale sunt acele convingeri pe care *cred*. În mod sincer că le am, însă care se pot dovedi instabile. Pot fi iluzorii. Cu toate că pare ciudat, e posibil să *am impresia* că cred ceva, dar să descopăixă adevăratele mele convingeri se îndreaptă într-o altă direcţie.

De exemplu, am un prieten pe care îl voi numi Maurice

Chevalier, care avea un adevărat tipar de convingeri personale instabile. Maurice deseori se simţea profund atras de o anumită femeie când femeia respectivă nu era disponibilă, când ieşea cu altcineva. El credea sincer că acea femeie este minunată, că i-ar plăcea enorm să aibă o relaţie cu ea şi că ar fi o tragedie dacă ar pierde-o. Chiar îi spunea acest lucru dacă ea era dispusă să îl asculte. Uneori se întâmpla ca o asemenea femeie să se despartă de prietenul ei şi să devină disponibilă. Însă când se întâmpla acest lucru, când îi spunea lui Maurice că acum este liberă şi chiar dornică să intre într-o relaţie cu el, Maurice descoperea că la urma urmei nu crede că e chiar atât de minunată. Soţia mea, care este un „agent matrimonial” incorigibil, nici nu mai încearcă să-l cupleze pe Maurice cu cineva. Ea numeşte acum acest sindrom „boala Maurice Chevalier”.

Convingerile personale par reale la un moment dat, însă când se schimbă circumstanţele, ele se dovedesc a fi false. Un exemplu biblic în acest sens găsim în noaptea de dinaintea morţii lui Iisus, când Iisus a prezis că Petru se va lepăda de El. Petru a spus: „Chiar dacă toţi ar avea un prilej de poticnire, eu nu voi avea... Chiar dacă ar trebui să mor împreună cu Tine, tot nu mă voi lepăda de Tine” (Marcu 14: 29,31).

A fost Petru sincer când a spus aceste cuvinte? Da, eu cred că a fost. Au fost acele convingeri adevărate? Nu. A mai simţit Petru acelaşi lucru în ziua următoare, când presiunea era mare, când s-a confruntat efectiv cu realitatea că va trebui să sufere dacă se va declara de partea lui Iisus? Nu. Uneori *credem*că avem convingeri, însă ele se dovedesc a fi instabile. Nu au rădăcini adânci, iar când circumstanţele se schimbă, ne răzgândim.

Elmer Gantry este un roman, după care ulterior s-a făcut un film, despre un evanghelist făţarnic de la începutul secolului al XX-lea. El predica despre dragostea lui Dumnezeu şi despre întunericul păcatului cu aplomb şi putere, dar între serviciile religioase se abătea de la calea cea dreaptă pentru a câştiga bani prin mijloace necinstite, a se îndopa cu whisky şi a umbla după femei. Un reporter a ajuns să-l cunoască şi a rămas uluit văzând cum acest om putea să ducă o viaţă atât de lumească, şi totuşi să predice cu o sinceritate şi o emoţie care păreau atât de reale. El l-a întrebat pe Gantry dacă crede într-adevăr ceea ce predică. Răspunsul lui a fost: „Când predic, cred”. (Poate că Elmer Gantry nu mai este atât de cunoscut acum. Spun asta pentru că Nancy a fost recent la un magazin de muzică şi filme şi l-a întrebat pe tânărul care lucra acolo dacă au *Elmer Gantry*. „Nu ştiu” a răspuns el. „Ce cântă?”)

Uneori convingerile personale pot să implice o doză de autoînşelare: *vrem* să credem ceva sau ne-am *angajat* să credem ceva chiar dacă la un anumit nivel ştim că acel lucru este fals. Oamenii care prezintă simptomele unei boli cumplite găsesc o modalitate de a le trece cu vederea; soţii sau soţiile ignoră dovezile că partenerul îi

înşală; părinţii care îşi adoră copilul exagerează abilităţile acestuia.8

Am citit odată într-un grup de prieteni istorioara din Biblie despre profetul Elisei şi slujitorul lui. Cei doi erau înconjuraţi de duşmani, iar slujitorul se simţea în mare primejdie. Elisei s-a rugat ca Dumnezeu să-i deschidă ochii şi deodată slujitorul a văzut că era înconjurat de îngeri şi care de foc şi că de fapt era în siguranţă, în grija ocrotitoare a lui Dumnezeu. Cineva a pus întrebarea: „Tu cum ai răspunde dacă ţi s-ar întâmpla ţie asta?” Şi unul dintre cei din grup, un bărbat extrem de inteligent, care are un doctorat şi care a fost în biserică toată viaţa, a răspuns: „Eu aş fi surprins să descopăr că ceea ce am crezut dintotdeauna se dovedeşte a fi adevărat”.

Aceste cuvinte mi-au rămas întipărite în minte. Ce înseamnă a crede ceva, dacă aş fi surprins să văd că acel lucru se dovedeşte a fi adevărat? „Uneori este greu pentru yn onx tolerabil de sincer să spună ce crede.”9

Convingeri reale

Acest concept ne duce la un al treilea nivel de/convingeri, iar acestea sunt cele care contează cu adevărat, *reale* sunt dezvăluite în acţiunile noastre de zi cu zi, în ceea ce facem. Ele formează ceea ce s-ar putea numi o „hartă mentală”. Fiecare dintre noi avem o astfel de hartă mentală a percepţiei pe care o avem despre lume şi viaţă.

Cred că dacă mă ating de foc, mă voi arde. Cred că o cafea mă ajută să mă trezesc. Cred în gravitaţie. Aceste lucruri fac parte din harta mea mentală, aşa că nu trebuie să mă străduiesc să mă comport într-un mod care să fie în conformitate cu gravitaţia. Nu trebuie să spun: „Astăzi voi demonstra angajamentul meu faţă de credinţa în gravitaţie”. Nu trebuie să-mi reamintesc că nu trebuie să sar de pe o clădire cu nouă etaje. (Pe de altă parte, dacă aş vrea să mă rănesc aş sări de pe clădire. Acţiunile mele sunt întotdeauna rezultatul *scopurilor* mele şi al *convingerilor reale* pe care le am.) Gravitaţia face parte din harta mea mentală cu privire la felul în care stau lucrurile şi, prin urmare, acţiunile mele sunt întotdeauna în concordanţă cu credinţa mea în gravitaţie. Asta înseamnă că va trebui să încep săr mi studiez propriul comportament pentru a descoperi ce cred cu adevărat.

În urmă cu mai mulţi ani, am dus-o pe fiica mea într-o tabără în regiunea Peninsulei Superioare din statul Michigan. Acolo nu era căldură, nici electricitate, nici telefoane, nici apă caldă, nici sistem de canalizare. Se numea „Tabăra Paradis”.

Cred că numele a fost ales în mod ironic.

În perioada petrecută în acea tabără am parcurs un traseu suspendat şi am mai învăţat câte ceva despre credinţă. Traseul parcurge o zonă suspendată la aproximativ zece metri deasupra solului şi trebuia să ajungem de la o staţie la cealaltă trecând pe-acolo. Înainte de a parcurge traseul a trebuit să facem un curs despre siguranţă. Cu toţii urma să fim legaţi cu o frânghie de siguranţă.

Instructorul ne-a dat informaţii despre siguranţa pe care ne-o ofereau vestele şi despre capacitatea carabinelor de a susţine sute de kilograme, spunându-ne că cel mai rău lucru care i se putea întâmpla cuiva era să rămână suspendat în aer până când avea să fie salvat.

Cu toţii credeam informaţiile. Dacă s-ar fi dat un test, ne-am fi afirmat cu toţii credinţa în siguranţa fiecărui pas de pe traseu. Dar când am ajuns la zece metri deasupra solului s-a întâmplat un lucru ciudat. Am descoperit că trupul meu nu credea că sunt în siguranţă. Era limpede că glandele mele sudoripare aveau îndoieli. Sistemul de reglare a ritmului cardiac era agitat. Escadronul de fluturaşi din stomacul meu şi-au luat zborul. Puteam să încerc să-i spun trupului meu despre informaţiile cu privire la siguranţă, dar el nu mă asculta.

Erau acolo însă şi nişte studenţi care lucrau pe toată perioada verii la Tabăra Paradis. Ei urcau pe traseul cu frânghii în fiecare zi. Trupurile lor credeau că sunt în siguranţă. Lucrul acesta se vedea în dezinvoltura mişcărilor lor şi se auzea în râsetele lor. Nu îi îngrijora soarta lor. Mintea le era liberă să se gândească la lucruri mai interesante.

Ce anume crede trupul meu2) e

Jujudecaţi, ca să nu fiţi judecaţi”. Mi-ar plăcea să cred că eu cred acest lucru, însă gura mea e clar că nu e convinsă.

„Cine vrea să fie mare, să devină slujitorul altora”. Aş marca această afirmaţie ca adevărată pe un test, dar mâinile mele de multe ori au alte idei.

„El poartă grija vrabiei”.[13] îmi place mult acest cântec, dar sistemul meu suprarenal încă nu este convins.

---

13 Cred că nu merită să-mi risc bogăţia pentru treizeci de mii de copii care mor zilnic în lume de boli care pot fi prevenite.

Toate aceste convingeri sunt adânc înrădăcinate în sufletul meu şi poţi să vezi că le cred dacă te uiţi la modul în care trăiesc. Comportamentul nostru pune sub semnul întrebării ceea ce credem cu adevărat despre Dumnezeu. Să luăm de pildă convingerea că Dumnezeu este întotdeauna prezent şi ne urmăreşte. Dacă mama ta ar fi în cameră cu tine şi te-ar urmări, ai evita tot felul de comportamente negative. Nu ai spune lucruri despre care ea ştie că sunt minciuni. Nu ai citi revista Playboy. Pur şi simplu nu ai face asta. O mare parte din păcatele tale ar fi reduse dacă mama ta s-ar afla întotdeauna în cameră împreună cu tine. Şi totuşi, aceia dintre noi care pretindem a crede că Dumnezeu este întotdeauna prezent şi ne urmăreşte facem tot timpul aceste lucruri şi/sau altele mai întunecate. Oare credem cu adevărat că El ne urmăreşte? Putem să dăm la o parte aceste convingeri când vrem?

„Este mai ferice să dai decât să primeşti". Am predici pe această temă, dar portofelul meu este mai puţin sigur de acest lucru.

Credinţa înseamnă a ajunge să cred cu întreg trupul ceea ce spun că cred cu mintea. Un alt cuvânt care exprimă acest lucru este *paradis*.

Prin urmare, avem trei tipuri de convingeri. Le putem formula în felul următor: ceea ce *spun* că cred; ceea ce *am im* că cred; şi ceea ce *arăt* prin acţiunile mele că cred cu adevărat.

Convingerile reale sunt dezvăluite în acţiunile noastre de zi cu zi, în ceea ce facem. Ele formează ceea ce s-ar putea numi o „hartă mentală".

Cel mai bun indicator al adevăratelor mele convingeri şi al adevăratelor mele scopuri sunt acţiunile mele. Ele întotdeauna izvorăsc din harta mea mentală cu privire la felul în care stau lucrurile. Ceea ce spun că cred poate să fie fals. Ceea ce am impresia că cred poate să fie instabil. Însă niciodată nu mă abat de la ideea pe care o am despre felul în care stau lucrurile. Întotdeauna trăiesc într-un mod care reflectă harta mea mentală. Trăiesc la discreţia ideilor mele cu privire la felul în care stau lucrurile. Întotdeauna. Şi tu la fel.

Înţelegerea convingerilor ne poate ajuta să descoperim diferenţa fundamentală dintre cei doi-oameni-care recită Crezul, apostolic menţionaţi mai devreme în acest capitol.

Cum ar fi dacă un observator atotştiutor ar urmări timp de un an comportamentul oamenilor care merg la biserică şi recită Crezul apostolic? apoi cum ar fi dacă aceiaşi oameni s-ar aduna şi ar trebui să

— Un cunoscut imn religios în limba engleză, „His Eye Is on the Sparrow" („El poartă grija vrabiei") [al cărui echivalent în limba română este" De ce-s cuprins de griji?"] – versurile de Civilla D. Martin şi muzica de Charles H. Gabriel, (n.trad.)

recite „crezul" convingerilor şi scopurilor care le călăuzesc cu adevărat comportamentul? Oare acel „crez" ar fi diferit de Crezul apostolic? Te sperie gândul, nu-i aşa?

Mărturisire adevărată: ai fost implicat în vreo minciună, exagerare sau denaturare a adevărului în cursul anului trecut? Dacă răspunsul tău este negativ, atunci eşti implicat în minciună chiar în acest moment. Aşadar, adevăratul nostru „crez" ar putea conţine convingeri precum[14]

14c ele de mai jos:

- •Cred că minciuna este un lucru rău, dar s-ar putea să fie necesară pentru a evita durerea. (.Minciuna este o urâciune înaintea Domnului, care nu lipseşteniciodată în nevoi.")
- •Cred că merită să fii mai drăguţ cu oamenii bogaţi, atrăgători, deştepţi, atletici, de succes sau importanţi.

Când cineva pretinde a crede într-un fel, dar acţionează diferit.

Când cineva pretinde a crede într-un fel, dar acţionează diferit, numim asta rea credinţă. O bună credinţă, pe de altă parte, înseamnă concordanţă între ceea ce pretindem a crede şi felul în care trăim de fapt.

numim asta rea credinţă. O bună, pe de altă parte, înseamnă concordanţă între ceea ce pretindem a crede şi felul în care trăim de fapt. Dacă cineva intenţionează să cumpere o casă, plata avansului este un gest de bună credinţă. Bună credinţă înseamnă să nu-i amăgim pe alţii” (prin convingerile noastre publice) şi să nu ne amăgim pe noi înşine (prin convingerile noastre personale). Bună credinţă înseamnă sălubim adevărul mai mult decât ne iubim pe noi înşine.10

Convingerile lui Iisus

Contemporanii care L-au cunoscut pe Iisus mărturiseau că viaţa Lui era caracterizată de o concordanţă remarcabilă. Ceea ce spunea şi ceea ce gândea El era în armonie cu ceea ce făcea. El era Omul bunei credinţe.

Era totodată un învăţător. Care categorie de convingeri crezi că vrea cel mai mult Iisus să le schimbe – cele publice, personale sau reale?

La fel ca orice învăţător bun, pe El îl interesează cel mai mult convingerile reale ale oamenilor cu privire la felul în care stau lucrurile. Aceasta este credinţa la nivelul care contează cu adevărat.

Însă simpla cunoaştere a diferitelor niveluri ale convingerilor nu schimbă mare lucru. Pot să înţeleg diferenţele, însă nici măcar nu-mi pot imagina cum ar fi să am harta mentală a lui Iisus. E vorba de locuri cu apă adâncă, iar eu mă limitez la cele cu apă mică, aşa că tot ce pot să fac este să arăt cu degetul într-acolo.

Iată cum a fost în cazul ucenicilor. Iisus a apărut şi a trăit cu un nou tip de hartă mentală care era în acord perfect cu realitatea că Dumnezeu, Împărăţia lui Dumnezeu şi prezenţa lui Dumnezeu se manifestau acolo. Exista concordanţă între ceea ce Iisus, ceea e „*tgandea*isus şi ceea ce *făcea* Iisus, fel credea că există un Tată ceresc

Credinţa implică anumite convingeri. Credinţa implică o atitudine de speranţă şi încredere. Însă în esenţă, credinţa înseamnă a te încrede într-o persoană.

care este întotdeauna prezent cu El şi care întotdeauna îl

••Cred că am dreptul să-i judec pe alţii.

••Cred că am dreptul să-i bârfesc pe alţii.

••Cred că ar trebui să mă gândesc în primul rând la mine.

••Cred că nu mi-a mers atât de bine cum ar fi trebuit, aşa că merit puţin răsfăţ: încă o gogoaşă, încă o băutură, încă o pastilă, încă o fantezie...

iubeşte. Iisus credea acest lucru în acelaşi fel în care eu cred în realitatea gravitaţiei.

Ucenicii se uitau la Iisus şi îşi spuneau: *îmi place viaţa Lui. Mi-aş dori să pot trăi şi eu aşa*. Când au încercat să facă ceea ce îi învăţa Iisus, au descoperit că învăţăturile Lui aveau sens când acţionau în conformitate cu ele. Iertarea era mai bună decât răzbunarea. Generozitatea era mai bună decât zgârcenia. Au început să creadă ei înşişi aceste adevăruri., / *ifiM f Jju*. c.

Creşterea ucenicilor s-a manifestat în felul următor: *Mai avut credinţă* în *Iisus*; *apoi au început să aibă credinţa* lui *Iisus*. Hărţile lor mentale au început să semene cu harta mentală a lui Iisus. În cele din urmă, după răstignirea şi învierea Lui şi venirea Duhului Sfânt, ucenicii şi-au dat seama că Iisus este Mântuitorul lumii – că El este într-adevăr revelarea lui Dumnezeu însuşi – şi drept urmare s-au încrezut în El şi în ceea ce priveşte destinul lor veşnic. Elton Trueblood a scris următoarele cuvinte, şi cred că sunt extrem de adevărate: „Cea mai profundă convingere arqştinului este că Cristos nu s-a înşelat."11 – *

Credinţa implică anurmte convingeri. Credinţa implică o atitudine de speranţă şi încredere. Însă în esenţă, credinţa înseamnă a te încrede intij-ojjersoană.

Noi încercăm deseori să-i determinăm pe oameni să îşi pună încrederea în Iisus pentru veşnicie – să se încreadă în El că îi va duce în cer – fără ca ei să înveţe mai întâi să îşi pună încrederea în El în viaţa de zi cu zi. Este o realitate psihologică – această metodă pur şi simplu nu funcţionează. Rezultatul este că oamenii *spun* că se încred în Iisus şi poate chiar *cred* că se încred în Iisus, însă ceea ce *fac* arată că ei nu împărtăşesc ideile Lui cu privire la felul în care stau lucrurile şi funcţionează viaţa. Prin urmare, ei nu pot să trăiască aşa cum ar trăi Iisus dacă ar fi în locul lor. Este greu să trăim aşa cum ar trăi Iisus dacă nu împărtăşim la nivel fundamental convingerile Lui cu privire la felul în care stau lucrurile. De aceea

Iacov scria: „Fraţii mei, ce-i foloseşte cuiva să spună că are credinţă dacă n-are Tapte? Poate oare credinţa aceasta să-i mântuiască?... Arată-mi credinţa ta fără fapte, şi eu îţi voi arăta credinţa mea din faptele mele" (Iac. 2: 14,18).

Unii oameni care pretind că sunt creştini sunt egoişti, lacomi şi îi judecă pe alţii. Nu mă întreba de unde ştiu. Alţii sunt smeriţi şi generoşi. Şi unii, şi ceilalţi pot să *spună* că se încred în Iisus. Atât unii, cât şi ceilalţi pot să *creadă* că se încred în Iisus. Însă hărţile lor mentale – convingerile lor despre felul în care stau lucrurile – sunt la fel de diferite ca ziua de noapte şi produc două tipuri de oameni şi două tipuri de suflete, cu toate că ei susţin acelaşi crez. Cred că din acest motiv am simţit de multe ori o mai mare simpatie faţă de cineva „din afara credinţei" decât faţă de o altă persoană care este considerată un lider al ei.

Să presupunem că o persoană are un crez public 100% corect şi convingeri personale 100% corecte, însă harta sa mentală îl duce la lăcomie, egoism, aroganţă şi lipsă de dragoste. Această persoană merge în direcţia greşită.

O altă persoană nu pare să aibă o teologie foarte corectă; în interior, acest om este plin de îndoieli şi incertitudine. Însă harta sa mentală, în materie de generozitate, iertare, bunătate şi dragoste este de zece ori mai apropiată de harta mentală a lui Iisus decât cea a primei persoane. Această persoană merge în direcţia corectă.

Care dintre cele două persoane are mai multă credinţă? Care dintre ele este un „credincios”?

Frederick Buechner se exprima în felul următor:.Astfel, mulţi atei sunt credincioşi fără să ştie. E posibil să crezi în mod sincer că nu există Dumnezeu şi să trăieşti ca şi cum ar exista. E posibil să crezi în mod sincer că există Dumnezeu şi să trăieşti ca şi cum nu ar exista. *ISJtâTT2*!

Este interesant că Iisus nu a spus niciodată: „Crede argumentele Mele „El a spus: „XJrmează-mă”. Iisus însuşi a propus propria Sa variantă de „pariu pascalian”. La finalul celui mai lung mesaj consemnat al Său, El a spus o istorioară din domeniul construcţiilor – despre case construite cu înţelepciune sau cu nesăbuinţă. Acest lucru îmi aminteşte întotdeauna de povestea celor trei purceluşi. Fiecare construieşte o casă. Fiecare casă înfruntă un test. Casele construite cu înţelepciune rămân în picioare; casele construite cu nesăbuinţă se prăbuşesc

Iată provocarea istorisirii: cu toţii suntem constructori de case. Casete noastre sunt vieţile noastre, iar noi le construim, fie că ne place sau nu, din alegerile pe care le facem zi de zi. Acest lucru nu este opţional. Am fost lansaţi. Trebuie să ne aşezăm casele undeva.

Cu toţii avem de înfruntat furtuni. Cu toţii vom înfrunta încercări şi în cele din urmă moartea. Lupul cel mare şi rău vine spre noi. Acest lucru nu este opţional.

Noi vom alege cum ne vom construi viaţa. Vom alege convingerile pe care o vom construi. Putem să o construim din stâncă sau paie. Putem să o facem din lemn, fân

Riscul nu dispare. Nu putem să ştim dinainte cum va rezista casa în faţa furtunii. Dar cu toţii trebuie să construim o casă. Însă vom ajunge oare vreodată acasă?

4

Dor de casă

Am devenit conştient – nu de bunăvoie, ci aproape împotriva voinţei mele – de existenţa unei alte vieţi de o importanţă şi o frumuseţe mult, mult mai mari decât ale acestei vieţi fizice.1 Hugh

Walpole

Comicul George Carlin avea un număr în care făcea o paralelă între fotbalul american şi baseball:

Jucătorii de fotbal american poartă cască. Jucătorii de baseball poartă şapcă.

În fotbalul american, specialistul vine să lovească ceva cu piciorul. În baseball, specialistul vine să înlocuiască pe cineva.

În baseball avem pauza din repriza a şaptea.[15] în fotbalul american avem avertismentul de două minute.[16] în baseball se acordă reprize de departajare. În fotbalul american se aplică moartea subită.[17]

În fotbalul american, jucătorul care aleargă cu mingea se poate folosi de mână să-i îndepărteze pe adversarii care îl atacă. În baseball, jucătorul care atacă baza are dreptul să se arunce la pământ pentru a o atinge.

Însă cea mai mare diferenţă este că în fotbalul american principalul obiectiv este unul de natură militară. Lupta este purtată în tranşee, generalul (mijlocaşul ofensiv) caută să scape de blocaj şi să slăbească linia inamică printr-un atac terestru puternic şi un bombardament aerian. Uneori foloseşte pase de tip glonţ; când crede că va funcţiona, apelează la o bombă pentru a străpunge apărarea inamică şi a pătrunde în zona de scor.

În baseball, obiectivul este să ajungi acasă.[18]2

Acel loc de pe terenul de baseball este diferit de toate celelalte. Este locul de unde începi jocul. Nu poţi să rămâi acolo. Trebuie să pleci pentru a ajunge la prima bază, apoi la cea de-a doua bază, apoi la cea de-a treia. Te-ai aştepta ca următoarea bază să se numească cea de-a patra bază. Însă nu este aşa. Ea se numeşte „acasă”. Când pleci de acolo, eşti vulnerabil. Însă dacă ajungi înapoi, nimeni nu te mai poate scoate de acolo.

Acasă eşti în siguranţă.

Autorul Joe Kraus observă că termenul „acasă”, atât în baseball, cât şi în viaţă, este surprinzător de greu de definit. În lumea reală, ce anume face ca un loc să poată fi numit „acasă”? Casa este locul în

---

15 Este o tradiţie în baseball ca la jumătatea celei de-a şaptea reprize, să existe o pauză în care fanii să se ridice în picioare şi să facă diferite exerciţii de mişcare, şi uneori chiar să se plimbe puţin. Aceasta serveşte de asemenea ca o pauză pentru jucători, (n.trad.)

16 Un time-out care se dă cu două minute înainte de încheierea celei de-a doua şi a celei de-a patra reprize a jocului, (n.trad.)

17 Echivalentul golului de aur din fotbalul european, (n.trad.)

18 în engleză, „home", termen care denumeşte cea de-a patra bază din baseball, (n.trad.)

carets ti în siguranţă. Casa este locul în care începe povestea ta. Alţi oameni nu te pot deranja acolo. Când eşti acasă, eşti liber. Poţi să te plimbi prin casă în lenjeria intimă, să laşi câinele să te sărute pe buze şi să bei Coca-Cola la micul dejun, fără ca cineva să te critice.3 (Joe Kraus nu locuieşte unde locuiesc asta e sigur.)

Când eşti acasă, eşti protejat. Nici măcar poliţia nu poate să intre în casa ta decât dacă primeşte permisiune.

Într-o *casă* popi să-ţi întinzi hainele. Însă *casa ta* e locul unde aparţii; este parte din ceea ce te face să fii tu.

E nevoie să locuieşti mult într-o casă pentru a te simţi E nevoie de mult soare şi de multă umbră, iar uneori trebuie să pribegeşti înainte de a aprecia cu adevărat lucrurile pe care le-ai lăsat în urmă

Şi să tânjeşti după ele, purtându-le mereu în minte[19]

Dor de casă

Când plecăm de acasă suntem urmăriţi de o boală stranie pe care o numim dor de casă: sentimente de tânjire şi dorinţă, deseori amestecate cu anxietate şi depresie, cauzate de separarea de locul unde aparţinem. Poţi să stai la Ritz-Carlton,* şi tot să-ţi fie dor de micuţa ta colibă, dacă acea colibă e „acasă”.

Dacă există Dumnezeu, atunci avem speranţa că vom ajunge acasă. Dacă nu există Dumnezeu, atunci suntem rasa fără casă.

Biologul Stuart Kauffman a scris o carte intitulată *Home in the Universe* [Acasă în univers], în care afirmă că oamenii credeau cândva că sunt aleşii lui Dumnezeu, creaţi după chipul Său, păstrând cuvântul Său într-o creaţie modelată de dragostea Sa pentru noi. „Acum... ne trezim pe o planetă infimă, la marginea unei galaxii de rând, printre miliarde de alte galaxii asemenea ei... Nu suntem decât nişte accidente – aşa ni se spune. Universul ni se pare acum complet indiferent. Ne mişcăm de colo-colo, însă nu mai suntem acasă.”s când eşti acasă ai sentimentul apartenenţei...Acasă” este locul unde eşti preţuit. Tu şi casa ta sunteţi o binecuvântare unul pentru celălalt. Dacă nu ai avea casă, ai fi vagabond; nu ai avea un loc al tău.

Pe de altă parte, casa ta fără tine nu e decât un loc ca oricare altul.

A fi vagabond înseamnă mai mult decât a căuta un loc în care să dormi noaptea. Este un atac asupra identităţii noastre, asupra oportunităţii de a şti cine suntem.

Robert Frost a scris o poezie despre un soţ şi o soţie care se ceartă încercând să decidă dacă să ia în casa lor o cunoştinţă bătrână şi dificilă, care este pe moarte şi nu are unde să meargă. Soţia crede că ar trebui să-l invite în casa lor pe acest om; soţul recunoaşte că probabil va trebui să accepte şi el, dar se simte încătuşat. Acest lucru îi determină să reflecteze la ce înseamnă cu adevărat „acasă”. Soţul

---

19 Un lanţ de 70 de hoteluri de lux amplasate în oraşe importante din 23 de ţări. (n.trad.)

spune: „Acasă este acel loc unde, atunci când mergi, trebuie să fii primit”. Dar soţia lui nu este de acord. „Eu aş spune mai degrabă că acasă este locul pe care nu e nevoie să-l meriţi.”6 Oare obligaţia face dintr-o casă un cămin, sau harul?

Un prieten de-al meu pe nume John lucrează cu tineri disperaţi aflaţi la finalul adolescenţei care se prostituează în cartierele de homosexuali din Chicago. De Ziua Recunoştinţei el a adus un băiat de 17 ani în casa lui ca să servească cina împreună cu familia lui.

— N-am mai făcut niciodată asta, i-a şoptit băiatul cu sfială lui John.

— N-ai mai făcut ce? l-a întrebat John.

— N-am mai făcut niciodată chestia asta cu cina: să stai la o masă şi să serveşti masa împreună cu o familie. N-am făcut asta niciodată...

A fi vagabond înseamnă mai mult decât a căuta un loc în care să dormi noaptea. Este un lucru devastator pentru suflet. Înseamnă să nu ai un loc al tău. Este un atac asupra identităţii noastre, asupra oportunităţii de a şti cine suntem.

Acasă în univers

Se simt fiinţele umane acasă în univers? Suntem aici în urma unei invitaţii sau la Întâmplare? Ea cemparte din familie sau suntem nişte intruşi ciudaţi, formaţi din molecule de carbon? Ne este dor* de casă pentru că nu avem o casă a noastră sau pentru că nu suntem acasă?”

Unii oameni cred că tot ce putem cunoaşte vreodată despre lumea noastră învăţăm prin intermediul ştiinţei şi că dacă avem încredere la ştiinţă, va trebui să renunţăm la credinţa noastră. O mare parte din ceea ce se scrie în vremea noastră despre conflictul dintre credinţă şi ştiinţă este bazat pe percepţii greşite. De pildă, unii cred că dacă iei în serios cartea Geneza nu poţi să crezi în teoria Big Bang-ului sau în procesul selecţiei naturale. Jurnalistul A.J. Jacobs povesteşte cât s-a luptat cu ideea de a crede în Dumnezeu dacă asta înseamnă a crede – alături de creaţioniştii care înţeleg cele şase zile ale creaţiei ad litteram – că lumea nu e cu mult mai bătrână decât Gene Hackman.7 Însă acest lucru înseamnă a înţelege greşit cartea Geneza, care nu a fost scrisă în perspectiva gândirii ştiinţifice a secolului al XXI-lea. Ca să luăm un exemplu, în relatarea din Geneza soarele nu îşi face apariţia decât în cea de-a patra zi. Chiar şi în vremurile străvechi, oamenii erau conştienţi de rolul crucial pe care îl joacă soarele în timpul zilei. Scopul celui care a scris cartea nu era să vorbească despre momentul apariţiei soarelui. În vremea când a fost scrisă Geneza oamenii se închinau la soare. Iar autorul voia să se asigure că oamenii ştiu că nu trebuie să se închine la soare şi că soarele a fost creat la fel ca toate celelalte lucruri. Oamenii din vechime înţelegeau acest lucru cu privire la Biblie.

În urmă cu peste 1500 de ani, Augustin a scris o carte

fascinantă, intitulată *Despre geneză în sens literal*. În această carte el spune:

Deseori un necredincios ştie câte ceva despre pământ, ceruri, mişcările şi orbitele stelelor, iar aceste cunoştinţe le deţine cu certitudine, din raţiune şi experienţă. Astfel, este ofensator şi înjositor pentru un necredincios să asculte un creştin vorbind fără noimă despre asemenea lucruri, pretinzând că ceea ce spune este bazat pe Scriptură. Noi ar trebui să facem tot ce ne stă în putinţă pentru a evita asemenea situaţii stânjenitoare, pe care oamenii le privesc ca pe o dovadă de ignoranţă a creştinilor şi de care îşi bat joc.8

Scriitorul Genezei nu scria un manual ştiinţific de factură modernă. El dorea să spună că universul este bun şi că a fost creat pentru a fi casa noastră; că noi am căzut şi casa noastră s-a stricat; că numai Dumnezeu o va putea pune din nou în rânduială.

La mijloc se află nişte întrebări mai profunde. Teologul de la Oxford, Richard Swinburne, scrie: „Este extraordinar faptul că există ceva. Cu siguranţă că cea mai firească stare de lucruri este pur şi simplu să nu existe nimic: nici univers, nici Dumnezeu – nimic. Însă există ceva”. Noţiuni precum „Big Bang-ul”, selecţia naturală şi evoluţia explică modul în care ar putea avea loc mecanismul schimbării, însă nu explică modul în care existenţa izvorăşte din nimic. Bătrânul din minunatul roman *Galaad*, al inimarilynne Rohjpsnn mgeta: Anim existenţa mi se pare cel mai remarcabil lucru penare mi l-aş fi imaginat

TOoaâti”.

„Şmecheria nu e să schimbi un lucru într-un alt lucru. Şmecheria e să creezi ceva din absolut nimic.

Un grup de oameni de ştiinţă au decis că fiinţele umane au avansat mult şi nu mai au nevoie de Dumnezeu. Ei au ales un om de ştiinţă care să meargă şi să-l spună lui Dumnezeu că nu mai au nevoie de El. Omul de ştiinţă s-a dus la El şi I-a spus:

— Doamne, ne descurcăm singuri. Ştim cum a început viaţa. Ştim secretul. Ştim cum să o donăm. Ştim cum să o duplicăm. Ne descurcăm fără Tine.

Dumnezeu a ascultat cu răbdare şi a spus:

I – în regulă. Ce-ai zice să facem un I concurs de creare a unui om?

Şmecheria e cum ajungi de la nimic la ceva şi cu ce scop există acel ceva. Cu toţii vrem să ştim asta.

Omul de ştiinţă a spus:

— Bine. Super. O să facem un concurs.

Dumnezeu a spus:

— Vom proceda la fel cum am procedat Eu cu Adam în vechime.

Omul de ştiinţă a spus:

— Sigur, nicio problemă.

El s-a aplecat şi a luat o mână de ţărână, iar Dumnezeu a spus:

— Nu, nu, nu. Du-te şi adu-ţi propria ţărână.

Asta e şmecheria.

Un lucru care se schimbă în alt lucru şi cât durează ca un lucru să se schimbe în alt lucru – nu asta reclamă cel mai mult o explicaţie. Şmecheria este cum ajungi de la nimic la ceva şi cu ce scop există acel ceva. Cu toţii vrem să ştim asta.

Fără casă în univers

Dacă nu există Dumnezeu, nu există o casă a noastră-uni versul este o maşinărie oarbă şi nemiloasă. Fiinţele umane au apărut aici la întâmplare. Noi avem minte, conştiinţă, dorinţe şi speranţe, însă forţele universului le vor distruge într-o zi pe toate, şi pe noi împreună cu ele. Locul nostru nu este aici. Biblia, pe de altă parte, arată că motivul pentru care iubim pământul atât de mult este că Dumnezeu L-a creat ca să fie casa noastră.

Prima casă s-a numit grădina Eden. Poveste rfirwii prints alteletotflecţie a dorului nostru de casă.

Dumnezeu le-a spus fiinţelor umane să stăpânească peste pământ. Asta înseamnă că pământul este casa noastră, şi în acelaşi timp că este un dar. Actul de proprietate este pe numele lui Dumnezeu. Noi trebuie să avem grijă de pământ. Richard Foster scrie: „Plantăm plante perene şi facem îngrăşământ natural din gunoi, facem curăţenie în casă şi punem suporturi sub pahare, şi astfel contribuim la curăţenia din Eden."11

Deoarece casele noastre sunt atât de legate de identitatea noastră, ne ataşăm foarte mult de ele. Copiii noştri şi-au petrecut cea mai mare parte a copilăriei în Eisenhower Circle, o suburbie a oraşului Chicago, într-o casă albă cu etaj, cu obloane roşii, o terasă mică în faţă şi o curte mare în spatele casei. Ne-am crescut copiii acolo şi i-am văzut târându-şi paşii spre şcoală, aducând acasă prieteni cape rămâneau peste noapte la subsolul casei, mergând la prima întâlnire, exersând la pian şi făcând debandadă în bucătărie în timp ce învăţau să gătească.

Când am vândut casă, mobila a fost transportată spre celălalt capăt al ţării cu o săptămână înainte de a ne muta noi, aşa că am stat la nişte prieteni în ultima săptămână petrecută în Illinois. Robotul telefonic era încă în casă, aşa că Nancy m-a rugat să merg să îl iau într-o seară după ce mă întorceam de la serviciu.

Nu eram pregătit pentru emoţia ce m-a copleşit când am intrat în casa aceea goală. Mă gândeam cum crescuseră copiii noştri acolo şi că atunci când eu nu voi mai fi, iar ei vor fi bătrâni, încă se vor mai gândi la acest loc ca la casa copilăriei lor. M-am plimbat prin casă, vorbind fiecărei camere. „Ai fost o casă bună", îi spuneam. „Ai fost bună cu copiii mei. Mă bucur foarte mult că ai fost casa mea. Vor mai fi şi alte case, ştiu, dar niciuna dintre ele nu va însemna pentru mine ce ai însemnat tu".

De unde era să ştiu eu că în dormitorul din spate era un agent

imobiliar?

Războiul lumilor

Am învăţat nespus de multe despre natura fizică a universului nostru, însă am pierdut încrederea că el a fost creat să fie casa noastră. Lfost odată ca niciodată o vreme când un" Trgnt ymnificori, „12 Aşa începe o carte superbă T intitulată *Medieval Views of the*. *Cosmos* [Perspective medievale asupra Cosmosului]. Problema noastră de atunci încoace nu este că ştiinţa ne-a învăţat multe. Problema nu e că ştiinţa ne-a învăţat că lumea noastră nu are semnificaţie. Problema noastră este că am ajuns la concluzia că pentru lucrurile la care ştiinţa nu are un răspuns, nu există niciun răspuns. Ştiinţa ne poate spune cum se construieşte o casă, dar nu Ţie poate spune ce anume transformă o casă într-un cămin.

Acum avem două lumi separate: lumea interioară a *persoanelor*, gânduri, speranţe, necazuri şi convingeri din inima noastră; şi lumea exterioară a *obiectelor*, quarcuri, microbi şi galaxii din afara noastră. Aceste două lumi par a fi în conflict una cu cealaltă. Şi în mod ironic, lumea persoanelor – singura realitate la care avem acces direct – este cea de care nu mapstintem siguri.

Acasă înseamnă protecţie pentru noi, şi totuşi chiar şi în casa noastră se întâmplă lucruri rele. Sigmund Freud scria despre senzaţia de stranietate pe care o experimentăm când ne confruntăm cu ceva ce ne este familiar, dar totodată înspăimântător. Stranietatea ne sperie pentru că aproape că ne aminteşte – deşi nu întocmai – de ceea ce am reprimat. Casa bântuită este una dintre cele mai vii exemple de stranietate. Cuvântul german pentru stranietate este *unheimlich* – ad litteram „nu ca acasă".13

Lumea a fost creată ca să fie casa noastră, şi totuşi nu este casa noastră. Lucrurile nu au mers aşa cum ar fi trebuit. Dar poate că acest sentiment că „nu sunt acasă" în lumea mea îmi spune ceva despre mine.

Dorul de casă ca indiciu cu privire la starea noastră

Nu sunt acasă.

Uneori fugim de acasă. Odată părinţii mei m-au tratat rău – nu-mi amintesc cum, dar sunt sigur că a fost rău – şi le-am spus că plec. Mi-am împachetat lucrurile într-o valijoară şi i-am spus mamei să-l sune pe bunicul; apoi m-am aşezat afară pe trotuar, aşteptându-l să vină să mă ia.

O oră mai târziu, mama a venit afară.

— Să ştii că nu vine, a spus ea.

— De ce? am întrebat eu.

Problema noastră nu e că ştiinţa ne-a învăţat multe. Problema noastră este că am ajuns la concluzia că pentru lucrurile la care ştiinţa nu are un răspuns, nu există niciun răspuns.

— Ei bine, în primul rând pentru că deja şi-a crescut copiii. În al doilea rând, tu nu eşti copilul lui. Eşti copilul nostru. Şi în al treilea

rând, ai 17 ani. Eşti prea mare ca să fugi de acasă.

Însă nu eşti niciodată prea mare ca să fugi de acasă. Cea mai celebră pildă a lui Iisus este despre un fiu care fuge de acasă.

Mai întâi fiul se îndoieşte că vrea să fie acasă. Apoi se îndoieşte că va fi reprimit acaia.

j4 casă este acel loc unde, atunci când, trebuie să fii primit”.

„Eu as spune mai degrabă că acasă este locul pe care nu e nevoie să-l meriţi”.

Iisus spunea că povestea rasei umane este povestea unui copil fugit de acasă. Şi a unui tată care aşteaptă neobosit întoarcerea copilului

v, Te-ai întrebat vreodată care este locul pe care Dumnezeu îl numeşte acasă?” (trecii au scris despre zei antropomorfi care locuiau, luptau şi iubeau în Olimp. Iar zeii scandinavi aveau petreceri cu băutură în sălile palatului Valhalla.

Filosoful roman Lucreţiu considera că astfel de idei sunt lipsite de demnitate, că adevăraţii zei sunt nişte fiinţe senine care locuiesc în nişte „locuinţe liniştite, niciodată zdruncinaţi de furtuni... Toate nevoile lor sunt asigurate de către natură şi nimic nu le tulbură liniştea sufletească”. Ei sunt „idealuri ale mulţumirii şi ale seninătăţii, care prin definiţie nu pot fi deranjaţi de fiinţele umane şi de problemele lor neînsemnate”.14 Noi trebuie să-i copiem, credea Lucreţiu. Însă nu putem să-i contactăm, nu putem să le vizităm casă, căci ei nu pot fi deranjaţi. Lucreţiu era considerat un ateu în vremea sa pentru că, deşi nu nega existenţa unui dumnezeu, el nega posibilitatea contactului cu acesta.

Iisus gândea altfel. „Dacă Mă iubeşte cineva – spunea El – va, păzi Cuvântul Meu, şi Tatăl Meu îl va iubi. Noi vom veni la el şi vom locui împreună cu el” (Ioan 14: 23).

Am un prieten pe nume Max, care are optzeci şi ceva de ani şi este căsătorit cu Esther de şaizeci de ani. Ei ar putea locui oriunde, dar locuiesc în Michigan. L-am întrebat de ce. Mi-a spus că lui Esther îi place în Michigan. Eu l-am întrebat:

— Dar ţie, Max?

El mi-a răspuns:

— Eu am hotărât cu mult timp în urmă că unde este Esther, acolo e casa mea.

Pentru Max, casa lui nu are atât de mult legătură cu un loc, cât cu o persoană.

Poate că nu există Dumnezeu. Atunci universul nu este o casă, ci doar un rezultat al întâmplării. Poate că există Dumnezeu, dar locuieşte în locuinţe liniştite, fără să fie deranjat de problemele neînsemnate ale oamenilor. Sau poate că Dumnezeu. Se poate face atât de mic şi de vulnerabil, încât să locuiască într-o inimă omenească – şi să fie zdrobit când ea este zdrobită. Poate că acasă este locul unde este Dumnezeu. Şi poate că va mai dura un timp până când ne vom

simţi acasă.

Întreabă pe oricine a locuit în aceeaşi casă mai multă vreme dacă este ceva în neregulă cu casa lui. Cu toţii avem o listă de reparaţii pe care avem de gând să le facem la casă. La început acele lucruri ne deranjează foarte mult. După un timp, ceea ce se schimbă nu este faptul că reparăm ce este stricat; doar că ne obişnuim cu lucrurile respective.

La casa noastră din Eisenhower Circle aveam un câine pe nume Chestnut, care obişnuia să mănânce mobila. Nu vreau să spun că o rodea. Nu vreau să spun că lăsa urme de dinţi pe ea. Când spun că mânca mobila, vreau să spun că mânca mobila. Aveam o canapea cu scăunel pentru picioare, a cărei husă a fost mâncată în întregime, împreună cu jumătate din buretele din interior.

Eu nici măcar nu am observat.

Din când în când venea câte un musafir, iar soţia mea îmi arunca o privire din acelea care spune: „De câte ori te-am rugat să faci ceva în privinţa asta?” Casa noastră necesita reparaţii, necesita schimbări pentru a fi adecvată ca locuinţă.

La fel stau lucrurile şi cu inima mea. Eu nici măcar în îng*

Musafirul meu observă l

Nu suntem acasă.

Întoarcerea acasă...

Teologul Ray Vander Laan precizează că putem învăţa multe despre învăţăturile lui Iisus studiind viaţa domestică din străvechiul Orient Apropiat. Mulţi oameni locuiau în ceea ce se numea o, o clădire cu un singur nivel, mai multe apartamente construite în jurul unei curţi comune. Într-o casă de genul acesta locuiau de obicei mai multe generaţii simultan dacă erai suficient de norocos să trăieşti atât de mult.

Când un fiu se logodea, noul cuplu nu începea să îşi caute o locuinţă. Familia băiatului adăuga o nouă cameră la „insula”, iar apoi noul cuplu se muta în casă.15

Deseori în istorisirile Sale despre nunţi Iisus a menţionat anunţurile transmise oamenilor că a sosit vremea pentru nuntă. Asta pentru că data nunţii se stabilea puţin altfel în vremea aceea. În zilele noastre cuplurile aleg o dată a nunţii cu mult timp înainte. În acea vreme un cuplu se logodea, dar nici chiar cei doi nu ştiau data exactă a nunţii. Ei trebuiau să aştepte până când se demarau lucrările de construcţie. Tatăl pur şi simplu adăuga la casă o cameră. Când camera era pregătită, tatăl îi spunea fiului, iar acesta o anunţa pe mireasa lui că este gata camera. Apoi se făceau anunţurile.

Scriitorii Scripturii foloseau uneori imaginea vieţii domestice pentru a descrie locul nostru în univers. Una dintre cele mai remarcabile ilustraţii de acest gen implică ideea că Biserica – alcătuită din oameni ca tine şi ca mine – este mireasa, iar Iisus este mirele.

Noi tânjim după casă pentru că ştim că nu suntem încă pe

deplin acasăvbiblia ne spune că nu ar trebui să ne lăsăm sufletul să se ataşeze prea mult de ceea ce ea numeşte „lume”. Scriitorul Epistolei către evrei spune că eroii credinţei ştiau acest lucru. Pentru ei niciun loc nu era casa lor. Se considerau străini şi călători (11: 13). Însă asta nu pentru că s-ar fi perceput ca oameni fără casă. Casatorratt undeva.

„Să nu vi se tulbure inima”, a spus îsustaveâteredinţă în Dumnezeu şi aveţi credinţă în Mine. În casa Tatălui Meu sunt multe locaşuri. Dacă n-ar fi aşa, v-aş fi spus. Eu Mă duc să vă pregătesc un loc” (Ioan 14: 1 – 2).

Din când în când vedem un crâmpei din ceea ce ar putea însemna să fim acasă. Aceleaşuntrnomentele în care se naşte credinţa.

Saltul

Credinţa este o punte care nu ştii dacă te va ţine ca să treci peste prăpastie până când nu eşti silit să păşeşti pe ea.1

Nicholas wolterstorff

Munţii au fost întotdeauna locuri ale lui Dumnezeu. Un munte, dacă stai să te gândeşti, este locul în care cerul şi pământul se apropie cel mai mult unul de celălalt. Muntele are un aer de transcendenţă. Un munte este un loc al viziunii. În vremurile străvechi, caracterul distant şi inaccesibil al munţilor le conferea acestora o aură de mister şi putere. Chiar şi astăzi, ei stârnesc o senzaţie de uimire şi înfiorare la gândul că există o realitate mai măreaţă. Noi urcăm munţii şi căutăm munţii.

Înălţimea ne evocă întotdeauna transcendenţă, putere şi viziune. Noi venerăm înălţimea. În lumea antică altarele erau construite în general pe „înălţimi”, unde marii preoţi aduceau jertfe. Şi în zilele noastre vorbim despre idealuri înalte şi realizări înalte, iar politicienii candidează pentru „funcţii înalte. Oamenii cu o înălţime mai mare chiar au salarii mai mari decât oamenii mai mici de statură. Când cineva devine arogant, îi spunem să nu mai fie cu nasul pe sus. Folosim droguri care să ne dea un sentiment de transcendenţă temporară, le dăm denumiri precum „extaz” şi spunem că ne induc o stare de euforie [în engleză, „la înălţime”]. Când devenim dependenţi de droguri, căutăm ajutorul unei puteri mai înalte.

Marile înălţimi ne inspiră, însă de asemenea ne smeresc. Ele ne vorbesc despre micimea noastră. Oricât de mult am încerca, noi, fiinţele umane, nu putem să nu ne închinăm. „Condiţia esenţială a existenţei umane este aceea ca omul să se poată întotdeauna închina unei realităţi de o măreţie infinită.”2

Când un supus se înfăţişează înaintea unui rege, îngenunchează. El recunoaşte astfel că se află în prezenţa stăpânului său. Când un credincios – aparţinând oricărei religii – se roagă dumnezeului său, îngenunchează. El recunoaşte astfel că se află în prezenţa stăpânului său. Când un tânăr o cere în căsătorie pe o tânără, îngenunchează. El recunoaşte astfel că se află în prezenţa stăpânului său.

Unul dintre cele mai importante nume ale lui Dumnezeu, folosit în Biblie de aproximativ 50 de ori, este „Cel Preaînalt”, Toate semnele transcendenţei arată spre El. El este deasupra tuturor. Venind la El, noi venim la muntele care nu poate fi cucerit sau măsurat.

Uneori ajungem până în vârful muntelui. Pentru că din vârful muntelui vedem.

Locul unde se naşte credinţa

O experienţă „de vârf* este acel moment în care dintr-odată poţi să crezi. Poţi să vezi. Auzi un mesaj care te inspiră. Asişti la naşterea unui copil. Primeşti un răspuns la o rugăciune. Uneori frumuseţea îţi străpunge inima – un şir de note dintr-o melodie, câteva cuvinte dintr-o carte – şi ştii că Dumnezeu este prezent. Atunci se naşte credinţa.

Filosoful Alvin Plantinga spune că noi avem un fel de capacitate specială, un *sensus divinităţis*, care este activată de „frumuseţea extraordinară şi impresionantă a bolţii cereşti în miez de noapte; spargerea şi mugetul nesfârşit al valurilor ce îşi găsesc ecou în

O experienţă „de vârf este acel moment în care dintr-odată poţi să crezi.

Ştii că Dumnezeu este prezent. Atunci se naşte credinţa.

adâncul fiinţei noastre; grandoarea maiestuoasă a munţilor” şi chiar şi conştientizarea vinovăţiei”.3 La fel cum liliecii au radar şi câinii pot auzi sunetele foarte înalte, noi avem momente în care ne este clar că „lucrurile nu sunt aşa cum par”. „Am văzut lucruri – îi spunea Toma d’Aquino unui prieten – care fac toate scrierile mele să pară neînsemnate.”—

Asemenea momente pot fi ceva simplu ca faptul că vedem o floare şi ne dăm seama că fost creată de Dumnezeu. Sau pot fi momente de mister. Pot depăşi capacitatea noastră de a explica sau de a descrie. Pot să fie momente de euforie, asemenea celor pe care oamenii le experimentează când se droghează. Am auzit vorbindu-se despre mistici care se roagă ore întregi ca şi cum ar fi câteva minute; care au vedenii şi vise. *JI>/* L

La moartea filosofului şi matematicianului francez Blaise Pascal, a fost găsită o bucată de hârtie cusută în mantia lui. O scrisese cu nouă ani în urmă, în ziua de luni, 23 noiembrie 1654. Până în acel moment el fusese încununat de succes şi extrem de nefericit. În acea noapte de luni, Pascal L-a întâlnit pe Dumnezeu.

Oamenii au ştiut că Pascal s-a schimbat. Într-o zi se îneca într-o mare a confuziei; în ziua următoare, era eliberat de confuzie. Într-o zi era nemulţumit de viaţa lui, dezgustat de lumea lui şi de el însuşi, iar apoi a avut loc o schimbare în sufletul lui. Dintre toate indiciile acestei transformări, cel care îmi place cel mai mult este faptul că a început să îşi facă singur patul. A început să se bizuie din ce în ce mai puţin pe servitorii săi. El a devenit unul dintre servitori.

Însă Pascal nu a spus niciodată nimănui despre „noaptea sa de foc”; nu a suflat niciodată vreun cuvânt. Nimeni nu ar fi ştiut nimic

dacă, după moartea lui Pascal, nepotul său împreună cu un servitor nu ar fi găsit în timp ce-i sortau hainele ceva ce părea a fi o căptuşeală dublă. S-a dovedit a fi o bucată de pergament şifonată şi o bucată de hârtie ştearsă. Pascal o cususe în hainele sale ca să o poată purta aproape de inimă. Iată cuvintele pe care le-a scris:

Foc.

DUMNEZEUL lui Avraam, DUMNEZEUL lui Isaac.

DUMNEZEUL lui Iacov.

Nu Dumnezeul filosofilor şi al învăţaţilor.

Certitudine. Certitudine. Sentiment. Bucurie. Pace.

DUMNEZEUL lui Iisus Cristos...

Uitarea lumii şi a tuturor celorlalte lucruri, cu excepţia lui DUMNEZEU.

Grandoarea sufletului omenesc. *n* Bucurie, Bucurie, Bucurie, lacrimi de bucurie...5

*Pi t/*Vw-DG

De multe ori momentele noastre de vârf sunt legate de cele mai adânci văi din viaţa noastră. Într-o zi, pe când eram în anul al doilea de facultate, prietenul meu Chuck s-a trezit şi a ştiut pur şi simplu că Dumnezeu nu există. Fără niciun motiv aparent. Chuck nu era chinuit de îndoială. Era chinuit de certitudine. Dintr-odată, pur şi simplu a devenit clar pentru el că Dumnezeu nu există. Chuck era creştin de mulţi ani; se ruga, citea Biblia, mergea la o şcoală creştină şi avea o prietenă creştină. Dar într-o noapte a ştiut că nu există Dumnezeu, la fel cum tu ştii că nu există iepuraşul de Paşte. Câţiva dintre noi ne-am dus la el în cameră să vorbim cu el; era ca şi cum ar fi murit cineva. Căci pentru el, în acele ore, Cineva murise.

El a rostit o rugăciune izvorâtă din disperare: „Dumnezeule, dacă exişti, aş vrea să faci ceva. Aş vrea să primesc un telefon de la mama”. Şi chiar dacă pare o scenă desprinsă dintr-un film, câteva clipe mai târziu, din senin, l-a sunat mama lui. Şi Chuck a putut să creadă din nou. Nu fără îndoială, dar cu speranţă.

Primul meu îndrumător în timpul studiilor postuniversitare a fost un psiholog pe nume Lee Edward Travis. Dr. Travis era o legendă; el a scris manualul de patologie a vorbirii, a introdus electroencefalografia în Statele Unite şi a fost cotat printre cei mai influenţi treisprezece psihologi din ţară la jumătatea secolului al XX-lea. Când era în vârstă de aproape 65 de ani, a intrat într-o biserică pentru prima dată în patruzeci de ani. În timp ce stătea acolo pe scaun, a avut conştienţa deplină a prezenţei lui Dumnezeu. Vedenii, voci, asigurări ale prezenţei şi grijii lui Dumnezeu – lucruri pentru care ar fi supus pe oricine altcineva unui tratament medical. Acest lucru i-a afectat enorm viaţa profesională. Păturile înalte ale Asociaţiei Americane de Psihologie nu erau un mediu propice pentru evanghelizare. El şi-a petrecut următorii 25 de ani înfiinţând şi conducând primul program creştin de doctorat în psihologie clinică

acreditat de Asociaţia Americană de Psihologie. Nu a mai avut niciodată o experienţă a prezenţei lui Dumnezeu precum cea dintâi.

Străbunicul meu, Robert Bennett Hall, şi-a pierdut mama şi tatăl când era bebeluş şi a crescut într-un orfelinat. A detestat orfelinatul şi a fugit de acolo când era abia la începutul adolescenţei. A fost primit în casa proprietarului unui magazin, care i-a permis să locuiască la el în schimbul muncii prestate la magazin. S-a căsătorit cu fiica proprietarului magazinului şi într-o zi mătura în faţa magazinului, când a primit „chemarea". A pus mătura jos, a împăturit şorţul şi a petrecut următorii şaizeci de ani predicând în biserici mici din statele Illinois şi Indiana. Verişorul meu are vechiul jurnal al străbunicului: de multe ori era plătit pentru predicare cu ouă sau găini sau, din când în când, cu câte cinci dolari.

Suntem atraşi spre munte. Este interesant că nu a existat niciodată o societate care să fi început cu o cultură ateistă sau naturalistă. Întotdeauna fiinţele umane au început cu o poveste. Întotdeauna au început cu credinţă. Îndoiala apare mai târziu.

Părăsirea muntelui

Însă îndoiala apare întotdeauna. Iată adevărul trist cu privire la vârful muntelui: nimeni nu poate să rămână acolo permanent. Toată lumea trebuie să se întoarcă în valea ambiguităţii.

Asta înseamnă că putem să ne aşteptăm ca sentimentul nostru de siguranţă cu privire la convingerile noastre să scadă şi să crească. Uneori apare îndoiala. Însă – şi aceasta este partea importantă – îndoielile nu vin niciodată pentru că am primit noi dovezi împotriva credinţei noastre. Una dintre cele mai mari iluzii pe care le avem cu privire la mintea noastră este că ea e guvernată în general de raţiune. Înstmintea noastră nu este o maşinărie logică. Ceea ce ni se pare

Una dintre cele mai mari iluzii pe care le avem cu privire la mintea noastră este că ea e guvernată în general de raţiune. Însă mintea noastră nu este o maşinărie logică. Ceea ce ni se pare adevărat într-un moment, se poate schimba drastic în momentul următor.

adevărat într-un moment, se poate schimba drastic în momentul următor.

În urmă cu mai mulţi ani, pe când locuiam în sudul Californiei, aveam un prieten căruia îi plăcea să facă deltaplanism. Într-o zi m-a dus pe un munte să îl văd zburând cu deltaplanul şi mi-a spus că în vârful muntelui îmi va face un cadou. Am urcat şi totul era foarte frumos. Când eşti pe munte, priveliştea este pitorească şi menită să te inspire.

Erau acolo şi alţi amatori de deltaplanism. Era un loc foarte popular. După ce am ajuns, au venit la noi câteva persoane care ne-au ţinut un scurt curs despre siguranţă şi ne-au arătat echipamentul. Ne-au arătat cât de puternice sunt hamurile şi ne-au explicat aerodinamica deltaplanismului. Ne-au spus că probabilitatea ca cineva să moară făcând deltaplanism este aproximativ unu la o mie. Ne-au

ţinut acest curs în timp ce ne aflam într-o parcare – în siguranţă. Am crezut tot ce au spus. Totul avea sens. Şi apoi prietenul meu a spus:

— Bine, acum uite cadoul pe care ţi-l fac azi. Azi vei zbura cu mine cu deltaplanul. Azi vei sări de pe acest munte.

M-am dus până la marginea stâncii şi am stat acolo. Ce crezi că s-a întâmplat cu sentimentul meu de certitudine când m-am dus din locul unde mă aflam în siguranţă spre marginea stâncii? Crezi că sentimentul de certitudine şi siguranţă a crescut sau a scăzut? A scăzut considerabil. Dintr-odată mintea mi-a fost asaltată de îndoieli. Dacă se desfăcea hamul? Dacă cedau aripile? Dacă venea o tornadă zdravănă? Dacă eram atacat de o pasăre mare? îmi vedeam trupul împrăştiat pe jos. Mi-i imaginam pe copiii mei fără tată. O vedeam pe Nancy fără soţ… ieşind cu alţi bărbaţi… bărbaţi bogaţi şi atrăgători pe care nu îi vedeam cu ochi buni.

Obiectiv vorbind, nu se schimbase nimic din parcare până când am ajuns pe marginea stâncii. Nu primisem noi dovezi care să mă determine să cred la nivel intelectual că deltaplanismul ar fi mai periculos. Nu aveam informaţii noi, şi totuşi mintea mea era dintr-odată inundată de îndoială. Asta se întâmplă de multe ori când păşesc din locul în care sunt în siguranţă şi mă apropii de marginea stâncii.

Aveam de făcut o alegere. Nu poţi să păşeşti jos de pe munte doar „parţial”. Ori sari, ori stai pe loc. Acest lucru se numeşte uneori „saltul credinţei”. Dacă vrei să zbori, dacă vrei vreodată să planezi, trebuie să faci acel salt. Poate că în mintea ta se perindă tot felul de temeri şi îndoieli, dar dacă vrei să zbori, trebuie să faci saltul. Eu am sărit. A fost fantastic. Nu am mai făcut jicgstjucru de atunci, dar a fost, tare de tot.

Ideea de salt al credinţei [termen asociat adesea cu filosoful danez Søren Kierkegaard, care pe lângă faptul că avea o minte sclipitoare, era şi scandinav) a fost adesea înţeleasă greşit. Saltul credinţei nu înseamnă să alegi să crezi unlucru imposibil fără un motiv întemeiat. Unii oameni vorbesc despre el ca şi cum ar fi „saltul” prin care ignoti dovezile, renunţi la raţiune şi te încrezi în fantezie. *Saltul* însă a fost termenul folosit de Kierkegaard pentru a descrie o acţiune cu adevărat liberă. Orice angajament ales de bunăvoie este un salt, cum ar fi alegerea de a te căsători sau de a avea copii. Trecerea de la inocenţă la păcat este de asemenea un salt.

Saltul credinţei este un „salt” pentru că implică un angajament total. El poate fi făcut din motive temeinice – motive pe care le-am analizat cu atenţie. Însă el rămâne un salt, deoarece trebuie să ne luăm un angajament în pofida temerilor şi a îndoielilor noastre, pentru că altfel nu putem plana, altfel nu putem zbura.

Anumite decizii fundamentale din viaţă necesită un angajament 100% – un devotament plin de pasiune. Kierkegaard vorbea despre credinţă ca „pasiune”.6 Anumite decizii necesită un angajament intens – de exemplu să trăieşti în conformitate cu anumite valori, să te

căsătoreşti, să creşti un copil (nu există nicio garanţie că acel copil nu-ţi va zdrobi inima), să ai un prieten, să-L urmezi pe Dumnezeu. Iar unele decizii, în general cele mai importante, necesită un angajament total, şi nu oferă nicio garanţie.

Mortimer Adler a fost unul dintre marii filosofi ai secolului al XX-lea. Timp de multe decenii el a fost convins de argumente filosofice – de exemplu argumentul designului – că trebuie să existe un Dumnezeu. El credea că aceste argumente arată că trebuie să existe o forţă puternică, inteligentă şi personală în spatele creaţiei. Însă el nu se închina acestei fiinţe, deoarece credea că aceste argumente filosofice nu pot să arate că o asemenea fiinţă este şi că îi pasă de el. El credea într-un dumnezeu la fel cum credea în stratul de ozon.

Apoi, într-o zi, zăcea bolnav şi înaintat în vârstă pe un pat de spital. Un prieten a venit să se roage pentru el şi, în timp ce prietenul lui se ruga, Mortimer Adler s-a trezit că îi curg lacrimi pe obraz şi că se roagă. Nu ştia decât o singură rugăciune – rugăciunea „Tatăl nostru". A început să se roage această rugăciune în fiecare zi – şi să *creadă*.

Dacă sar, dacă mă încred, nu ştiu sigur ce se va întâmpla. Ceea ce ştiu este următorul lucru: dacă nu sar, dacă nu mă încred, dacă nu sper, dacă nu cer, nu voi zbura niciodată.

El a spus că în cazul lui saltul credinţei nu a însemnat să „tragă concluzii pripite" pe baza unor dovezi insuficiente, ci a fost unsaltde la consimţământ la devotament. „Dumnezeul filosofilor nu este un dumnezeu pe care să-l iubeşti, căruia să i te închini sau să i te rogi. Un dumnezeu căruia nu-i pasă de destinul uman, dând lege şi har, este dumnezeul deiştilor filosofici şi nereligioşi", nu Dumnezeul Bibliei, care. Se revelează pe Sine.7

Dacă sar, dacă mă încred, nu ştiu sigur ce se va întâmpla.

Ceea ce ştiu este următorul lucru: dacă nu sar, dacă nu mă încred, dacă nu sper, dacă nu cer, nu voi zbura niciodată. Nu voi şti niciodată. Voi trăi şi voi îmbătrâni şi voi muri stând pe marginea acelei stânci.

Viaţa sub munte

În Ezechiel 28 profetul spune că grădina Eden era aşezată pe un munte. Căderea a însemnat părăsirea Edenului, ceea ce a însemnat părăsirea muntelui. Însă Dumnezeu mai avea să le dea totuşi oamenilor momente „de vârf. Dumnezeu s-a întâlnit cu Avraam pe muntele Mona. Dumnezeu i-a vorbit lui Moise într-un rug aprins pe muntele Horeb. „Moise s-a pogorât de pe muntele Sinai, cu cele două table ale mărturiei în mână. Când se pogora de pe munte, nu ştia că pielea feţei lui strălucea, pentru că vorbise cu Domnul. Aaron şi toţi copiii lui Israel s-au uitat la Moise, şi iată că pielea feţei lui strălucea; şi se temeau să se apropie de el" (Ex. 34: 29 – 30). Dumnezeu i-a vorbit lui Ilie printr-un „susur blând şi subţire" pe un munte. Însă după ce se întâlneau cu Dumnezeu acolo, oamenii trebuiau întotdeauna să

părăsească muntele şi să înfrunte viaţa din vale.

Iisus mergea adesea pe munte să se roage, să fie cu Tatăl Său. De aceea Petru, Iacov şi Ioan nu au fost foarte surprinşi când Iisus i-a luat într-o zi cu El sus pe un munte. Muntele acesta e numit Muntele Schimbării la Fată şi reprezintă un punct central în povestea lui Iisus din Noul Testament. În relatarea sa, Marcu evocă în mod deliberat ceea ce s-a întâmplat pe muntele Sinai: de data aceasta, Iisus este Cel care străluceşte.

Petru îl vede pe Iisus transformat pe munte. Reacţia lui este să sugereze să rămână cu toţii pe munte şi face un comentariu care trădează o lipsă uluitoare de înţelegere – propune să construiască nişte colibe pentru Iisus, Ilie şi Moise, pentru că „nu ştia ce să zică” (9: 6).

Bineînţeles, atunci când nu ştii ce să spui o opţiune este să nu spui nimic, dar se pare că lui Petru nu i-a trecut prin minte acest lucru. Şi cu toate că a avut această experienţă pe munte, asta nu l-a împiedicat să „56 lepede imediat de Iisus când a fost supus presiunii.

De ce nu putem să rămânem mereu pe munte? OJetiţă în vârstă de nouă ani, pe nume Rosy, m-a întrebat:

— Dacă Dumnezeu ne iubeşte atât de mult, de ce nu ne face fericiţttot timpul?

Nu ştiu. Poate pentru că, deşi fericirea este importantă, mai există şi alte lucruri care trebuie să se întâmple, cum ar fi să devii bun, astfel încât fericirea să nu devină un „dumnezeu”. Poate că dacă aş petrece prea mult timp pe munte, aş fi expus pericolului de a mă închina muntelui unde L-am întâlnit pe Dumnezeu, în loc să mă închin lui Dumnezeu. Aş dori doar experienţa, sentimentul, euforia.

Philip Yancey observă că credinţa are o tentă de imprevizibil.8 De nouă ori în Evanghelii Iisus le spune oamenilor: „Credinţa ta te-a mântuit/tămăduit”. Însă de multe ori El laudă credinţa unor oameni la care nu se aşteaptă nimeni de fapt, deseori străinii sunt cei care manifestă cea mai mare credinţă. Un sutaş roman Îi spune lui Iisus că nici nu trebuie să vină în casa lui pentru a face o vindecare; el crede că Iisus nu trebuie decât să rostească un cuvânt şi aşa va fi. Iisus este uimit: „Nici în Israel n-am găsit o credinţă aşa de mare”, spune El (Matei 8: 10). O femeie canaanită se ţine scai de Iisus să o ajute pe fiica ei când Iisus. Se retrăsese din mulţime. El pare să amâne problema ei, amintindu-i că a fost trimis la oile pierdute ale lui Israel, şi nu la „căţeii” dintre neamuri. Însă ea persistă în această negociere ciudată până când Iisus cedează sau poate îngăduie să se vadă în ea ceea ce El ştia tot timpul că există, exclamând: „O, femeie, mare este credinţa ta!” (Matei 15: 28). Oarede ce înfloreşte de atâtea ori credinţa acolo.

Dacă aş petrece prea mult timp pe munte, poate că aş fi expus pericolului de a mă închina muntelui unde L-am întâlnit pe Dumnezeu, în loc să mă închin lui Dumnezeu.

Aş dori doar experienţa, sentimentul, euforia.

unde ne aşteptăm cel mai puţin? De ce oare suferinţa şi persecuţia – menite să distrugă credinţa – de atâtea ori o consolidează?

„Creştinismul este asemenea unui cui”, se plângea Emelian Iaroslavski, preşedintele Ligii Militanţilor fără Dumnezeu a lui Stalin. „Cu cât îl loveşti mai tare, cu atât pătrundafibaiadânc.”9 Ceea ce ştiu estică „Şis spune întotdeauna acelaşi lucru: „E timpul să părăseşti multele acum. E timpul să cobori de pe munte”.

Valea lui „dacă”.

Iisus le-a spus lui Petru, Iacov şi Ioan: „Fiul Omului… trebuie să pătimească mult şi să fie defăimat” (Marcu 9: 12) şi (parafrazând): „Va trebui să treceţi şi voi prin asta împreună cu Mine. Va trebui să treceţi prin confuzie şi îndoială; va trebui să vă puneţi întrebări şi să vă luptaţi. Va urma o răstignire. Apoi va urma o înviere şi după aceea va veni ziua când veţi zbura, dar nu încă. Nu astăzi. Astăzi trebuie să aveţi încredere în Mine. Va trebui să coborâm de pe munte”.

Ei coboară de pe munte, iar lucrurile nu stau la fel de bine acolo jos. Se întâlnesc cu un tată care are nevoie disperată de ajutor.10 Fiul lui este chinuit de un demon şi suferă convulsii şi un comportament autodistructiv. El îl caută pe Iisus, şi câţiva dintre ucenici îi spun că Iisus este pe munte. El întreabă:

— Mă puteţi ajuta voi? Boala aceasta îl ucide pe fiul meu.

Ucenicii spun:

— Bine.

Ei L-au văzut pe Iisus rugându-se. L-au văzut vindecând şi scoţând demoni. Ei spun aceleaşi lucruri pe care le-a spus Iisus, însă de data aceasta cuvintele nu au efect… nu funcţionează.

O mulţime de oameni asistă la această scenă. Unii dintre ei sunt lideri religioşi care nu cred în Iisus şi nu îl urmează. Ei îi văd pe ucenici eşuând şi spun lucruri de genul: „Se pare că toată povestea asta cu Iisus nu e chiar atât de extraordinară”. Ucenicii sunt jenaţi de eşecul lor public. În loc să le pese de acest om şi de fiul său, ei se angajează într-o dispută pe teme religioase şi încep să se apere: „Voi vă înşelaţi şi noi avem dreptate!” Marea ceartă distrează mulţimea.

Iisus vine şi observă scena. El întreabă ce se petrece:

— Pentru ce vă certaţi?

Tatăl îi spune lui Iisus că fiul său este chinuit de un duh care l-a amuţit şi îl trânteşte la pământ în convulsii. El adaugă:

— L-am adus în speranţa că m-ai putea ajuta, dar nu erai aici, aşa că i-am rugat pe ucenicii Tăi să mă ajute. Probabil că am dat peste ucenicii din clasa ajutătoare, pentru că nu au putut să facă nimic.

Ucenicii stau cu capetele plecate. Nu e un moment de glorie pentru ei. Nu au putere spirituală şi nu au reuşit să ajute pe cineva aflat în nevoie. Mai mult decât atât, au ajuns să se implice într-o ceartă care nu era de niciun folos nimănui şi s-au făcut de râs în faţa mulţimii

prezente.

Uneori, unul dintre cele mai mari obstacole în calea credinţei în Iisus este incompetenţa, îngâmfarea şi aroganţa urmaşilor Lui – urmaşi, ca mine!”

Isuşfspune: „O, neam necredincios! Până când voi fi cu voi?” (Marcu 9: 19). Aici. Se referă în special la ucenicii Săi. El. Se adresează tatălui:

— Adu-Mi-l pe băiatul tău.

Şi tatăl i-l aduce. Băiatul intră în convulsii violente şi se zvârcoleşte pe jos, făcând spume la gură. Mulţimea tace. Iisus întreabă:

— De cât timp este aşa?

Tatăl spune:

— De multă vreme – din copilărie. De multe ori era să moară.

Apoi tatăl îl roagă: „Dar dacă poţi face ceva, fie-ţi milă de noi şi ajută-ne” (Marcu 9: 22). Uneori ceea ce credem cu adevărat – convingerile noastre reale – iese la iveală printr-un singur cuvânt. La fel a fost şi în cazul acestui om.

Dacă.

Dacă nu este un cuvânt de pe vârful muntelui. *Dacă* aparţine jargonului din vale. *Dacă*.

— Iisuse, acesta este băiatul meu. Mă rog lui Dumnezeu pentru el în fiecare zi. Ani de zile Tam spus lui Dumnezeu: „Doamne, voi face orice. Îţi voi da orice. Îţi voi promite orice”. Nimic... nimic.

— Iisuse, ori de câte ori trecea pe aici un rabin nou, ori de e.te ori venea un învăţător, ori de câte ori venea un om sfânt, cunoscut pentru vindecările şi puterea sa spirituală, i-l aduceam pe fiul meu. Îl întrebam: „Poţi să faci ceva să ne ajuţi?” Răspunsul a fost: nimic... nimic.

— Apoi am auzit despre Tine şi mi-am făcut speranţe. Ştii cât de mult doare să-ţi faci speranţe, Iisuse? Mi-am făcut speranţe încă o dată şi l-am adus pe băiatul meu la ucenicii Tăi şi a ieşit un circ. Acela e băiatul meu şi parcă e o expoziţie de ciudăţenii, fiindcă toată lumea se uită la el. Dar dacă ai putea să faci ceva...

Iisus reţine acest „dacă”, şi citim următoarea afirmaţie, care ne dă speranţă, iar după aceea ne ucide: „Toate lucrurile sunt cu putinţă celui ce crede” (Marcu 9: 23). Iisus aduce drept replică un *dacă* al Lui. Bărbatul acela spune: „Ajută-mă dacă e posibil”. Iisus spune: „Toate lucrurile sunt posibile – *dacă* crezi”.

Există putere în credinţă, în interacţiunea cu realitatea spirituală. Iisus crede acest lucru.

În acest punct, dacă aş fi fost în locul tatălui, aş fi fost tentat să îmi adun rezervele de certitudine sau să o simulez: „Ups – am spus «dacă»? Am vrut să spun «fiind că, – «fiindcă poţi face orice»”. Căci uriaşii credinţei folosesc conjuncţii care leagă certitudinea convingerilor lor

Dacă nu este un cuvânt de pe vârful muntelui. *Dacă* aparţine jargonului din vale. *Dacă*.

de încrederea pe care o au în împlinire: „*pentru* că Nu dacă.

Însă acest om are o credinţă nesigură şi se roagă o rugăciune nesigură. Când Iisus îi semnalează acest lucru, din gura acestui om vine un răspuns atât de rapid ca o erupţie, deoarece tocmai acesta este impasul în care se află el. Speranţa Iţii atârnă de un *dacă* firav. Imediat tatăl băiatului exclamă: „Cred, Doamne!

Ajută necredinţei mele!” Mitrcu 9: 24).

Cred şi mă îndoiesc. Sper şi mă Tem. Mg rog şi şovăi. Cer şi mă îngrijorez. Cred; ajuta necredinţei mele.

*” înţeleg această rugăciune. Este rugăciunea celui care se îndoieşte.

Îndepărtează de la mine elementul Cred; ajută necredinţei mele.

Cuvintele acestea nu reprezintă tocmai un gir acordat lui Iisus şi te întrebi: „Cum va răspunde El?”

Iisus spune: „Sunt şocat şi consternat de faptul că ai îndoieli. Foarte rău pentru tine... Nu am timp pentru o asemenea cerere insultătoare!” (Inversări 9: 25; pe asta am cam inventat-o eu).

Nu te bucuri că Iisus nu spune asta? Nu te bucuri că El nu pleacă? Dimpotrivă, El. Se adresează băiatului acelui om. Băiatul este vindecat şi va rămâne în viaţă. Va creşte. Îşi va face prieteni. Va învăţa Tora. Va lucra împreună cu tatăl său. Se va căsători într-o zi, poate. Va ajunge un om foarte bătrân şi îşi va aduce aminte de ziua aceea când era copil şi un tânăr rabin a făcut ceea ce nimeni altcineva nu a putut să facă. Îşi va aduce aminte de ziua în care a stat singur împreună cu Iisus pe un munte.

Dincolo de munte

Acum întrebarea este: Cum rămâne cu noi? Chiar crezi că această întâmplare chiar a avut loc? Poate că ai îndoieli. Poate că ai dubii cu privire la chestia cu demonul. Poate că te întrebi dacă miracolele sunt într-adevăr posibile. Poatecă, credinţa ta este plină de *dacă*.

Nu putem să vedem şi să ştim totul despre speranţă acum, dar într-o zi vom vedea şi vom şti.

Există un verset scurt şi minunat într-o epistolă rareori citită din Noul Testament, intitulată Epistola lui Iuda: „Fiţi îndurători cu cei ce se îndoiesc” (v.22, NTR). Iisus ne înţelege urile. Tatăl din această povestire avea cel puţin la fel de multe îndoieli ca tine – cel puţin tot atâtea îndoieli.

Şi totuşi, ceva dinăuntrul nostru nu poate renunţa la speranţă. Ceva dinăuntrul nostru ne atrage mereu spre acest rabin. Ceva legat de viaţa Lui, de lucrările Lui, de credinţa Lui. Ceva legat de convingerea Lui că universul este condus de acel gen de Tată pe care îl descria şi îl iubea Iisus. Ceva legat de puterea Lui. Ceva legat de pacea Lui ne atrage la El aşa cum a atras oameni din întreaga lume de două

mii de ani încoace şi încă maţ atrage.

Ceva din adâncul sufletului tău îţi purfecă te afitsmgur pe Tnarginetuj stânci şi singura alternativă la Iisus este iluzia sau disperarea”.

Nu putem să vedem şi să ştim totul despre speranţă acum, dar într-o zi vom vedea şi vom şti. Poate că lucrurile sunt aşa cum le descria un predicator pe nume Bruce Thielemann:

Imaginează-ţi o colonie de larve care locuiesc pe fundul unei mlaştini. Din când în când, câte una dintre aceste larve vrea să urce pe codiţa unei frunze ca să iasă la suprafaţă. Apoi dispare deasupra mlaştinii şi nu se mai întoarce niciodată. Toate larvele se întreabă de ce este aşa şi cum o fi acolo sus, aşa că se sfătuiesc şi cad de acord ca următoarea dintre ele care merge sus să se întoarcă şi să le spună celorlalte cum a fost. Nu după mult timp, una dintre larve simte impulsul şi urcă pe acea codiţă de frunză şi iese la suprafaţă pe o frunză de nufăr. Şi acolo, în căldura soarelui, adoarme. În timp ce doarme, carapacea micuţei creaturi se deschide şi din interiorul larvei iese o libelulă splendidă, cu aripi frumoase, mari, multicolore şi irizate. Ea îşi deschide aripile şi zboară, planând deasupra apelor. Însă după aceea îşi aminteşte de angajamentul pe care şi l-a luat în faţa celor pe care i-a lăsat în urmă, şi totuşi ştie că nu se poate întoarce. În primul rând, ceilalţi nu o vor recunoaşte şi, pe lângă asta, nu mai poate să trăiască din nou într-un asemenea loc. Însă un gând îi alungă necazul: şi ceilalţi vor urca pe codiţa frunzei şi vor cunoaşte şi ei gloria”.

Într-o zi, spune Biblia, se va întâmpla acest lucru. Într-o zi micul şi urâtul nostru *dacă* va deveni un glorios *când*.

Poate că te afli pe marginea stâncii „blocat la cuvântul şi te întrebi: „Pot oare să mă încredinţez Lui? Pot oare să mă dedic Lui chiar dacă mă îndoiesc? Dacă voi face saltul, oare mă va prinde?”

Nu prea contează ce scriu, deoarece nimeni nu poate sau nu ar trebui să încerce să convingă pe nimeni de aceste lucruri. Însă cu ştiu câte ceva despre cum funcţionează *dacă*. Ştiu că dacă nu vei crede niciodată, dacă nu te vei încrede niciodată, nu vei şti niciodată. Uneori un salt al credinţei este singurul mijloc de transport.

** Matştiu încă un lucru. Ştiu despre speranţa secretă pe care o nutreşti.

6

Toată lumea speră

Făpturile nu se nasc cu dorinţe decât dacă există o cale de a satisface acele dorinţe.1 C.S. LEWIS

Cu toţii sperăm. Suntem făpturi care nu pot înceta să aibă dorinţe. Suntem colecţionari de trifoi cu patru foi. Ne punem dorinţe în

stele căzătoare. Spunem poveşti despre duhuri care ies dintr-o sticlă ca să ne împlinească trei dorinţe. După cină, când aveam la masă carne de curcan, eu şi verişorul meu Danny obişnuiam să prindem de capetele iadeşului şi să îl rupem, crezând că celui care rămânea cu bucata cea mai lungă de os în mână, i se va împlini dorinţa. De unde a apărut această idee, habar n-am. Cert este că osul nu l-a ajutat prea mult pe curcan.

Ne învăţăm copiii să îşi pună o dorinţă înainte de a sufla în lumânări. Când copiii mei erau mici, le plăcea mult filmul *Pinocchio*\ le plăcea în special un personaj curajos, plin de viaţă şi de nestăpânit, pe nume Jiminy Cricket. Dacă mergi la Regatul Magic de la Disneyland, „cel mai fericit loc de pe pământ”, încă poţi să-l auzi cântând: „Când îţi pui o dorinţă într-o stea...”

J Cu toţii sperăm. Există chiar o listă anonimă a dorinţelor pe internet unde oamenii vin cu miile şi notează ce speră ei să aibă – unele dorinţe scrise acolo sunt amuzante, altele sunt înspăimântătoare, iar altele sunt sfâşietoare. „Aş vrea să fiu bogat în viitorul apropiat. 1 „Aş vrea să fiu foarte fericit pentru că fiecare aspect al vieţii mele merge fantastic de bine”. „Aş vrea să-mi moară soţia”. „Aş vrea să nu fie cancer pancreatic”. Multe dintre dorinţe sunt urmate de cuvintele: *rog*. Pur şi simplu nu ne putem abţine George MacDonald spunea: „Orice lucru suficient de mare încât să încapă o dorinţă în el/este suficient de mare ca să atârni o rugăciune de el”.

Cu toţii sperămi dar speranţa este de două feluri: speranţă *la ceva* şi speranţă *în cineva*. Când sperăm la ceva, sperăm la un rezultat anume. „Sper să primesc acea slujbă. Sper să-mi iau acea casă. Sper să fiu cu acea fată. Sper ca fata cu care vreau să fiu să primească acea slujbă şi să ne luăm acea casă”. Uneori lucrul la care sperăm este viaţa sau moartea: „Sper să dispară această depresie”. „Sper să nu fie cancer”. Însă într-o zi va fi. Dacă nu cancer, va fi altceva.

Într-o zi – şi acesta este adevărul – orice la care sperăm ne va dezamăgi în cele din urmă. Orice împrejurare, orice situaţie *la Tare* sperăm se va epuiza, se va termina, se va distruge, se va nărui, va dispărea. Când se va întâmpla acest lucru, problema care se va pune va fi legată de speranţa ta mai profundă, speranţa ta fundamentală, speranţa la care poţi recurge atunci când toate celelalte speranţe ale tale s-au spulberat.

Speranţa îţi poate frânge inima. Diferenţa dintre a spera şi a-ţi dori, spune scriitorul William Sessions, este prezenţa unei dorinţe puternice.2 în filmul *închisoarea îngerilor*, cele două personaje principale, interpretate de Tim Robbins şi Morgan Freeman, au o dispută continuă despre speranţă. Morgan Freeman a învăţat să facă faţă dezamăgirii renunţând la speranţă. „Speranţa e un lucru periculos, spune el. Speranţa îţi poate zdrobi inima”. Totuşi, pentru Tim Robbins a înceta să speri înseamnă a începe să mori. Iar ultima replică din film, când Morgan Freeman părăseşte închisoarea şi se

îndreaptă spre apele albastre ale Mexicului şi reîntâlnirea cu dragul şi bunul său prieten este: „Sper...”

Speranţa îţi poate zdrobi inima. De aceea purtăm în noi o mare speranţă, speranţa secretă pe care nici nu îndrăzneşti să o rosteşti: că atunci când ai pierdut acel *ceva la care* ai sperat, şi poate că a fost ceva extrem de important, există un *Cineva în care* îţi poţi pune speranţa.

Întreaga mărturie a Scripturilor arată spre acest Om, arată spre un Dumnezeu, nu pentru că El va putea să ne dea cutare sau cutare *lucru la care* speram – căci acestea întotdeauna se vor nărui până la urmă – ci pentru că El este *Cel în care* ne putem pune speranţa. Iar fără speranţă, aşa cum spunea odată Papa Ioan Paul al II-lea, nu există credinţă. Speranţa este credinţa care aşteaptă ziua de mâine. Credinţa necesită actul de a crede, şi de crezut credem cu mintea. Credinţa necesită dedicare, iar dedicarea este un act de voinţă. Însă credinţa trebuie să fie însoţită şi de speranţă, iar speranţa îşi are locaşul în inimă.

Proiecţia dorinţelor noastre

Vechiul Testament consemnează o poveste despre nişte credincioşi, nişte sceptici şi un ateu din vechime. Întâmplarea are loc la începuturile istoriei lui Israel, după ce israeliţii au rătăcit prin pustiu timp de 40 de ani, purtând cu ei chivotul legământului. Ei ajung în Ţara Promisă, dar se confruntă cu dificultăţi. Nu au un împărat; asta e înainte de vremea lui David şi a lui Solomon. Israel luptă împotriva filistenilor şi speră la *ceva*, speră la victorie. Ei intră în luptă cu filistenii şi pierd. După aceea discută despre luptă şi se întreabă ce s-a întâmplat. Oamenii fac de multe ori acest lucru. Se întreabă: „Unde a fost Dumnezeu? Ne bazam pe El. De ce nu ne-a dat ce speram să ne dea?”

Atunci cuiva îi vine o idee şi spune: „Să mergem din nou la luptă cu filistenii; numai că de data aceasta ne vom folosi arma secretă. De data aceasta vom duce în luptă chivotul legământului”.

Chivotul legământului era un cufăr în care israeliţii păstrau nişte mană (pâinea pe care Dumnezeu le-a dat-o în timpul petrecut în pustiu) şi Cele 10 porunci. Însă nu era un simplu cufăr. El reprezenta „prezenţa lui Dumnezeu”. Ei îl priveau drept „Dumnezeu la cutie”. Dacă îl duceau în luptă, Dumnezeu nu avea să permită duşmanilor să captureze chivotul legământului. Ar fi fost ca şi cum L-ar fi capturat pe Dumnezeu, iar El nu avea să îngăduie să se întâmple acest lucru. Ei se gândeau: *Atunci El trebuie să ne dea lucrul la care sperăm*.

Există o teologie ciudată în spatele acestui mod de gândire. Am să-ţi ofer o ilustraţie a ei. Într-un episod din serialul de desene animate *Familia Simpson*, Homer promite că va dona bani unei campanii de strângere de fonduri din cadrul unui teledon transmis la postul de televiziune PBS pentru că e sătul de campania de strângere de fonduri, dar de fapt nu are banii. Când cei de la PBS află acest lucru, îl forţează

să slujească alături de un grup de misionari pe o insulă tropicală. Oamenii alături de care slujeşte construiesc o nouă biserică. Acum, Homer nu este un personaj tocmai ascuţit la minte din punct de vedere teologic, însă este mândru de realizarea lor. El spune: „Ei bine, nu ştiu eu multe despre Dumnezeu, dar cu siguranţă l-am construit o cuşcă frumoasă”.

Adevărul este că pe Dumnezeu nu ai cum să-L ţii într-o cuşcă. El nu poate fi îmblânzit sau domesticit. Nu îl poţi forţa să îţi dea *lucrul la care* speri.

Asta încercau Israeli ţii să facă. Ei merg la luptă pentru a doua oară, şi urmarea este un dezastru. Armata lor este înfrântă. Ei pierd de şapte ori mai mulţi soldaţi în cea de-a doua luptă decât în prima. Şi cel mai grav e faptul că este capturat chivotul legământului.

E de neînchipuit. Pierderea chivotului înseamnă pierderea prezenţei lui Dumnezeu. Înseamnă pierderea a ceea ce îi defineşte ca popor. Preotul lor şi cei doi fii ai lui mor; iar nora preotului este în travaliu când primeşte vestea. Ea îi dă fiului ei numele *I-Cabod*} după care moare şi ea.

Cabodera un cuvânt frumos pentru Israel. Însemna slavă. Punerea lui în faţă îl transformă în negaţie (aşa cum *ateism* este opusul lui *teism*). Ea vrea ca fiul ei să ştie ce anume considera ea a fi adevărat şi să nu caute mângâiere într-o amăgire. Nu există Dumnezeu. Nu există sens. Nu există speranţă. Nu există slavă. I-Cabod. Ea vrea să-şi avertizeze fiul că dorinţa de a avea un lucru nu îl transformă neapărat în realitate. Speranţa îţi poate zdrobi inima.

Mulţi oameni cred într-o lume I-Cabod – unde credinţa nu este nimic mai mult decât o proiecţie a dorinţelor noastre. Ne-ar plăcea să credem că vom trăi după ce vom muri; ne-ar plăcea să credem că în cer există o fiinţă atotputernică şi plină de bunătate şi, de aceea ne convingem singuri că e aşa.

Nimeni nu a numit lumea noastră modernă „I-Cabod” cu mai

Chivotul legământului nu era un simplu cufăr. El reprezenta „prezenţa lui Dumnezeu”. Ei îl priveau drept „Dumnezeu la cutie”. Israeliţii se gândeau: *El trebuie ne dea lucrul la care sperăm.*

multă intensitate decât Sigmund Freud. Freud spunea că fiecare dintre noi este alcătuit din sine, eu şi supraeu (gândeşte-te la „The Three Stooges”[20]: şinele este Curly – plin de vivacitate, amuzant şi vânând asistente medicale blonde; eul este Larry – relativ docil şi anost şi acceptând realitatea; supraeul este Moe – întotdeauna făcând pe şeful şi vârându-le altora degetele în ochi). Dorinţa este caracteristica fundamentală a vârstei de sugar, dominată de sine. Principalul semn al maturităţii în concepţia lui Freud este să îţi dai

20 O echipă americană de vodevil şi comedie de la jumătatea secolului al XX-lea,
cunoscuţi pentru numeroasele lor filme de scurt metraj (n.trad)

seama că dorinţa este lipsită de putere în faţa realităţii. Şi, spunea Freud, cea mai mare iluzie pe care o născocesc oamenii vreodată este Dumnezeu. El a scris o carte despre religie, intitulată *The Future of an Illusion* [Viitorul unei iluzii]. Este mai bine, spunea el, să creştem şi să depăşim stadiul proiecţiei dorinţelor noastre.3

Poate că Freud are dreptate. Însă mentalitatea lui Freud prezintă o problemă – este o sabie cu două tăişuri.

E posibil şi să devii sceptic din pricina proiecţiei propriilor dorinţe. C.S. Lewis spunea că cea mai mare dorinţă a lui este să nu existe Dumnezeu, să fie lăsat în pace. El spunea că a vorbi despre căutarea omului după Dumnezeu i s-a părut întotdeauna la fel cu a vorbi despre căutarea şoarecelui după pisică.

Psihiatrul şi cercetătorul Paul Vitz, în cartea sa, *Faith of the Fatherless* [Credinţa celor fără de tată], afirmă că niciun studiu empiric nu sprijină ideea că credinţa este nevrotică; însă o sumedenie de studii spun că credinţa este sănătoasă. Acest lucru sugerează că poate ateismul este cel care necesită o explicaţie psihologică. De fapt, când Vitz analizează mediul din care provin numeroşi atei majori în comparaţie cu cel din care provin teiştii majori ai ultimelor secole, el descoperă că e mult mai mare probabilitatea ca cei atraşi de ateism să provină dintr-un mediu cu un tată slab, abuziv sau absent.

Sintagma „proiecţie a dorinţelor” are în general conotaţii negative. O folosim pentru a ne referi la cei care în mod copilăresc permit ca ceea ce îşi doresc să fie adevărat să învingă logica şi raţiunea. Dar mai există un mod de a folosi acest termen: putem să ne gândim la dorinţele noastre. Putem să ne întrebăm dacă nu cumva dorinţele noastre ne spun ceva adevărat despre motivul pentru care existăm şi pentru care am fost creaţi.

Iată cum foloseşte Frederick Buechner această sintagmă: „Creştinismul este în primul rând o proiecţie a dorinţelor noastre. Chiar şi partea despre judecată şi iad reflectă dorinţa ca undeva, cineva să ţină scorul… Uneori dorinţa reprezintă aripile care poartă adevărul spre împlinire. Uneori adevărul însuşi ne determină să ni-l dorim.”5

Cineva *în care* să sperăm

Revenind la povestea noastră cu israeliţii şi chivotul legământului, îi găsim pe copiii lui Israel disperaţi. Însă povestea devine interesantă atunci când pierd obiectul speranţei lor. Filistenii duc chivotul legământului în cetatea Asdod, unde se află templul dumnezeului lor, Dagon. Preoţii duc chivotul înăuntru şi îl aşază lângă statuia lui Dagon. Atunci toţi filistenii izbucnesc în urale, convinşi fiind că Dagon a triumfat asupra lui Iahve, Dumnezeul israeliţilor. Ei dau un mare ospăţ, intonează incantaţiile lor preferate şi povestesc întâmplările din luptă. Apoi se lasă noaptea şi toată lumea pleacă acasă. Nimeni nu este prezent să vadă sau să audă ce se petrece, iar în templu se întâmplă ceva.

A doua zi, asdodienii, care care se sculaseră dis-de-dimineaţă, au găsit pe Dagon întins cu faţa la pământ, înaintea chivotului Domnului” (1 Sam. 5: 3). Textul nu ne spune ce au gândit preoţii. Poate căderea lui Dagon a fost un accident. Poate că a fost doar o coincidenţă. Însă scena arată suspect de mult de parcă Dagon s-ar fi aplecat să se închine Dumnezeului lui Israel. De parcă Dumnezeul lui Israel este Domnul Domnilor.

Preoţii lui Dagon îşi dau seama că nu arată bine ca dumnezeul lor să se plece înaintea lui Iahve, Dumnezeul lui Israel, aşa că îl scutură de praf pe dumnezeul lor şi îl pun la locul lui. A doua zi, pe tot parcursul zilei, filistenii vin în templu ca să îşi sărbătorească victoria, să aducă jertfe şi să-i cânte cântece marelui Dagon. Apoi se lasă noaptea, preoţii sting luminile şi pleacă acasă. Îl lasă pe Dagon singur cu marele Iahve. Dagon îşi spune: „Iar o luăm de la început”.

În următoarea dimineaţă când intră în templu, preoţii descoperă că Dagon a căzut din nou la pământ înaintea chivotului Domnului. Şi nu numai atât, ci de data aceasta, capul şi mâinile îi fuseseră tăiate şi aşezate frumos pe pragul templului, iar în templu nu mai rămâne din Dagon decât un ciot.

O poveste care durează trei zile

Nu ţi-ar plăcea să ştii ce s-a întâmplat? Textul nu ne spune. Tot ce ştim este că aceasta e o „poveste care durează trei zile”. Prima zi este o zi foarte întunecată. Se pare că Dumnezeul lui Israel este înfrânt şi că slava a dispărut. De fapt, vedem un episod foarte tulburător. După ce poporul Israel pierde lupta, iar chivotul este capturat şi bătrânul preot Eli moare, nora lui, această „nouă atee” din vechime, îşi numeşte fiul I-*Cabod*. „Toată chestia asta e o himeră. Avraam a fost amăgit. Moise a rătăcit prin pustiu fără niciun rost. Nu există niciun Dumnezeu, nu există niciun Iahve. Nu este nicio slavă. Viaţa nu înseamnă nimic. Te naşti. Mori. Asta e tot. Ar fi bine ca fiul nostru să ştie asta când va creşte. I-Cabod. Slava a dispărut”. Asta e prima zi. Cerul tace. Nu mai este speranţă. Nu mai este slavă. Nimeni nu poate înţelege de ce e aşa. Aşa sunt unele zile.

Apoi urmează cea de-a doua zi, o zi de luptă ascunsă. E o zi învăluită în mister. E ziua în care Dagon cade la pământ, dar este pus din nou la loc. E o zi plină de ambiguitate şi nelinişte. Aşa sunt unele zile.

Însă aceasta e o poveste care durează trei zile. În cea de-a treia zi, povestea ia o întorsătură de 180 de grade. Idolul este înfrânt. Perioada de captivitate a luat sfârşit. Dumnezeu. Se va întoarce la poporul Său pentru că cea de-a treia zi este ziua lui Dumnezeu. Aceasta este ziua speranţei. El este „Dumnezeul celei de-a treia zile”. Partea aceasta a povestirii devine puţin cam greţoasă – mi-aş cere scuze pentru ea, dar face parte din textul biblic. Dumnezeu a trimis o plagă care a implicat nişte şoareci.

Ceea ce s-a abătut asupra filistenilor este greu de tradus: New

International Version traduce prin „tumori”, ceea ce reprezintă o alegere destul de politicoasă. Traducerea din Modern Language Bible este puţin mai literală: „Mâna Domnului a apăsat greu asupra asdodienilor. El i-a pedepsit cu hemoroizi, atât în Asdod, cât şi în împrejurimile lui” (1 Sam. 5: 6). Traducerea King James Version este doar puţin mai delicată: „aveau hemoroizi în părţile lor secrete” (5: 9; acolo apar de obicei). Întrebarea evidentă care se pune este: De ce a fost menţionat acest detaliu în Biblie? Ce-o fi fost în mintea celui care a scris acest material?

Detaliul acesta a fost inclus în mod deliberat în povestire – şi iată de ce. Aceştia erau filistenii – duşmanii lui Israel. Erau foarte puternici; deţineau o tehnologie compatibilă cu cea din Epoca Fierului. Scriitorul vrea să le transmită cititorilor următorul mesaj:

Filistenii – duşmanii lui Israel – erau foarte puternici; ei deţineau o tehnologie compatibilă cu cea din Epoca Fierului, însă în prezenţa judecăţii lui Dumnezeu, filistenii erau stânjenitor de umani.

Nu vă temeţi de duşmanii voştri. Nu-i invidiaţi. Nu încercaţi să fiţi ca ei.

Dacă pentru o vreme părea că filistenii vor fi învingători, nu te lăsa amăgit. Aceea a fost prima zi. Urma să vină ziua a treia.

Scriitorul doreşte ca noi să ştim că în prezenţa judecăţii lui Dumnezeu filistenii erau stânjenitor de umani. Toate săbiile, suliţele şi scuturile lor din fier nu le-au fost de niciun folos, căci aveau de fapt nevoie de perniţe pneumatice pentru şezut şi, pe când Epoca Fierului sosise, Epoca Perniţelor Pneumatice se afla încă la distanţă de secole.

Unul din modurile în care pot fi clasificate povestirile din Biblie este după durata lor. Un tip de povestire este povestirea care durează patruzeci de zile. Acestea sunt de obicei povestirile cu mesajul „aşteaptă şi învaţă răbdarea”. Familia lui Noe a stat în corabie timp de patruzeci de zile şi patruzeci de nopţi de ploaie; israeliţii au stat în preajma muntelui Sinai timp de patruzeci de zile, aşteptând Cele 10 porunci; Ilie a petrecut patruzeci de zile în pustiu, ascunzându-se de Izabela. Iisus şi-a început lucrarea petrecând patruzeci de zile în pustiu; după înviere, El şi ucenicii au petrecut alte patruzeci de zile aşteptând înălţarea Lui şi apoi venirea Duhului Sfânt. Accentul în aceste relatări se pune pe nevoia oamenilor de a fi credincioşi, de a persevera. Povestirile care durează patruzeci de zile sunt nişte povestiri de tip Crock-Pot.[21]

Mai există însă un alt tip de povestire: povestirea care durează trei zile. Acestea sunt povestiri despre criză şi imperiozitate – povestiri de tip cuptor cu microunde. Accentul aici nu se pune deloc pe nevoia unui răspuns uman. Aici presiunea este atât de zdrobitoare, încât

---

21 Un vas electric pentru gătitul lent, care menţine o temperatură relativ scăzută timp de multe ore, ideal pentru gătitul nesupravegheat, (n.trad.)

Dumnezeu trebuie să intervină ca să salveze – căci altfel e de rău. Povestirile care durează trei zile sunt povestiri despre nevoie disperată, anticipare şi speranţă care atârnă de o aţă.

Când un erou pe nume Iosii se afla la închisoare, el i-a spus paharnicului lui Faraon: „Peste trei zile Faraon te va scoate din temniţă [şi] te va pune iarăşi în slujba ta” (Gen. 40: 13).

Când Israel era în robie, Moise i-a cerut lui Faraon: „Dă-ne voie să facem un drum de trei zile în pustiu” (Ex. 5: 3).

Când israeliţii ajung la Sinai, Dumnezeu spune: „Du-te la popor [şi] sfinţeşte-i azi şi mâine… Să fie gata pentru a treia zi; căci a treia zi Domnul. Se va pogorî în faţa întregului popor pe muntele Sinai” (Ex. 19: 10 – 11).

Când lui Israel îi era teamă să intre în Ţara Promisă, Dumnezeu i-a spus: „Întăreşte-te şi îmbărbătează-te… peste trei zile veţi trece Iordanul acesta ca să mergeţi să cuceriţi ţara pe care v-o dă în stăpânire Domnul, Dumnezeul vostru” (Ios. 1: 6,11).

Când Israel era ameninţat cu genocidul, împărăteasa Estera a spus că va posti timp de trei zile, după care se va duce la împărat să caute izbăvire pentru poporul ei.

Vrei să încerci să ghiceşti cât timp a stat Iona în burta peştelui uriaş? Da, a stat acolo trei zile înainte de a fi eliberat. Rugăciunea lui în tot timpul cât s-a aflat în burta peştelui a fost: „Doamne, Te rog doar să mă laşi să ies prin acelaşi loc pe unde am intrat”. Cel puţin aşa cred eu că s-a rugat.

Cea de-a treia zi era atât de frecvent folosită în acest mod, încât a devenit un fel de expresie tehnică care denota perioada de aşteptare a izbăvirii. „În acest moment lucrurile stau rău. În acest moment speranţa se năruie. În acest moment inimile sunt dezamăgite. Însă va veni o zi mai bună”.

În cartea Osea, profetul spune în felul următor: „Veniţi, să ne întoarcem la Domnul!… El ne va da iarăşi viaţa în două zile; a treia zi ne va scula, şi vom trăi înaintea Lui” (Osea 6: 1 – 2).

Ai grijă la ce speri într-o zi izbăvirea a venit într-un mod în care nu o căuta nimeni. Dumnezeu s-a întors la poporul Său, nu într-o cutie, ci într-un om. „Şi Cuvântul s-a făcut trup – spune Biblia – şi a locuit printre noi” (Ioan 1: 14). Limbajul acesta este foarte evocativ. Cuvântul folosit pentru *a locuit* este literalmente cuvântul folosit pentru „cortul întâlnirii” – „Şi-a făcut cortul printre noi”. Deoarece cortul întâlnirii era locul unde se afla chivotul legământului, acolo se gândeau Israeli ţii că este Dumnezeu.

„Şi Cuvântul s-a făcut trup şi a locuit [Şi-a făcut cortul] printre noi, plin de har şi de adevăr. Şi noi am privit slava Lui [Lui]”, o slavă întocmai ca slava singurului născut din Tatăl” (Ioan 1: 14). Însă era un gen ciudat de slavă. Ea s-a manifestat într-o combinaţie stranie de smerenie, singurătate şi cutezanţă. Nimeni nu a putut să-L îmblânzească pe Iisus. Nimeni – nici politicienii, nici zeloţii, nici liderii

religioşi – nimeni nu a putut să-L folosească. Nimeni nu a putut să-L manipuleze pentru a obţine ce voia. Nimeni nu a putut să-l închidă gura. Aşa că în cele din urmă, cei care erau la putere L-au luat şi L-au biciuit cu un bici, L-au străpuns cu o sabie şi L-au atârnat pe o cruce. Apoi trupul Lui a fost pus într-un mormânt.

Aceasta a fost prima zi – o zi întunecată. Ucenicii Lui erau

Adevărul este că pe Iisus nu ai cum să-L ţii într-o cuşcă. El nu a fost niciodată genul de om care să stea în cuşcă. Autorităţile nu ştiau acest lucru, dar moartea nu însemna înfrângere pentru

El.

devastaţi. Ei văzuseră slava pentru un timp, iar acum ea dispăruse. Acum slava zăcea într-un mormânt. Acum era I-Cabod.

În cea de-a doua zi, lucrurile nu arătau deloc mai bine. În cea de-a doua zi Pilat din Pont a pus o gardă ca să stea şi să păzească mormântul, pentru că acum el deţinea controlul. Voia să se asigure că nu se întâmplă nimic – că nu intră nimeni în mormânt să facă ceva ciudat cu acel trup. El şi-a spus: „Ei bine, cred că s-a terminat şi cu asta. Cred că nu vom mai auzi despre această mişcare. Nu ştiu eu multe despre acest Iisus, dar cu siguranţă l-am construit o cuşcă frumoasă”.

Însă adevărul este că pe Iisus nu ai cum să-L ţii într-o cuşcă. El nu a fost niciodată genul de om care să stea în cuşcă. Autorităţile nu ştiau acest lucru, dar moartea nu însemna înfrângere pentru El. El a murit, ne spune Biblia.

„Pentru păcatele noastre”. A murit ca să facă ceea ce tu şi eu, cu toate micile noastre eforturi de autoperfecţionare – încercarea de a face mai mult bine, de a dărui suficient, de a merge la biserică suficient, de a face suficiente lucruri frumoase – nu am putea să facem niciodată. El îndrepta lucrurile între Dumnezeu şi noi. El suferea moartea pe care ar fi trebuit să o suferim tu şi eu.

Aceasta a fost cea de-a doua zi. A fost o zi întunecată. A fost o zi deziluzionantă.

Însă povestea lui Iisus este una care durează trei zile.

Unii oameni susţin că cea de-a treia zi nu a avut loc niciodată. Iisus nu a înviat niciodată. Trupul Lui încă mai zace undeva într-o peşteră, într-un documentar recent, realizat de James Cameron (regizorul filmului *Titanic*) şi intitulat *Mormântul pierdut al lui*, se sugerează că trupul lui Iisus nu s-a ridicat niciodată din mormânt. Punctul de plecare al tezei lui Cameron a fost faptul că s-a descoperit în Ierusalim un mormânt cu mai multe osuare în el. În lumea antică moartea era un proces format din două etape. Când murea cineva, trupul era pus într-un mormânt sau într-o peşteră. Apoi, după o perioadă, oasele erau adunate şi puse într-un cufăr numit osuar.

Unul dintre osuarele din acest mormânt avea inscripţionat pe el

numele „Iosif; altul numele „Maria[22]; iar unul dintre ele e posibil să fi avut inscripţionat numele „Iisus”, însă era mai greu de descifrat. Documentarul susţine că aceste osuare indică faptul că Iisus nu a înviat şi că cea de-a treia zi nu a avut loc niciodată. Acesta este un lucru foarte important, deoarece credinţa atârnă de această a treia zi.

Interesant este că cercetătorii au ştiut de fapt de acest mormânt de la descoperirea lui, în anul 1980. Niciunul dintre savanţii implicaţi, fie ei creştini sau nu, nu a crezut că ar exista măcar o şansă, cât de infimă, ca acesta să fie mormântul familiei lui Iisus din Nazaret, în parte pentru că numele erau atât de comune în Ierusalimul primului secol. Tom Wright, un specialist în Noul Testament, spune că ele sunt atât de comune, încât a găsi un mormânt cu numele acelea scrise pe osuare ar fi ca şi cum ai găsi o carte de telefon din New York cu numele John şi Sally Smith în ea.6 Nouă sute de morminte au fost găsite în zona Ierusalimului în ultimul secol, şi multe dintre ele conţin osuare pe care scrie: „Iisus, fiul lui Iosif[23].

Ba mai mult, Iosif din Biblie locuia în Nazaret. El nu a locuit niciodată în Ierusalim şi cu siguranţă nu a fost îngropat acolo.

Mai mult chiar, mormintele martirilor din vremea lui Iisus erau întotdeauna venerate. Ele erau vizitate de discipolii martirilor, iar locurile unde erau amplasate deveneau destinaţii pentru pelerinaje. Dacă Iisus ar fi avut un mormânt cunoscut, el ar fi fost venerat de ucenicii Săi şi acest fapt ar fi împiedicat pe oricine să spună că Iisus a înviat din morţi. Pe lângă toate acestea, avem documentaţie scrisă la distanţă de o generaţie după Iisus – când încă mai existau martori oculari care ar fi putut să o conteste – că cinci sute de oameni L-au văzut din nou viu după învierea Sa.

Lista dovezilor împotriva afirmaţiei că acel mormânt este locul unde se află osemintele lui Iisus a devenit atât de lungă, încât cel mai recent zvon este că scepticii susţin că acela este „adevăratul mormânt al lui Iisus** pentru că s-a găsit în el o brăţară pe care scria: „Ce aş face Eu?”* (Nu cred că acest zvon este adevărat.)

Ucenicii lui Iisus au spus: „Ştiţi, prima zi a fost o zi foarte întunecată. Aceea a fost ziua în care a fost pus în mormânt. În a doua zi a fost postată garda. A fost o altă zi foarte întunecată. Credeam că totul s-a terminat. Credeam că lucrul la care speram nu va deveni realitate niciodată. Ceea ce am descoperit a fost că există cineva în care putem să sperăm. Aceasta era o veste mult mai bună decât orice lucru la care speram noi. Datorită Lui, cea de-a treia zi a venit”.

Cea de-a treia zi este ziua lui Dumnezeu. Cea de-a treia zi este ziua în care prizonierii lui Faraon sunt eliberaţi. Cea de-a treia zi este ziua în care poporul vine la munţi, iar munţii se cutremură, apele se

---

22W ould Jesus Do?“ [Ce ar face Isus?]. (n.trad.)

23 Referire la brăţările inscripţionate cu iniţialele W.W.J.D.?, de la „What

despică şi poporul intră în Ţara Promisă. Cea de-a treia zi este ziua în care fete din harem ca Estera înfruntă împăraţi puternici.

Cea de-a treia zi este ziua în care profeţi ca Iona sunt aruncaţi în port de către peşti uriaşi. Cea de-a treia zi este ziua în care idoli ca Dagon se prăbuşesc la pământ şi Dumnezeu. Se întoarce la poporul Său. Cea de-a treia zi este ziua în care pietrele sunt date la o parte.

Cea de-a treia zi este ziua în care un tâmplar răstignit a revenit la viaţă.

Nu ştii niciodată ce urmează să facă Dumnezeu, căci Dumnezeu este „Dumnezeul celei de-a treia zile”.

Ştiu. Este o speranţă, nu o dovadă. Dar merită oare nutrită o speranţă mai mică?

Nu ştii niciodată ce urmează să facă Dumnezeu, căci Dumnezeu este „Dumnezeul celei de-a treia zile1.

La începutul secolului al XX-lea, un vagabond pe nume Cliff Edwards abia avea din ce să trăiască, dar şi-a pus speranţa în marele său talent – o voce care putea să urce trei octave cu o facilitate incredibilă. A început să cânte la un restaurant, unde şi-a făcut reclamă sub numele de „Ukelele Ike”, a fost descoperit şi a devenit una dintre marile vedete de vodevil de pe Broadway din anii 1920, precum şi o vedetă a primelor filme sonore. A avut extrem de mult succes. În unele cercuri, este recunoscut ca inventatorul stilului scat. Şi dacă îţi imaginezi un cântăreţ din anii ’20 cu un ukulele[24] în mână, venerezi amintirea lui Cliff Edwards.

Edwards a obţinut lucrul la care spera, însă nu era ceea ce îşi dorea. Şi aşa a început lunga prăbuşire – alcoolism, jocuri de noroc, probleme cu plătirea impozitelor, faliment şi dependenţă de droguri. A murit uitat, falit şi întreţinându-se din ajutorul social în anul 1971; a trăit mai mult decât Janis Joplin[25] şi Jimi Hendrix[26] şi cu câteva decenii mai mult decât propria faimă. Am o slăbiciune pentru el datorită ultimului rol major pe care l-a interpretat înainte de lungul şi finalul său declin – când vocea sa inimitabilă a dat viaţă unui personaj curajos, plin de viaţă şi de nestăpânit, pe nume Jiminy Cricket. „Când îţi pui o dorinţă într-o stea…”

Istoria consemnează că a fost o vreme când un mic grup de bărbaţi şi femei înspăimântaţi şi nesăbuiţi au spus: „Nu ştim cum s-a întâmplat, dar a venit cea de-a treia zi”. Cea de-a treia zi este singura

---

24 Chitară de dimensiuni reduse, cu patru coarde, originară din insulele Hawaii, folosită în formaţiile de jazz, (n.trad.)

25 O celebră cântăreaţă americană de muzică rock, care a murit în 1970, la vârsta de 27 de ani, din cauza unei supradoze de heroină, (n.trad.)

26 Unul dintre cei mai mari chitarişti de muzică rock din lume, care a murit în 1970, la vârsta de 28 de ani. (n.trad.)

explicaţie pentru transformarea acelui mic grup de bărbaţi şi femei şovăitori într-o biserică în care oamenii au fost gata, fără urmă de teamă, să fie răstigniţi, să fie străpunşi cu săbii, să îşi dea viaţa.

Dacă nu ar fi fost adevărat... dacă nu ar fi venit cea de-a treia zi... dacă cineva ar fi putut să arate spre un morman de oase, ar fi făcut acest lucru. Nimeni nu este gata să moară pentru un morman de oase, însă pentru un Dumnezeu al celei de-a treia zile, oamenii aveau să-şi dea viaţa – pentru ceea ce se află de cealaltă parte a celei de-a treia zile.

Începând cu acea a treia zi, lumea nu a mai fost niciodată aceeaşi.

Ucenicii lui Iisus, care înainte sărbătoreau Sabatul, au început să sărbătorească duminica – cea de-a treia zi – ceea ce au început să numească în Noul Testament „Ziua Domnului". Cea de-a treia zi este Ziua Domnului, pentru că, spuneau ei, „suntem oameni ai celei de-a treia zile acum. Riscăm totul pentru asta". Ei spuneau că împărăţia la care tânjiseră cu toţii s-a dovedit a fi reală.

Nu ştii niciodată ce se poate întâmpla în cea de-a treia zi. Eu cred cu fermitate acest lucru. Îmi pun toată speranţa într-un Dumnezeu al celei de-a treia zile.

Însă trăiesc într-o lume a celei de-a doua zile.

7

TĂCEREA STRANIE a lui Dumnezeu

Putem să strigăm cu tânjire şi disperare către universul rece şi nepăsător... dar nu vom primi alt răspuns decât tăcerea. Universul este mut, lipsit de orice putere de a confirma sau de a nega preţul pe care îl punem fie pe noi, fie pe alţii. Aşa să fie! Universului nu-i pasă de noi.1

Kenneth A. Taylor

Mi-am petrecut şase ani din viaţă studiind pentru doctoratul în psihologie clinică. Am fost psihoterapeut cândva, pentru o scurtă perioadă, şi îţi voi povesti despre primul meu pacient sinucigaş.

Pentru cei care şi-au făcut din psihoterapie o profesie, suicidul este cel mai mare coşmar. În prima şedinţă cu pacientul se investighează eventuale tentative de suicid: „Te-ai gândit vreodată să-ţi faci rău? Dacă da, te-ai gândit vreodată în ce mod? Dacă da, ai încercat vreodată să treci la acţiune?" Am făcut un curs întreg dedicat acestui subiect: cine se află în cel mai mare risc de suicid; care este clasificarea după sex, vârstă şi profesie; care sunt semnele că suicidul ar putea fi iminent; cum să alcătuieşti un plan de acţiune; şi care sunt problemele juridice.

Şi pentru a înrăutăţi situaţia, nu eram un consilier bun. Uneori liderii puternici şi dinamici îşi mărturisesc neajunsurile în domeniul

consilierii: „Eu pur şi simplu le spun oamenilor să se îndrepte. Sunt prea puternic, prea autoritar, prea lipsit de răbdare…” în cazul meu, nu aceasta era problema. La mine problema era că de mult prea multe ori se întâmpla să nu ştiu ce să spun.

Prima mea experienţă în consiliere a avut loc pe când făceam un curs de psihoterapie centrată pe pacient, având la bază studiile psihologului Carl Rogers. În psihoterapia centrată pe pacient ideea este că nu dai sfaturi şi să nu pui întrebări; pur şi simplu reformulezi cu empatie şi aprobare ceea ce spune pacientul, pentru a-l ajuta să pătrundă într-un loc mai adânc. Problema mea a fost că prima mea pacientă venise împotriva voinţei ei, pentru că soţul ei o programase. (Fiind studenţi care făceam practică în consiliere, şedinţele erau gratuite.)

După ce am făcut cunoştinţă, pacienta mi-a spus:

— Deci, de ce mă aflu aici?

Reportofonul era pornit şi ştiam că şedinţa avea să fie ascultată de îndrumătorul meu. Trebuia să urmez regulile.

— Am înţeles că vă întrebaţi ce faceţi aici, am subliniat eu.

— Da, a spus ea. Ce trebuie să facem?

— Am sentimentul că sunteţi curioasă ce va urma…

Ce a urmat a fost din ce în ce mai rău, iar pacienta a renunţat după câteva şedinţe.

Câţiva ani mai târziu, în timpul unei stagiaturi la o clinică de psihiatrie, mi s-a repartizat o pacientă pe care o voi numi Claire. Avea puţin sub treizeci de ani, era cu un mai mare decât mine şi avea mai multă experienţă ca pacientă decât aveam eu ca terapeut. A venit cu un dosar gros şi fusese diagnosticată cu tulburare de personalitate borderline[27] şi depresie.

Pur şi simplu nu eram pregătit pentru litania durerii care era viaţa ei şi contextul din care provenea. Nu îşi cunoştea tatăl biologic. Mama ei era bolnavă psihic şi alcoolică; uneori o ameninţa cu moartea, plângea şi îşi proclama dragostea pentru ea în acelaşi paragraf. Avea un tată vitreg care o luase în patul lui pe când ea avea opt ani. Bunicul ei a făcut acelaşi lucru câţiva ani mai târziu. La fel şi unchiul ei.

Claire nu putea să păstreze o slujbă sau să menţină o prietenie. Merita mult mai mult ajutor decât eram eu capabil să îi ofer, însă nu îşi permitea să-l plătească şi, pentru că nu îmi încheiasem studiile, lucram la o clinică cu tarif variabil. Uneori Claire nu putea să spună nimic timp de douăzeci – treizeci de minute. Avusese atâtea tentative de sinucidere, încât încheieturile ei aveau cicatrice care de la distanţă arătau ca nişte brăţări. Nevoia ei de contact cu oamenii, de asigurare că cineva ştie de existenţa ei, era avidă.

---

27 Tulburare de personalitate care se manifestă prin instabilitate emoţională, impulsivitate, reacţii extreme, autocontrol minim, tendinţe suicidale. (n.trad.)

Să încerci să consiliezi o persoană cu tulburare de personalitate borderline este aproape ca şi cum ai încerca să salvezi de la înec o persoană care se zbate panicată.

Discutam uneori cu ea despre Dumnezeu. Ştia că eu cred în Dumnezeu.

Şi îşi dorea şi ea să creadă. Însă îşi amintea cum se rugase în copilărie să nu mai fie nevoită să meargă în acel dormitor. Şi se întreba de ce nu o aude nimeni – sau dacă o aude Cineva, de ce nu îi răspunde.

Eu cred – cu convingere şi pasiune – că vieţile se pot schimba, însă tind să cred acest lucru la nivel abstract, ca idee. Nu aveam prea multă credinţă că Claire s-ar putea schimba prin ceea ce aveam să facem împreună. Studiul rezultatelor clinice a dat naştere multor dispute legate de ce anume face ca terapia să fie eficientă, însă una din ideile de bază, despre care a scris psihoterapeutul Jérôme Frank într-o carte intitulată *Persuasion and Healing* [Convingere şi vindecare], este că aspectul critic îl reprezintă credinţa vindecătorului în posibilitatea vindecării.2 Când este prezentă credinţa, se pot înregistra rezultate extraordinare. Acest lucru se află în spatele „efectului placebo”, de exemplu, care este verificat. Este credinţa pe care nu o aveam eu.

Discutam uneori cu ea despre Dumnezeu. Ştia că eu cred în Dumnezeu. Şi îşi dorea şi ea să creadă, însă se întreba de ce nu o aude nimeni – sau dacă o aude Cineva, de ce nu îi răspunde.

Însă cineva a avut-o în locul meu. Eram supravegheat săptămânal de către un psihiatru veteran pe care îl voi numi Dan. Era văduv, un om înţelept, înalt şi cărunt, care îşi făcuse studiile la Viena. Era Yoda, Merlin şi Dr. Phil[28], la un loc, un om blând, liniştit şi unul dintre cei mai buni ascultători pe care i-am cunoscut. Aveam mulţi pacienţi, însă deoarece cazul lui Claire era atât de grav, cea mai mare parte a timpului nostru o petreceam vorbind despre ea.

De la Dan am învăţat empatia. Nu mai văzusem niciodată pe cineva care să intre atât de mult în lumea pacientului cum o făcea el. Îmi amintesc şi acum cum mi-a povestit că la moartea soţiei lui, cu douăzeci de ani înainte, a păstrat în birou pozele cu ea în vechile lor locuri şi nu le-a vorbit pacienţilor despre moartea ei. Nu voia ca pacienţii lui mai fragili să experimenteze un sentiment de schimbare sau pierdere în locul care pentru unii dintre ei era singurul în care se simţeau în siguranţă. Nu voia să adauge şi mai mult la poverile lor.

El asculta, cu ochi trişti, povestea lui Claire. Credea în Dumnezeu şi îmi spunea despre cum se roagă pentru pacienţii care veneau la el. Îi păsa de ei. Şi prin el, îmi păsa şi mie mai mult. Am elaborat împreună un plan pentru a o ajuta. Era unul foarte modest,

28 Fostul psiholog Phil McGraw, gazdă a propriei sale emisiuni, Dr. Phil, în cadrul căreia dezbate o mare varietate de subiecte, oferind sfaturi din experienţa sa de psiholog clinic, (n.trad.)

deoarece eu aveam să mă ocup de ea doar pe parcursul acelui an de studii postuniversitare. Unul dintre obiectivele noastre era pur şi simplu ca ea să ajungă la finalul acelui an fără nicio tentativă de suicid.

Eu şi Claire am terminat anul nostru împreună, iar eu am trecut la un alt pacient. Ea a fost transferată la un alt practicant cu tarife mici. Nu ştiu ce s-a întâmplat cu ea. Mi-ar plăcea să cred că a câştigat încredere în sine, a găsit un motiv de a trăi şi poate chiar s-a căsătorit.

Ştiu însă ce s-a întâmplat cu Dan. Într-o sâmbătă dimineaţa, cei de la secţia de poliţie au găsit o scrisoare în cutia lor poştală şi s-au deplasat imediat la garajul lui Dan, au forţat uşa şi i-au găsit trupul în maşina care fusese lăsată pornită toată noaptea. Dan lăsase scrisoarea în cutia lor poştală la o oră târzie din noaptea anterioară. Voia să se asigure că este găsit în acel sfârşit de săptămână, astfel încât pacienţii lui să fie anunţaţi şi să nu fie surprinşi venind la birou şi negăsindu-l acolo.

Nu ştiu ce anume din sufletul lui Dan l-a făcut să creadă că viaţa nu mai merită trăită şi că Dumnezeu nu o poate schimba. Poate că durerea atâtor tristeţi pe care le purta a fost mai mult decât a putut suporta. Poate că a încercat prea mult să poarte povara singur. Poate că de vină a fost materialul genetic; poate că neuronii lui se aprindeau prea încet, iar dacă ar fi fost ajutaţi, el nu ar fi părăsit niciodată viaţa în felul în care a făcut-o. Poate că a luptat timp de ani de zile împotriva durerii cu mult mai mult eroism decât voi lupta eu vreodată.

Ştiu însă că lui Dan îi păsa de alţii mult mai mult şi mai bine decât îmi păsa mie. Ştiu că voia să-i ajute în moduri mai nevăzute şi mai neaplaudate decât ale mele.

Nu ştiu de ce Dumnezeu nu a făcut mai mult ca să-l ajute.

Avocatul diavolului

Aş dori să analizez această „tăcere stranie a lui Dumnezeu”. Aş dori să examinez cât de sincer pot motivul pentru care unele aspecte ale vieţii ne determină să ne îndoim. Biserica medievală obişnuia să angajeze un avocat care să pledeze împotriva oricărei persoane propuse pentru a fi canonizată. Acest avocat era numit „avocatul diavolului”. Scopul lui era să confere deciziilor integritate. Îndoiala sinceră este avocatul diavolului pe care îl necesită credinţa sinceră. Să ascultăm ce are de zis îndoiala.3

Noi, cei credincioşi, descoperim că trăim în aceeaşi lume cu cei necredincioşi. Vedem aceleaşi împrejurări pe care le văd cei necredincioşi. Ne extaziem în faţa aceloraşi apusuri de soare şi suferim din cauza aceloraşi mulţimi de copii subnutriţi. La fel ca necredincioşii, majoritatea credincioşilor pe care îi cunosc nu pretind că ar fi avut vreo vedenie; noi nu auzim voci; nu experimentăm acel gen de minuni care ar putea dovedi existenţa lui Dumnezeu într-un mod ştiinţific, demonstrabil. La fel ca necredincioşii, aceia dintre noi care cred în Dumnezeu sunt tulburaţi de acelaşi rău şi de aceeaşi

durere din lume şi de aceeaşi suferinţă din viaţa noastră. La fel ca ei, şi noi suntem prea adesea dezamăgiţi de creştini. La fel ca ei, şi noi suntem dezamăgiţi de lipsa progresului şi a creşterii în viaţa noastră.

Şi totuşi, unii dintre noi alegem să credem într-un Dumnezeu pe care nu-L putem vedea, nu-L putem atinge, nu-L putem auzi şi a cărui existenţă nu o putem dovedi şi alegem să ne mizăm întreaga existenţă pe acest Dumnezeu. Alţii aleg să îşi mizeze întreaga existenţă pe ideea că un asemenea Dumnezeu nu există.

Îţi voi spune despre îndoielile care mă tulbură pe mine. Îndoielile

Unii dintre noi alegem să credem într-un Dumnezeu pe care nu-L putem vedea, atinge sau auzi şi a cărui existenţă nu o putem dovedi şi alegem să ne mizăm întreaga existenţă pe acest Dumnezeu. Alţii aleg să îşi mizeze întreaga existenţă pe ideea că un asemenea Dumnezeu nu există.

mele – cel puţin cele majore, cele „din liga mare” – pot fi împărţite în trei categorii. O categorie implică lipsa dovezilor. Mi-aş dori uneori să existe acelaşi tip de dovezi în favoarea existenţei lui Dumnezeu ca şi în favoarea existenţei Italiei sau a varicelei.

O a doua categorie îi implică pe credincioşii înşişi. De ce nu suntem mai buni? Dacă ceea ce spunea Iisus este adevărat, atunci de ce nu zice Dumnezeu nimic despre faptul că adepţii Lui participă la cruciade şi inchiziţii, ard vrăjitoare pe rug şi aprobă sclavia? Şi de ce pot unii creştini să aibă o atitudine negativistă, să-i judece pe alţii, să fie ipocriţi şi chiar indiferenţi faţă de cei din societatea noastră pe care îi considerăm diferiţi de noi?

Cea de-a treia categorie o reprezintă problema durerii. De ce trebuie să existe suferinţă atât de cumplită? De ce trebuie ea să lovească într-un mod atât de inutil şi aleatoriu, fără nicio explicaţie? De ce nu explică Dumnezeu ce se petrece – sau chiar mai bine de atât, de ce nu pune capăt suferinţei?

Aşadar, vom da cuvântul îndoielii şi vom vorbi puţin despre motivul pentru care cred că aceste îndoieli nu vor avea ultimul cuvânt, însă recunosc de la bun început că încă mai am întrebări cu privire la ele. Vom discuta într-un alt capitol despre principalul motiv pentru care am credinţă, însă motivul nu este că aş avea răspunsuri definitive la tăcerea stranie a lui Dumnezeu.

1. De ce nu există mai multe dovezi?

Dacă Dumnezeu există, de ce nu face El mai mult zgomot? Dacă este atât de important să credem în El, de ce nu. Se arată mai evident? De ce nu despică norii şi nu îşi scrie numele pe cer? De ce nu ne dă dovezi mai puternice? Este El un introvertit? Vrea oare, la fel ca Greta Garbo, doar să fie singur?

Unul dintre cei mai celebri atei din ultimul secol a fost Bertrand Russell. La vârsta de 90 de ani el a avut un faimos schimb de replici cu o femeie la o petrecere. Femeia aceasta i-a spus:

— Domnule Russell, dumneavoastră nu sunteţi numai cel mai celebru ateu din lume, ci probabil şi cel mai în vârstă ateu din lume. Veţi muri în curând. Ce veţi face dacă, după ce veţi muri, veţi descoperi că Dumnezeu există? Ce veţi face dacă veţi sta faţă în faţă cu acest Dumnezeu pe care L-aţi sfidat întreaga viaţă?

Bertrand Russell i-a răspuns că va arăta cu degetul spre Dumnezeu şi va spune:

— Domnule, ne-ai prezentat dovezi insuficiente.4

Woody Allen avea o sugestie mai concretă. El spunea că ar crede în Dumnezeu dacă Dumnezeu i-ar da un semn de netăgăduit, cum ar fi să facă un depozit mare într-un cont dintr-o bancă elveţiană pe numele lui Woody.5

Un filosof ateu pe nume Norwood Russell Hanson spunea: „Eu nu sunt un tip încăpăţânat. Aş deveni un teist, un credincios, dacă ar fi îndeplinite anumite condiţii. Sunt un om cu mintea deschisă”. Apoi a prezentat condiţiile de care ar avea nevoie ca să creadă:

[Să presupunem că] marţea viitoare, imediat după micul dejun, toţi oamenii din această lume vom fi loviţi de o bubuitură de tunet percutantă, care ne va zdruncina urechile, făcându-ne să cădem în genunchi. Vor urma viscole puternice, frunzele vor cădea din copaci, pământul se va cutremura şi se va disloca, clădirile şi turnurile se vor prăbuşi. Cerul va arde într-o lumină argintie sinistră şi în timp ce toţi vor avea privirile aţintite spre ceruri, acestea se vor deschide, norii se vor da la o parte lăsând să se vadă o figură incredibil de strălucitoare şi de imensă, cu înfăţişare de Zeu, care se va înălţa deasupra noastră cât o sută de Everesturi unul peste altul. El se va încrunta cu asprime, în timp ce fulgerul va juca peste trăsăturile feţei lui michelangeleşti şi apoi va arăta în jos spre mine şi va rosti în auzul fiecărui bărbat, femeie şi copil: „M-am săturat de flecărelile tale logice şi inteligente şi de despicarea firului în patru în probleme de teologie. *Te asigur*, *Norwood Russell Hanson*, că Eu *chiar exist*!*6*

Da, cred că acest lucru mi-ar atrage şi mie atenţia. Ar fi suficient să ai o vedenie cu un Dumnezeu cu trăsături michelangeleşti, dar să te strige pe toate cele trei nume – asta cu siguranţă te-ar da gata.

De multe ori îmi imaginez că dacă aş avea o experienţă mistică puternică, acest lucru ar rezolva o dată pentru totdeauna problemele legate de credinţă. Însă pentru oamenii care au asemenea experienţe, nu pare să fie aşa. Uneori oamenii vin la munte, aud tunetul, văd fumul şi fulgerele şi, totuşi câteva luni mai târziu se plâng că trebuie să-şi ridice tabăra în pustiu şi se smiorcăie că vor să se întoarcă în Egipt şi în robie pentru prazul şi ceapa de acolo. Poate că tăcerea lui Dumnezeu are motivele ei.

Mă duc cu gândul la Agnes. De când era copil, Agnes credea în Dumnezeu. Nu numai că credea – era plină de înflăcărare. Voia să facă lucruri mari pentru Dumnezeu. Spunea că vrea să „Îl iubească pe Iisus

aşa cum nu a mai fost iubit niciodată". Ştia că Iisus este cu ea şi avea un sentiment de netăgăduit că El o cheamă. Ea a scris în jurnalul său: „Acum sufletul meu trăieşte o pace şi o bucurie absolute". A experimentat o unire atât de profundă şi de continuă cu Dumnezeu, încât era pentru ea ca o răpire sufletească. A plecat de acasă, a devenit misionară, I-a dat lui Dumnezeu totul.

Şi apoi Dumnezeu a părăsit-o.

Cel puţin aşa a simţit ea. *Unde este credinţa* se întreba ea. *Chiar şi în adâncul sufletului meu nu a mai rămas decât goliciune şi întuneric... Doamne, cât de dureroasă este această suferinţă necunoscută... Nu am credinţă*. Ea încerca să se roage: „Rostesc cuvintele rugăciunilor scrise – şi încerc din răsputeri să scot din fiecare cuvânt dulceaţa pe care o are de dat. Însă rugăciunea mea în unire cu Dumnezeu nu mai e. Nu mă mai rog".

Privind lucrurile din afară, ea muncea, slujea, zâmbea. Însă spunea că zâmbetul ei nu este decât o „mască, o mantie care acoperă totul".

Acest întuneric, această uscăciune şi durere provocate de absenţa lui Dumnezeu au continuat să existe în sufletul ei an după an, cu o scurtă pauză, timp de aproape cincizeci de ani. Aceasta a fost durerea secretă a lui Agnes, cunoscută mai bine sub numele de Maica Tereza.7

Scrisorile care exprimau chinul ei lăuntric au fost un secret în timpul vieţii ei şi ea a cerut să fie distruse. Dar s-a întâmplat un lucru ciudat. Faptul că a fost gata să persevereze în ciuda unor îndoieli atât de chinuitoare le aduce oamenilor o mângâiere şi o putere pe care o viaţă interioară de tihnă şi certitudine nu le-ar putea aduce niciodată. După cum prin viaţa ei a fost o slujitoare a celor săraci, tot aşa prin chinul ei a devenit o misionară pentru cei care se îndoiesc.

Dacă aş avea o experienţă mistică puternică, acest lucru ar rezolva o dată pentru totdeauna problemele legate de credinţă. Însă pentru oamenii care au asemenea experienţe, nu pare să fie aşa. Poate că tăcerea lui Dumnezeu are motivele ei.

Ce trebuie să înţelegem de aici? El ar trebui să ne avertizeze cu privire la formulele uşoare care garantează să ne facă să ne simţim mai aproape de Dumnezeu. Există o veche maximă: „Dacă nu te mai simţi aproape de Dumnezeu, care dintre voi s-a mutat?" Poate că aceasta ar fi fost o întrebare bună pe care să i-o pună Natan lui David după „scandalul Bat-şeba". Însă nu i-aş fi pus această întrebare Maicii Tereza.

Unii oameni, bineînţeles, văd acest lucru ca pe un refuz al Maicii Tereza de a accepta realitatea că Dumnezeu nu există. „Ea nu era mai scutită decât orice altă persoană de conştientizarea faptului că religia este o născocire omenească, iar faptul că remediul încercat de ea au fost afirmări repetate ale credinţei nu putea decât să adâncească groapa pe care şi-a săpat-o singură", scrie Christopher Hitchens.8

Richard Dawkins atenţiona pe toată lumea să nu se lase „amăgiţi de Maica Tereza şi de evlavia ei prefăcută”.9 Apropo, aceasta mi se pare o strategie proastă. Dacă încerci să converteşti oameni la ateism, noroiul aruncat în Maica Tereza nu poate fi cea mai bună idee.

Însă Maica Tereza nu a văzut lucrurile din această perspectivă negativă. Ea nu L-a respins pe Dumnezeu, însă nici nu şi-a învins durerea pe care i-o provoca tăcerea Lui. Durerea aceasta a devenit, în mod straniu, parte din ea. Un consilier spiritual înţelept i-a spus trei lucruri pe care avea nevoie să le audă. Primul a fost că nu există niciun remediu omenesc pentru acest întuneric. (Aşa că nu trebuie să se simtă vinovată pentru el.) în al doilea rând, faptul că „simte” prezenţa lui Iisus nu e singura şi nici măcar principala dovadă a prezenţei Lui. (Iisus a spus că după roadele lor – nu după certitudinea lor – îi veţi cunoaşte.) De fapt, însăşi tânjirea după Dumnezeu este un „semn sigur” că Dumnezeu este prezent – deşi într-un mod ascuns – în viaţa ei. Şi cel de-al treilea gând înţelept a fost că suferinţa prin care trece ea poate avea un efect răscumpărător. Iisus însuşi a trebuit să experimenteze agonia absenţei lui Dumnezeu: „Dumnezeul Meu, Dumnezeul Meu, pentru ce M-ai părăsit?” Şi aşa cum suferinţa Lui a fost răscumpărătoare pentru noi, tot aşa Maica Tereza putea să sufere cu efect răscumpărător, rămânând lângă Dumnezeu în mijlocul întunericului.

Şi totuşi, ce bine poate să facă tăcerea lui Dumnezeu pentru noi... pentru mine?

În primăvara trecută am avut o zi memorabilă. Fiica mea a absolvit facultatea, eu am împlinit 50 de ani şi am vorbit la festivitatea de acordare a diplomelor la facultatea ei – toate în aceeaşi zi. Însă cele mai memorabile cuvinte ale zilei nu au avut nicio legătură cu nimic din toate astea. Un om pe nume David Winter fusese rectorul universităţii timp de peste un sfert de secol. Spre finalul mandatului său, în timp ce îşi aştepta cu nerăbdare pensionarea, s-a îmbolnăvit de o boală care în decurs de trei săptămâni i-a provocat pierderea vederii. Când am urcat pe platformă el a trebuit să ţină de braţ pe cineva care să-l călăuzească. Şi în cuvintele sale de salut adresate studenţilor şi părinţilor, a spus: „Niciodată să nu te îndoieşti în întuneric de ceea ce Dumnezeu ţi-a arătat în lumină.”10

Acesta a devenit ultimul şi măreţul dar pe care l-a oferit Maica Tereza lumii.

Poate că există un motiv bun pentru care Dumnezeu nu. Se arată pe cer cu o faţă uriaşă michelangelească, pregătit pentru confruntare.

Poate că obiectivul lui Dumnezeu pentru rasa umană este mai mult decât să-i facă pe oameni să recunoască existenţa Lui. (Autorul Robert Nozick remarcă faptul că de multe ori ne dorim să-i putem sili pe oameni să creadă anumite lucruri; vorbim despre argumente *puternice* şi *atacuri* logice. „Poate că filosofii au nevoie de argumente

atât de puternice încât să producă reverberaţii în creier: dacă persoana refuză să accepte concluzia, *moare*. Crezi că există argument mai puternic?") 11 *Forţându-i* pe oameni să recunoască existenţa lui Dumnezeu nu se rezolvă problema fundamentală a rasei umane. Chiar dacă ei recunosc că Dumnezeu există, problema inimii omeneşti rămâne.

Forţându-i pe oameni să recunoască existenţa lui Dumnezeu nu se rezolvă problema fundamentală a rasei umane. Chiar dacă ei recunosc că Dumnezeu există, problema inimii omeneşti rămâne.

De exemplu, imaginează-ţi că mergi cu maşina şi vezi o maşină a poliţiei oprită în apropiere. Brusc descoperi că intenţia ta de a respecta limita de viteză a crescut considerabil. Însă nu pentru că inima ta s-ar fi schimbat. Nu ai descoperit dintr-odată că ţi s-au schimbat convingerile profunde referitoare la şofat şi că acum eşti încântat de existenţa unei limite de viteză. Nu, ci doar vrei să eviţi durerea.

Dacă te va opri poliţistul – şi nu pretinde că nu ţi s-a întâmplat asta niciodată – poate că în adâncul inimii tale vei nutri gânduri rele cu privire la el.

Poate că spui în gândul tău: Sunt atâţia criminali şi hoţi. Poliţistul ăsta ar trebui să urmărească răufăcători în loc să se lege de un cetăţean şi un contribuabil cinstit ca mine. Sau poate că îţi spui: Probabil că vrea doar să-şi facă norma. Îi ştiu eu pe ăştia. Şi-au stabilit un barem şi probabil că vrea să-şi facă şi el norma. Unele veţi încerca chiar să flirtaţi cu poliţistul pentru a evita amenda.

Ce se întâmplă este că întunericul din noi şi preocuparea pentru sine ne împiedică să vedem poliţistul în mod obiectiv, aşa cum este el. Proiectăm asupra lui temerile noastre, dorinţele noastre, egoismul nostru şi întunericul nostru. Toate aceste lucruri modelează felul în care vedem acea fiinţă umană. Ni se întâmplă tuturor în mod frecvent şi ne afectează toate relaţiile.

Când este vorba de a-L vedea pe Dumnezeu, înmulţeşte acest lucru cu o mie şi vei începe să vezi o frântură din problema lui Dumnezeu în raport cu rasa umană. Scriitorii Scripturii spun: „Nimeni nu poate să vadă faţa lui Dumnezeu" (vezi Ex. 33: 20).

La ce se referă ei când spun că nimeni nu poate să vadă faţa lui Dumnezeu? Ei vor să spună că noi nu putem să-L vedem pe Dumnezeu aşa cum este. Nu suntem capabili de acest lucru. În mod inevitabil, noi proiectăm asupra lui Dumnezeu imperfecţiunea noastră.

Aşa că simplul fapt de a-i face pe oameni să creadă în existenţa lui Dumnezeu sau în existenţa supranaturalului nu ajută la nimic. Oamenii pot să creadă în supranatural şi totuşi să aibă o viaţă dezastruoasă din punct de vedere moral sau spiritual. Iacov spunea în felul următor: „Tu crezi că Dumnezeu este unul, şi bine faci; dar şi dracii cred… şi se înfioară" (Iac. 2: 19). Cred oare aceşti demoni că acest unic Dumnezeu este bun, drept, corect şi iubitor? Cred oare

aceşti demoni aceleaşi lucruri despre Dumnezeu pe care le credea Iisus despre Tatăl Său? Nu. În niciun caz.

Dumnezeu pare să ni. Se prezinte în aşa fel încât oamenii care vor să-L respingă să îl poată respinge. El le îngăduie libertatea. Oamenii care nu vor să existe Dumnezeu vor găsi un mod de a crede că nu există Dumnezeu. Blaise Pascal spunea că există suficientă lumină pentru cei care vor să vadă şi suficient întuneric pentru cei care sunt de altă părere.

2. De ce nu există un produs mai bun?

Uneori sunt tulburat de existenţa lui Dumnezeu când mă gândesc la adepţii Lui. Dacă creştinismul este adevărat, atunci de ce nu sunt creştinii reclame mai bune? Şi de ce nu spune Dumnezeu nimic în această privinţă?

Această obiecţie îmbracă forme puternice. Sam Harris, autorul cărţilor *Letters to a Christian Nation* [Scrisori către o naţiune creştină] şi *The End of Faith* [Sfârşitul credinţei], susţine că religia reprezintă de fapt cea mai mare ameninţare la adresa civilizaţiei şi a supravieţuirii umane.12 Aceasta este o temă comună după 11 septembrie şi înteţirea ameninţărilor cu atacuri teroriste. Credincioşii au fost cei care au condus cruciadele, Inchiziţia şi procesele vrăjitoarelor din Salem. Credincioşii au fost cei care au folosit Biblia pentru a apăra sclavia şi care încă o folosesc pentru a promova subjugarea femeilor. Un ateu pe nume Steven Weinberg spune în felul următor: „Oamenii buni fac lucruri bune, iar oamenii răi fac lucruri rele, însă pentru a-i determina pe oamenii buni să facă lucruri rele e nevoie de religie.”13 Multe lucruri îngrozitoare au fost făcute în numele lui Dumnezeu – chiar şi în numele Dumnezeului Bibliei. Nu ne este de niciun folos să minimalizăm aceste fapte sau să încercăm să le justificăm. Însuşi apostolul Pavel scria: „Este timpul să înceapă judecata chiar de la casa lui Dumnezeu” (1 Pet. 4: 17, NTR).

O întrebare care contribuie la domolirea îndoielilor mele este următoarea: Au fost aceste cumplite atrocităţi rezultatul învăţăturii lui Iisus sau al încălcării ei? Acel Iisus care a spus: „Iubiţi-i pe vrăjmaşii voştri”. Acel Iisus care a spus: „Binecuvântaţi-i pe cei ce vă prigonesc”. Acel Iisus care a spus: „Când te loveşte cineva, întoarce-i şi celălalt obraz”. Acel Iisus care a spus pe cruce: „Tată, iartă-i, căci nu ştiu ce fac”.

O altă întrebare ce pare importantă este următoarea: I-a mers mai bine rasei umane în societăţi care au căutat să elimine complet credinţa?

Cele mai mari măceluri din istoria rasei umane s-au înregistrat în secolul al XX-lea în ţări care au căutat să îl elimine pe Dumnezeu, să elimine închinarea şi credinţa. Se crede că Stalin a fost răspunzător de moartea a 20 de milioane de persoane. Mihail Gorbaciov a estimat o cifră mai apropiată de 35 de milioane. O carte recentă relata că numai Mao Zedong a fost răspunzător de moartea a aproximativ 70 de

milioane de persoane în China. Hitler, în perioada Germaniei naziste, s-a făcut vinovat de moartea a circa 10 milioane de persoane. Pol Pot a condus un regim ateist în Cambodgia, estimându-se că 20% din populaţia întregii ţări a fost masacrată la ordinul lui.14 Elie Wiesel, care şi-a pierdut familia în timpul Holocaustului, scria: „Absenţa programatică a lui Dumnezeu, sau cel puţin iluzia de a te opune prezenţei Lui, duce în mod sistematic la orori."15

Uneori încerc un mic exerciţiu de imaginaţie. Imaginează-ţi o societate fără religie, fără credinţă şi fără Dumnezeu. (S-a încercat realizarea acestui lucru.) Pare oare probabil ca în acea societate nimeni

Imaginează-ţi o societate fără religie, fără credinţă şi fără Dumnezeu.

(S-a încercat realizarea acestui lucru.) Problema discriminării ar fi oare rezolvată brusc?

să nu râvnească la banii altcuiva, nimeni să nu râvnească la casa altcuiva sau la soţul sau soţia altcuiva, ca oamenii de culori diferite să devină brusc servitori devotaţi unii altora? Problema discriminării ar fi oare rezolvată brusc? Este greu să ne imaginăm că doar pentru că religia este distrusă, oamenii lacomi vor deveni generoşi, oamenii plini de mânie vor deveni plini de compasiune, emisiunea lui Jerry

Springer va fi anulată şi toată lumea va sprijini PBS[29] şi va asculta NPR.[30]

Cruciadele şi Inchiziţia nu generează multă îndoială în mine, căci mă tem mai mult de ceea ce poate deveni societatea fără credinţă. Îndoielile mele au o sursă mai seculară. Câteodată mă gândesc că aş avea mai multă certitudine în privinţa credinţei dacă ea ar produce în mod regulat fiinţe umane mai bune. Scriitorul David Kinnaman îşi numeşte cartea *Unchristian* [Necreştin] pentru că studiile sale dezvăluie că majoritatea oamenilor din afara creştinismului îi văd pe creştini aşa cum sunt caracterizaţi de „necreştini". Una dintre persoanele intervievate spunea în felul următor: „Cei mai mulţi oameni pe care îi întâlnesc presupun că *creştin* este cineva foarte conservator, adânc înrădăcinat în felul său de gândire, opozant al homosexualităţii, adversar ai dreptului femeii de a alege, mânios, violent, iraţional, lacom de putere; dornic să convertească pe toată lumea şi în general nu poate să trăiască în pace cu nimeni care nu crede ceea ce crede

---

29 Public Broadcasting Service - un furnizor public şi nonprofit de televiziune din S.U.A.,având 354 de posturi şi fiind cel mai mare furnizor american de servicii de televiziune, (n.trad.)

30 National Public Radio - o organizaţie americană nonprofit care furnizează programe pentru 797 de posturi publice de radio din S.U.A. (n.trad.)

el.”16

Şi predicatorii. Să nu încep cu predicatorii. Frederick Buechner scria: „Probabil că nu există o dovadă mai bună în favoarea existenţei lui Dumnezeu decât felul în care, an după an, El supravieţuieşte modului în care îl promovează prietenii Lui profesionişti.”17

Desigur, orice credincios îţi va spune că am fi cu toţii într-o stare mult mai rea dacă am fi pe cont propriu. Autorul Evelyn Waugh a fost un catolic deplorabil de deficitar în raport cu standardele credinţei sale. Cineva l-a întrebat odată:

— Cum poţi să te numeşti catolic şi să ai un comportament atât de urât, să fii atât de rău, atât de ticălos, atât de maliţios?

Waugh a răspuns:

— Imaginează-ţi cum aş fi dacă nu aş fi catolic.18

Ştiu – şi necredincioşii sunt ipocriţi. Aceasta este condiţia umană. Ipocrizia este tributul pe care virtutea îl plăteşte viciului, spune o maximă. Dar totuşi…

Eu am trăit printre creştini toată viaţa mea. Şi personal, această obiecţie referitoare la „creştinii necreştini” îmi tulbură mult credinţa. Ştiu că există explicaţii. De pildă:

— Numai Dumnezeu vede inima.

— Iisus a preferat să stea în compania păcătoşilor decât în compania sfinţilor, care la urma urmei au fost cei care L-au răstignit.

— Nu oricine care îl numeşte pe Iisus „Domn” este într-adevăr un ucenic al Lui.

— Ideologiile alternative, de la marxism la psihanaliză, nu au zguduit lumea.

„Faptul că psihanaliza nu i-a făcut pe psihanalişti înşişi oameni mai buni, mai nobili sau cu un caracter mai puternic rămâne o dezamăgire pentru mine”, îi scria Freud unui prieten. „Poate că am greşit aşteptându-mă la acest lucru.”19

Trebuie să spun însă că, în momentele mai întunecate din viaţa mea, procentajul mic de creştini care par într-adevăr să înainteze pe calea spre „o făptură nouă” îmi tulbură credinţa.

Iar lipsa progresului care mă tulbură cel mai mult este cea din viaţa mea.

3. De ce nu se pune capăt durerii?

Încă o întrebare: Dacă într-adevăr există un Dumnezeu iubitor, atotputernic, bun şi competent, care este la cârma universului, de ce există atâta rău, atâta suferinţă şi atâta durere? De ce există dezastre naturale, cum sunt tsunami-urile şi cutremurele; accidente precum cele de maşină şi incendiile; boli ca atacurile de cord, cancerul, Alzheimer şi scleroza multiplă? De ce nu ne răspunde Dumnezeu? De ce nu primim ajutor din partea Lui în aceste văi ale durerii omeneşti? Steve Weinberg spune: „Dumnezeul păsărilor şi al copacilor ar trebui să fie şi Dumnezeul defectelor din naştere şi al cancerului.”20

Această problemă a tăcerii lui Dumnezeu este la fel de veche

precum credinţa în El. Un filosof pe nume Diagoras a fost cel mai celebru ateu din Grecia secolului al V-lea î.Hr. Cineva i-a arătat odată mai multe imagini care îi înfăţişau pe zei în acţiune: „Crezi că zeilor nu le pasă de oameni? Uită-te la toate imaginile acestea cu cei care au fost salvaţi din furtuni pentru că s-au rugat zeilor şi le-au cerut să-i scape”. Diagoras a răspuns: „Da, aşa este, dar unde sunt imaginile cu toţi cei care au naufragiat şi au pierit în valurile mării?”[21]

Oamenii încearcă uneori să evite problema suferinţei rămase fără răspuns povestind întâmplări despre cum a intervenit Dumnezeu în împrejurările tragice în care se aflau ei şi i-a salvat. Dar povestirile lor prezintă neajunsuri.

Nu cu mult timp în urmă un prieten de-al meu era să se înece împreună cu fiul său. Cei doi au fost duşi de un curent puternic pe când înotau în apropierea unei plaje pe care nu se afla decât familia lui. Când şi-a dat seama cu ce se confruntă, prietenul meu şi-a imaginat cum va face familia lui faţă unei duble înmormântări şi cum poate nici nu aveau să le găsească trupurile.

Vărul lui i-a văzut luptând cu valurile şi a intrat în apă ca să le arate în ce direcţie să înoate. În cele din urmă au reuşit să scape. Eforturile prietenului meu de a ajunge la mal au fost atât de herculeene, încât rinichii lui au cedat şi a trebuit să facă dializă pentru un timp. (Şi era un decatlonist olimpic, aşa că trupul lui nu a fost răpus cu uşurinţă.)

Câţiva prieteni de-ai lui care au venit să se roage pentru el i-au spus că pur şi simplu ştiu că Dumnezeu îi va vindeca rinichii; pur şi simplu ştiu că Dumnezeu are planuri de sănătate şi vitalitate pentru el. Când mergea la dializă el se întreba cum rămâne cu toţi ceilalţi oameni care face au dializă de ani de zile. Oare nu avea Dumnezeu

Oamenii încearcă uneori să evite problema suferinţei rămase fără răspuns povestind întâmplări despre cum a intervenit Dumnezeu în împrejurările tragice în care se aflau ei şi i-a salvat. Dar povestirile lor prezintă neajunsuri.

planuri bune pentru vitalitatea lor? De unde ştiau prietenii lui că el se va vindeca? Şi cum rămâne cu toată suferinţa de orice alt fel care nu primeşte alinare – atât în cazul credincioşilor, cât şi al necredincioşilor?

Este demn de remarcat că în unele religii, răul şi suferinţa nu reprezintă baza unei probleme intelectuale. În hinduism, de exemplu, suferinţa este un rezultat al karmei rele dintr-o viaţă anterioară. Dacă suferi în această viaţă, plăteşti pentru alegerile proaste pe care le-ai făcut într-o viaţă trecută. În budism atât suferinţa, cât şi bucuria sunt percepute ca iluzorii – rezultate ale dorinţei umane.

Buda spunea că adevărata iluminare include conştientizarea faptului că şinele nu există. Odată ce înţelegi că nu ai un i sine, nu există niciun motiv pentru care să eviţi durerea. (Faptul că nu ai un sine îţi prinde bine şi când fiscul vine în control.)

Sunt atâtea lucruri legate de această problemă pe care nu le înţeleg. Însă un om al cărui fiu a murit la vârsta de 25 de ani în timp ce escalada un munte a spus că a ajuns să vadă „lacrimi, un Dumnezeu care plânge, suferind din cauza suferinţei mele. Până atunci nu-mi dădusem seama că dacă Dumnezeu iubeşte lumea, El suferă. Presupuneam în mod nechibzuit că Dumnezeu iubeşte fără să sufere. Ştiam că dragostea divină este cheia. Însă nu-mi dădusem seama că dragostea divină care este cheia este o dragoste care suferă."22

Iisus ne-a prezentat un Dumnezeu care suferă, un lucru la care lumea nu se gândise niciodată până atunci. Nu cunosc răspunsul în întregime, însă ştiu aceste lucruri.

Ceea ce mă surprinde nu este numai ceea ce se poate numi „tăcerea stranie a lui Dumnezeu", ci şi ceea ce se poate numi „tăcerea ateismului" sau „tăcerea inexistenţei unui Dumnezeu". Aceasta nu este o tăcere stranie. Această tăcere nu este un mister, o enigmă. Această tăcere este o tăcere care spune: „Asta e tot. Numai tăcere". Nu există niciun răspuns. Nicio semnificaţie. Nu există nimic.

Cu toţii avem acest sentiment – nu doar că viaţa e grea, nu doar că suferim. Avem sentimentul nu doar că lucrurile stau prost, ci că lucrurile nu sunt aşa cum ar trebui să fie.

Pe ce îţi mizezi viaţa

Poate că nu ne place tăcerea; poate că nu am fi ales să avem întrebări fără răspuns, însă trebuie să alegem cum le vom înţelege, pe ce ne vom miza viaţa. Te invit să te gândeşti la două alternative şi la consecinţele lor. Una dintre ele, ca să-l parafrazez pe ateul Bertrand Russell, este: „Tu eşti produsul unor cauze lipsite de scop sau semnificaţie. Originea ta, creşterea ta, speranţele tale, temerile tale, pasiunile tale şi convingerile tale sunt rezultatul unor grupări accidentale de atomi. Nicio ardoare, niciun eroism sau intensitate a gândirii sau a sentimentului nu îţi poate păstra viaţa de dincolo de mormânt. Tot devotamentul, toată inspiraţia, toată truda tuturor veacurilor sunt destinate extincţiei în vasta moarte a sistemului solar. Întregul templu al realizărilor umane trebuie în mod inevitabil îngropat în molozul unui univers în ruine. În această direcţie ne îndreptăm cu toţii".

Sau poţi alege următoarea variantă: „Tu eşti creaţia unică a unui Dumnezeu extrem de bun şi nespus de creativ. Eşti creat după chipul Său, cu o capacitate de a gândi, a alege şi a iubi – care te face superior oricăror alte forme de viaţă. Nu numai că vei supravieţui morţii, ci tu însuţi ai fost creat ca să porţi o greutate veşnică de slavă pe care acum nici nu poţi să ţi-o imaginezi, dar într-o zi o vei cunoaşte".

Trebuie să decizi pe care dintre cele două alternative îţi vei miza viaţa.

O caricatură din ziarul *San Francisco Chronicle* ilustrează în mod minunat acest adevăr. Doi atei merg din casă în casă pentru a-şi

prezenta convingerile religioase. Ei stau în faţa unei uşi deschise, iar bărbatul dinăuntru spune:

— Broşura asta e goală.

Ei răspund:

— Suntem atei.

Dacă nu există Dumnezeu, nu există nicio poveste. Nu ai ce să scrii, nu ai niciun principiu călăuzitor, nicio dovadă. Nimic nu contează. Fă tot ce vrei! Broşura e goală. Universul tace.

Simplul fapt că ateismul poate să fie deprimant nu înseamnă că el este fals. Dacă ateismul e adevărat, ar fi bine să recunoaştem acum.

Însă cu toţii avem acest sentiment – nu doar că viaţa e grea, nu doar că suferim. Avem sentimentul nu doar că lucrurile stau prost, ci *că lucrurile nu sunt aşa cum ar trebui să fie*. Copiii nu *trebuie* să crească fără să-i pese cuiva de ei, fără ca cineva să se îngrijească de educaţia şi de sănătatea lor, doar pentru că au o altă culoare a pielii. Femeile nu *trebuie* să fie abuzate. Taţii nu *trebuie* să moară de cancer când au 40 de ani şi copiii lor sunt mici.

Dacă universul este un mecanism, un accident uriaş, o indiferenţă oarbă şi nemiloasă, *de unde am preluat ideea că lucrurile trebuie să fie într-un anumit fel*?

Iată o ilustraţie foarte simplă. Nu este profundă din punct de vedere filosofic, însă mă ajută să privesc lucrurile într-o manieră simplă: o femeie pe care o cunosc, pe nume Sheryl, s-a dus la un salon de înfrumuseţare ca să îşi facă manichiura. După ce cosmeticiana a început să lucreze la unghiile ei, cele două au început să converseze pe numeroase subiecte. Când au atins în cele din urmă subiectul Dumnezeu, cosmeticiana a spus:

— Eu nu cred că Dumnezeu există.

— De ce spuneţi asta? a întrebat Sheryl, care are scleroză multiplă.

— Ei bine, nu trebuie decât să ieşi în stradă ca să-ţi dai seama că Dumnezeu nu există. Spuneţi-mi, dacă Dumnezeu ar exista, ar fi atâţia oameni bolnavi? Ar exista copii abandonaţi? Dacă Dumnezeu ar exista, nu ar exista nici suferinţă, nici durere. Eu nu-mi pot imagina cum ar fi să iubesc un Dumnezeu care ar putea permite toate aceste lucruri.

Sheryl a rămas pe gânduri o clipă. Nu a răspuns, deoarece nu voia să stârnească o discuţie aprinsă. Cosmeticiana şi-a terminat treaba, iar Sheryl a plecat de la salon.

Imediat după ce a ieşit din salonul de înfrumuseţare, a văzut pe stradă o femeie cu părul lung, încâlcit şi murdar. Era nespălată şi neîngrijită. Sheryl s-a întors, a intrat din nou în salonul de înfrumuseţare şi i-a spus cosmeticienei:

— Ştiţi ceva? Nu există cosmeticiene.

— Cum puteţi să spuneţi asta? a întrebat aceasta surprinsă. Eu sunt aici. Tocmai v-am făcut manichiura. Exist.

— Nu, a exclamat Sheryl, nu există cosmeticieni, pentru că dacă ar exista, nu ar mai fi oameni cu părul lung şi murdar şi care să arate foarte neîngrijiţi, ca femeia aceea de afară!

— O, dar există cosmeticieni, a răspuns ea. Problema este că oamenii nu vin la mine.

Exact.

Principala problemă în ce priveşte îndoiala, atunci când îndoiala devine toxică, nu este ce ne face ea. Problema e ce ne împiedică ea să facem.

8

CÂND ÎNDOIALA DEGENEREAZĂ

„Viaţa nu este decât un truc murdar, o călătorie de la nimicnicie la nimicnicie”.1

Ernest Hemingway

Dacă ar fi să mă întrebi cine mi-a modelat în mare măsură credinţa în cei mai formativi ani din viaţa mea, răspunsul ar fi simplu. Este vorba de un profesor de greacă, de vârstă mijlocie, de la universitatea unde am studiat eu, pe nume Jerry Hawthorne. Avea o claie mare de păr roşcat, aşa că noi, studenţii, îi spuneam *Megas Rodos*, care în greacă înseamnă Marele Roşcat.

Să înveţi greaca koine la ora opt dimineaţa ar putea părea plictisitor pentru unii. Însă era o experienţă de viaţă memorabilă pentru cercul nostru de prieteni: Chuck, student la medicină, care a devenit primul şi cel mai bun prieten al meu pe când aveam amândoi 15 ani; Kevin, cu care eram prieteni pentru că era amuzant şi fermecător şi pentru că speram să ne rămână nouă prietenele pe care le părăsea; Tommy, care putea să facă până şi o piatră să râdă; şi Bizonul, un student la drept care avea darul de a adormi la cursuri fără să fie observat, şi totuşi să ia note de 10. Obişnuiam să glumim că într-o zi Bizonul va pleda într-un proces şi va finaliza cu: „Onorată instanţă, apărarea a încheiat. Zzzzzz...”

Cu timpul, am devenit nu doar studenţii lui Megas Rodos, ci şi prietenii lui. Mâneam gogoşi împreună miercurea dimineaţa, când ora de capelă nu era obligatorie (în celelalte zile participarea la capelă era monitorizată de studenţi numiţi cu drag „spioni de capelă”) şi în alte dimineţi când ne foloseam zilele de absenţe permise. Vinerea după-amiaza ne întâlneam în clădirea asociaţiei studenţeşti. Cineva pregătea un eseu (nu pentru curs, ci doar pentru bucuria de a învăţa) şi apoi discutam cu toţii pe marginea lui. Marele Roşcat ne invita la el acasă. El ne-a urmărit cariera, ne-a oficiat căsătoria, ne-a îndrumat spre studii postuniversitare şi ne-a avertizat prietenele – şi mai târziu soţiile – cu privire la noi.

Era cel mai nepriceput om pe care l-am cunoscut vreodată în materie de spus bancuri. Strica poanta cu mult timp înainte de a ajunge la ea, se întrerupea singur în mod repetat, se înroşea anticipând cât de amuzantă va fi gluma, după care lovea fără milă cu cotul său osos pe oricine stătea lângă el, ca să smulgă mai multe râsete. Reproducea scheciuri ale celor de la Monty Python[31] într-un accent britanic teribil de forţat şi de stângaci. Scheciul lui preferat era despre o casnică britanică de vârstă mijlocie care îi dovedeşte unei alte femei că îl cunoaşte pe existenţialistul francez Jean-Paul Sartre, efectuând un apel telefonic internaţional la casa lui Sartre şi vorbind cu doamna Sartre:

— Alo. Casa lui Jean-Paul Sartre?

— (Doamna Sartre) Da.

— Este Jean-Paul liber?

— (Doamna Sartre) Asta încearcă şi el să afle de treizeci de ani, dragă. Ha, ha, ha, ha...

Cu toţii îl adoram. Avea ceva special – caracterul lui, modul în care îşi lua foarte în serios atât materia, cât şi studenţii, simţul umorului şi profunda lui smerenie înaintea lui Dumnezeu – toate acestea îi determinau pe cei din jurul lui să îşi dorească să fie mai buni. El ne-a prezentat savanţi de seamă şi cărţi de seamă. Era acel gen de om care – în virtutea caracterului său – te făcea să te simţi ruşinat dacă nu dădeai tot ce aveai mai bun.

Odată m-am strecurat în biroul lui împreună cu un coleg, am furat câteva foi cu antet şi i-am scris o scrisoare unuia dintre studenţii săi care lipsise de la mai multe cursuri. Scrisoarea, în cel mai pur stil hawthornian, prezenta scuzele profesorului pentru faptul că nu fusese un profesor mai bun şi că îl dezamăgise pe acest student. După aceea am aşteptat lângă biroul lui să-l vedem pe studentul respectiv dând buzna în birou şi spunând:

— O, nu, domnule profesor Hawthorne, nu m-aţi dezamăgit. Eu v-am dezamăgit pe dumneavoastră! Dar nu voi mai lipsi de la niciun curs!

Marele Roşcat, bineînţeles, habar nu avea ce anume provocase această izbucnire.

De mai mulţi ani, ori de câte ori m-am întâlnit cu persoane care au studiat la facultatea unde am studiat şi eu, i-am întrebat cine i-a influenţat cel mai mult. Un nume se repetă din nou şi din nou. Cel de pe locul doi e la mare distanţă.

Marele Roşcat ne-a deschis o lume de întrebări pe care eu nu le întâlnisem niciodată în biserica baptistă în care am crescut. Fiecare

---

31 Numele colectiv al creatorilor showului de comedie Monty Python's Flying Circus, difuzat de televiziunea BBC pentru prima dată pe 5 octombrie 1969. (n.trad.)

întrebare ducea la alte întrebări, însă acestea duceau la mai multă credinţă. Poate că dacă Dumnezeu a folosit oameni adevăraţi pentru a scrie Scriptura, poate că dacă Iisus într-adevăr a venit pe pământ ca om, şi nu ca un supererou cu capa ascunsă la spate, poate că viaţa cu Dumnezeu este, mai posibilă pentru cineva ca mine decât îndrăznisem eu să cred/Posibilitatea de a gândi, de a cerceta, de a mă îndoi şi de a-mi pune întrebări a făcut din credinţă o realitate vie pentru mineypoţi să plantezi grăuntele de muştar al credinţei într-un pahar de polistiren plin cu pământ, dar în cele din urmă el va trebui să ajungă jos în pământ, unde să aibă loc să se extindă; altfel va muri de prea multă! ngr adi re. (Prob abil că e un mod ciudat de a o spune, însă Marele Roşcat m-a învăţat cum îndoiala poate face din mine un credincios mai bun.)

Am admirat acelaşi profesor, am fost tulburaţi şi stimulaţi de aceleaşi întrebări şi am fost expuşi aceleiaşi învăţături. Şi totuşi, aceste experienţe au dus la intensificarea credinţei în unul şi la intensificarea îndoielii în celălalt.

Un student care a studiat la Wheaton Collège cu câţiva ani înaintea mea se transferase de la Moody Bible Institute (unde, după cum circula o vorbă, „Biblia este al doilea nostru prenume”). A fost avertizat că Wheaton adoptă o poziţie liberală. Şi el a devenit studentul lui Jerry Hawthorne. Şi lui i s-a deschis mintea prin întrebări şi studiu.

Însă în cazul acestui student, întrebările au dus la spulberarea credinţei. Numele lui este Bart Ehrman, şi el îşi relatează povestea în cartea *Misquoting Jesus* [Răstălmăcindu-L pe Iisus], apărută pe lista de bestselleruri a ziarului *New York*, aşa că nu dezvălui nimic nou.2 El povesteşte cum Jerry i-a influenţat viaţa în calitate de erudit, profesor şi în cele din urmă prieten. Relatează cum a fost uimit de faptul că lui Jerry nu îi era teamă să îşi pună întrebări cu privire la credinţa sa – o tendinţă pe care Bart o considera o slăbiciune.

În cele din urmă Bart a început să îşi pună şi el întrebări. Însă ideea că Biblia are o latură umană i se părea o dovadă a faptului că nu poate să fie divină. Singura alternativă la fundamentalismul naiv i se părea respingerea totală a lui Dumnezeu. Acelaşi profesor şi aceleaşi întrebări care mie mi-au aprofundat credinţa, pe a lui au dărâmat-o. O vreme spunea despre sine că este un „agnostic vesel”; în ultima vreme se declară ateu. În prezent este şeful catedrei de studii religioase a Universităţii din Carolina de Nord din Chapel Hill. Mi se pare o funcţie ciudată pentru un om care nu crede în Dumnezeu, însă ştiu că el s-a aplecat îndelung, din greu şi cu multă trudă asupra unor întrebări importante şi doreşte să îndrume oamenii spre adevăr.

Eu şi Bart am studiat la aceeaşi şcoală, am admirat acelaşi profesor, am fost tulburaţi şi stimulaţi de aceleaşi întrebări şi am fost expuşi aceleiaşi învăţături. Şi totuşi, aceste experienţe au dus la intensificarea credinţei în unul şi la intensificarea îndoielii în celălalt.

Nu ştiu de ce.

Uneori îndoiala poate avea un efect benefic asupra noastră. Poate să ne motiveze să studiem şi să învăţăm. Poate să purifice convingerile false care s-au strecurat în credinţa noastră. Poate să smerească aroganţa noastră. Poate să ne dea răbdare şi compasiune faţă de alte persoane care se confruntă cu îndoială. Poate să ne aducă aminte cât de mult contează adevărul. Martin Luther, care a fost apărătorul înfocat al importanţei credinţei, dar s-a luptat el însuşi cu îndoiala, insista că mândria – nu îndoiala – este opusul

Însă îndoiala poate să degenereze; îndoiala poate să se închege asemenea laptelui stricat. Îndoiala poate să se scurgă din minte în voinţă şi să blocheze curajul şi devotamentul. Poate să ne deterioreze capacitatea de a persevera. Poate să ne facă nehotărâţi. Poate să erodeze certitudinea. Mişcarea Solidaritatea din Polonia avea un slogan memorabil: „Pesimism al minţii, optimism al voinţei”. Ei înţelegeau că rezultatele erau incerte, însă refuzau să permită incertitudinii succesului să slăbească forţa devotamentului.

Terapeuţii vorbesc uneori despre un „avantaj secundar” când analizează problemele. De pildă, un băiat poate să sufere de o boală psihosomatică. Un terapeut perspicace observă toate beneficiile pe care le are băiatul de pe urma faptului că este bolnav: nu merge la şcoală, are parte de grijă şi afecţiune din partea mamei, scapă de teme şi se uită la televizor, devine centrul atenţiei. Boala i se pare reală, însă nu este cauzată în totalitate de microbi. Dacă suntem sinceri, îndoielile noastre pot produce şi avantaje secundare, bă vedem, aşadar, cum poate îndoiala să degenereze şi care sunt „avantajele secundare” care se ascund în spatele ei.

Scepticul

Scepticul este omul care spune: „Nu voi lua nicio decizie. Nu voi adopta nicio poziţie, deoarece nevoia de dovezi suficiente nu a fost încă împlinită”. Acest raţionament poate suna obiectiv sau raţional, însă dinamica din mintea scepticului, dincolo de suprafaţă, este următoarea: „Nu vreau să mă înşel. Nu vreau să fiu rănit. Nu vreau să par unul dintre cei naivi”. Dincolo de suprafaţă, în sceptic există teamă – teama de a nu fi dezamăgit. Scepticul spune: „Prefer să stau pe dinafară şi să arăt ca un observator inteligent decât să risc să am încredere. Renunţ la tot ce ar putea rezulta din acea încredere”.

Povestea mea preferată despre un sceptic are drept cadru Revoluţia Franceză şi „Regimul Terorii”. Oamenii erau executaţi peste tot. Trei bărbaţi îşi aşteptau execuţia. Primul dintre ei era un preot. Când a fost adus la ghilotină, a fost întrebat:

— Aveţi un ultim cuvânt?

El a răspuns:

— Cred că Dumnezeu mă va scăpa.

Şi-a pus capul la ghilotină, lama a fost coborâtă şi s-a oprit la cinci centimetri de gâtul lui. Călăii au spus:

— E o minune!

Şi i-au dat drumul.

A venit următorul condamnat. Şi el era tot preot. Călăii l-au întrebat:

— Aveţi un ultim cuvânt?

— Cred că Dumnezeu mă va scăpa, a spus el.

A fost pus la ghilotină, lama a fost coborâtă şi s-a oprit la cinci centimetri de gâtul lui. Călăii au spus:

— E o minune!

Şi i-au dat drumul.

A urmat cel de-al treilea condamnat. Acesta era un sceptic şi un ateu. Nu voia să fie asociat cu credincioşii. Călăii l-au întrebat:

— Aveţi un ultim cuvânt?

Uitându-se la ghilotină, el a spus:

— Ei bine, cred că ştiu care este problema. E ceva blocat la mecanismul ghilotinei.

Scepticii preferă, chiar dacă au de pierdut, să pară că au dreptate decât să îşi asume riscul de a avea încredere.

Unul dintre ucenici era atât de cunoscut pentru acest gen de scepticism, încât şi-a câştigat porecla de „Toma necredinciosul”. Îl întâlnim de trei ori în Evanghelia după Ioan şi întotdeauna manifestă scepticism.

Un aspect al îndoielii care degenerează ilustrat de Toma este modul în care ea ne privează de încredere şi speranţă. Iisus mergea spre Betania pentru a le ajuta pe Maria şi pe Marta. Lazăr era bolnav şi de fapt urma să moară. Ucenicii au încercat să-L convingă pe Iisus să nu. Se ducă, deoarece urma să aibă probleme acolo. Cu toate acestea, Iisus nu a putut fi convins să nu. Se ducă…Atunci Toma, căruia i se zicea «Didimus», le-a zis celorlalţi ucenici: «Să mergem şi noi să murim împreună cu El,„ (Ioan 11: 16, NTR).

Nu e tocmai genul de remarcă menită să însufleţească o echipă. Una dintre metaforele pe care le foloseşte scriitorul William Sessions pentru a descrie credinţa are de-a face cu orizontul. Orizontul este cel mai îndepărtat punct din câmpul nostru vizual. Este locul posibilităţii, locul spre care suntem mereu chemaţi. Credinţa înseamnă, printre altele, să ne îmbrăţişăm orizontul. Când îndoiala degenerează, începem să ne temem. Orizontul ne este ameninţat.

Însă îndoiala lui Toma a atins apogeul după ce Iisus li s-a arătat celorlalţi ucenici în timp ce erau adunaţi laolaltă după înviere. Toţi erau prezenţi cu excepţia lui Toma. Erau plini de bucurie şi abia aşteptau să-i spună lui Toma. Este interesant că textul nu ne spune de ce nu era Toma împreună cu ei. Începuse oare să se distanţeze de ei? Nu ştim. Însă ei abia aşteptau să-i spună.

— Toma, L-am văzut! E viu! A înviat din morţi!

Răspunsul lui Toma i-a uluit:

— Nu vă cred.

Toma le spune de fapt celorlalţi ucenici fie că mint, fie că au căzut pradă unei iluzii. Ar fi trebuit să ştie că nu e aşa. Îi cunoştea. Îl cunoştea pe Iisus. Îl auzise predicând şi îl văzuse făcând minuni. Mai mult decât orice altă fiinţă umană, Toma avea motive temeinice să creadă, însă a ales calea scepticismului şi a dat un răspuns frapant: „Dacă nu voi vedea în mâinile Lui semnul cuielor şi dacă nu voi pune degetul meu în semnul cuielor şi dacă nu voi pune mâna mea în coasta Lui, nu voi crede” (Ioan 20: 25).

Expresia „Toma necredinciosul” nu apare nicăieri în Biblie, însă mai există o poreclă care aruncă lumină asupra îndoielii care degenerează. De două ori Ioan menţionează că el este Toma, zis şi Didimus, care în greacă înseamnă „geamăn”. Numele au semnificaţie în scrierile din vechime, iar Ioan cu siguranţă nu îl menţionează pe acesta de două ori în mod întâmplător. În zilele noastre gemenii sunt priviţi cu entuziasm, dar în lumea antică erau consideraţi semne rele.

Scepticii preferă, chiar dacă au de pierdut, să pară că au dreptate decât să îşi asume riscul de a avea încredere.

Ei dădeau peste cap legile privitoare la moştenire. Rata mortalităţii în cazul naşterii gemelare era mult mai ridicată decât în cazul naşterii unui singur copil.3

Numele lui Toma este semnificativ sub încă un aspect. În numeroase limbi, inclusiv în greaca veche, există o legătură între cuvintele pentru „îndoială” şi „doi”. Avem un caz similar în limba engleză în relaţia dintre „îndoială” şi „dublu”.[32] A te îndoi înseamnă a oscila între două alternative. Chinezii au expresia „a fi cu piciorul în două bărci”. În Guatemala, limba kekchi vorbeşte despre oameni „cu inima împărţită”.

Când îndoiala ia această formă, ea creează ceea ce Iacov numeşte „nehotărâre”[33] (vezi fac. 1: 5 – 8). Omul nehotărât, spune el, este nestatornic, asemenea valului mării, care acum este purtat de vânt înainte, iar în clipa următoare înapoi. El este tras în două direcţii în acelaşi timp. Vrea să fie generos, dar vrea şi să adune pentru sine. Vrea să fie smerit, însă vrea să se asigure că toată lumea observă şi îl aplaudă. Această îndoială creează o dublă constrângere[34] spirituală.4 (Iată o poveste adevărată despre o dublă constrângere spirituală care-mi place mult. Prietenul meu, Gary, avea un unchi penticostal care era vindecător prin credinţă. În timpul unui serviciu religios, el s-a adresat direct demonului pe care căuta să-l scoată dintr-un bărbat care venise

---

32 în limba engleză, „doubt" şi „double", (n.trad.)

33 în limba engleză, „doublemindedncss" (ad litteram, „minte dublă"), (n.trad.)

34 Dubla constrângere (în limba ebgleză „double bind") este o dilemă în comunicare ce implică primirea de mesaje contradictorii.

în faţă: „Care-ţi este numele, demone?” Demonul a răspuns că este „duhul minciunii”. Unchiul lui Gary l-a întrebat: „Îmi spui tu adevărul, demon mincinos?”)

Nehotărârea din îndoiala lui Toma a fost lucrul cel mai distructiv, însă nu i-a fost fatal. Toma dorea cu adevărat să ştie. Dacă latura negativă a scepticismului este îndoiala, latura pozitivă este speranţa că poate totuşi va ieşi la iveală o realitate ascunsă. Această latură a

Scepticismul ne poate împiedica să fim binecuvântaţi, ne poate ţine cu inima împărţită.

scepticismului l-a determinat pe Blaise Pascal să scrie: „Nu a existat niciodată un sceptic absolut.”5 Iisus a venit la Toma la fel cum vine adesea la cei sceptici, iar Toma a crezut.

Iisus a spus: „Pentru că M-ai văzut, ai crezut. Ferice de cei ce n-au văzut şi au crezut” (Ioan 20: 29). Această afirmaţie este uneori greşit interpretată, ca şi cum ea ar sprijini credinţa iraţională. Însă nu aceasta este ideea pe care o transmite Iisus. Există multe lucruri pe care nu le putem „vedea” – de la curentul electric la dragoste şi dreptate – pe care este o binecuvântare să le crezi. Scepticismul ne poate împiedica să fim binecuvântaţi, ne poate ţine cu inima împărţită. Există însă alte forme de îndoială care sunt mai periculoase decât scepticismul.

Cinicul

Al doilea mod în care îndoiala poate degenera este cinismul. Spre deosebire de sceptici, persoanele mânate de cinism nu caută neapărat răspunsuri, cât oferă concluzii. Cinicii oferă concluzii cu privire la lume care o prezintă într-o lumină complet negativă: Lumea nu este dreaptă. Nu poţi avea încredere în oameni. Împrejurările se înrăutăţesc. Lucrurile rele întotdeauna li se întâmplă oamenilor buni. Lucrurile bune nu li se întâmplă decât altora. Dumnezeu nu este decât o himeră, aşa că putem să nu ne gândim deloc la El.

Îmbrăţişează o sceptică, şi ea se va îndoi că eşti sincer. Îmbrăţişează un cinic, şi el va duce mâna la buzunar să vadă dacă nu i-ai furat portofelul.

Pătrunde dincolo de aparenţele oricărui cinic şi vei descoperi un idealist rănit. Din cauza unor suferinţe şi dezamăgiri din trecut, cinicii trag concluzii despre viaţă înainte ca întrebările să fie măcar puse. Asta înseamnă că dincolo de faptul că ei văd ce nu este în regulă cu lumea, cinicilor le lipseşte curajul de a face ceva în această privinţă. Dinamica din spatele cinismului este o teamă de acceptare a responsabilităţii.

Un sceptic se teme că va fi înşelat. Un cinic se teme că va trebui să se ridice la înălţimea aşteptărilor. Scepticii se abţin de la vot. Cinicii se abţin şi ei de la vot, iar apoi scriu articole în care îi critică pe toţi candidaţii.

Un exemplu biblic în acest sens este un om pe nume Pilat din

Pont. În vremea lui Iisus, Pilat din Pont era cel mai înalt funcţionar din Iudeea. Era un om învăţat, puternic şi deţinea o funcţie de mare autoritate. Romanii îi suflau în ceafa, iar evreii îi dădeau bătăi de cap, iar el încerca să scape şi de unii şi de alţii. Poate că în tinereţe crezuse în lege şi dreptate, însă petrecuse prea multă vreme în cercurile puterii. Oricine l-ar fi îndemnat să creadă în ceva suficient de mult încât să fie gata să se jertfească pentru acel lucru, era considerat un tulburător al liniştii.

Pericolul cinismului constă în faptul că nu este un răspuns. Nu este deloc un răspuns. Este doar un mod de a evita întrebarea. Cinismul este opusul unei chemări la luptă; este chemarea la inacţiune.

Când Iisus, un simplu tâmplar, a fost adus înaintea lui Pilat şi a pretins că poate mărturisi despre adevăr, Pilat L-a întrebat: „Ce este adevărul?” (Ioan 18: 38). Întrebarea lui este de fapt: „Cum poţi să fii cu adevărat sigur de ceva? Ce fel de cunoştinţe crezi Tu că posezi? Ce lucru semnificativ crezi Tu că poţi să faci? De ce nu încetezi să mai încerci să salvezi lumea, şi toate problemele acestea vor dispărea?” Această scenă îmi aminteşte de observaţia lui Edward Gibbon cu privire la ceea ce s-a întâmplat cu credinţa odată cu declinul Romei: „Spre sfârşitul Imperiului Roman, toate religiile erau considerate de oameni la fel de adevărate, de filosofi la fel de false şi de politicieni la fel de utile.”6 Mulţimi credule, intelectuali sceptici, mânuitori ai puterii cinici.

Pilat nu căuta neapărat răspunsuri, cât încerca să evite responsabilitatea. După cum scrie Matei în Evanghelia sa: „Când a văzut Pilat că n-ajunge la nimic, ci că se face mai multă zarvă, a luat apă, şi-a spălat mâinile înaintea norodului şi a zis: «Eu sunt nevinovat de sângele neprihănitului acestuia. Treaba voastră!»„ (27: 24). În esenţă, Pilat spune: „Eu mă spăl pe mâini de chestia asta. Acum e problema altcuiva”. Sau cum am spune în secolul al XXI-lea: „Nu-mi bat capul.”7

Eu am încercat să mă spăl pe mâini de multe lucruri în viaţa mea pentru a evita responsabilitatea pentru ele. În caz că ceva nu merge bine la serviciu, am hotărât că va fi vina altcuiva. Eu m-am spălat pe mâini de problema asta. În caz că ceva nu e bine la cartea asta, va fi vina editorului meu.

Când se confruntă cu o decizie dificilă, cu o responsabilitate morală sau cu o alegere care poate că nu va fi agreată, cinicii aleg să se spele pe mâini şi să concluzioneze: „Nu-mi bat capul”. Sau mai rău, când se confruntă cu unele dintre cele mai dificile întrebări ale vieţii (Există Dumnezeu? Dacă există, Se gândeşte El la binele meu? Dacă. Se gândeşte, mă cheamă El să trăiesc într-un anumit mod?), dacă există o fărâmă oricât de mică de îndoială, cinicii aleg să se spele pe mâini. Ce este adevărul, totuşi? Pericolul cinismului constă în faptul că nu este un răspuns. Nu este deloc un răspuns. Este doar un mod de a

evita întrebarea. Cinismul este opusul unei chemări la luptă; este chemarea la inacţiune.

Cuvântul *cinic* provine din cuvântul grecesc pentru câine. Cinicii iniţiali erau adepţii filosofului Diogene şi erau numiţi câini pentru că îşi propuneau să trăiască asemenea câinilor – fără convenţii, fără ruşine. Ei credeau că universul nu are nicio semnificaţie şi că toate aspiraţiile umane nu sunt decât pură pretenţiozitate. „Sfatul lui Diogene este să nu ne mai ocupăm mintea cu realizări, să acceptăm lipsa de semnificaţie a universului, să ne întindem pe o bancă dintr-un parc şi să profităm de soare cât mai avem ocazia."8

În mod destul de straniu, bisericile – case ale credinţei – pot constitui medii propice pentru cinism. Când liderii folosesc un limbaj spiritual pentru a-şi muşamaliza dorinţa de putere, control şi aplauze, cinismul răsare precum păpădiile. Nu numai îndoiala, ci şi genul greşit de credinţă duce la cinism. Am un prieten care mai demult a fost angajatul unei biserici. El scrie cărţi despre adevărul creştinismului. Uneori vorbeşte în biserici. Însă el nu face parte dintr-o biserică. A ajuns să se simtă sătul şi epuizat de constanta publicitate şi vâlvă şi presiune de a fi mai mare. El şi soţia lui invită uneori prieteni la ei acasă duminica dimineaţa. Majoritatea sunt creştini veterani care au devenit cinici în privinţa bisericilor. Cei mai mulţi au fost angajaţii unor biserici. Secretul murdar şi nu prea bine păstrat al multor biserici este că cei mai cinici oameni din ele sunt deseori cei al căror nume apare pe statul de plată.

Răzvrătitul

Există însă un mod şi mai distructiv în care îndoiala ne poate face rău. Cea de-a treia categorie de îndoială greşit administrată nu apare sub o singură denumire. Ea este numită uneori „necredinţă" în Biblie, însă este foarte diferită de incertitudine. Aceasta e cea mai gravă formă de îndoială care degenerează. Necredinţa este refuzul de a te încrede. Nu este o incertitudine la nivelul intelectului, ci o decizie clară a voinţei.

Răzvrătitul nu este pur şi simplu un om care crede. Este omul care nu *vrea* să creadă. Răzvrătiţii nu vor ca povestea lui Iisus să fie adevărată. Ei nu vor să trăiască în universul guvernat de acel gen de Tată în care Iisus s-a încrezut şi pe care L-a descris. Iar această dorinţă este atât de adânc înrădăcinată, încât influenţează modul în care privesc orice argument şi orice dovadă şi îi determină să găsească o cale de a nu crede.

Răzvrătiţii se tem de ceea ce s-ar întâmpla dacă s-ar preda lui Dumnezeu. Aşa că pur şi simplu sfidează. Scepticii se abţin pentru că nu ştiu pentru cine să voteze. Cinicii se abţin pentru că privesc cu suspiciune pe toată lumea. Răzvrătiţii nu numai că se abţin; ei se despart de ceilalţi pentru a-şi instala mica dictatură proprie. Scepticii se întreabă, cinicii au suspiciuni, răzvrătiţii sfidează.

Edward Ruffin a fost un răzvrătit care a purtat uniforma

Confederaţiei. El a tras primul foc de armă al Războiului Civil la Fort Sumter, după care a luptat împotriva yankeilor timp de patru ani. În această perioadă şi-a pierdut plantaţia şi averea. După ce războiul s-a încheiat, Sudul a pierdut, iar sclavii au devenit liberi, el a scris un bilet pe data de 17 iunie 1865, declarându-şi „ura absolută faţă de stăpânirea yankeilor... şi faţă de rasa perfidă, ticăloasă şi mârşavă a yankeilor”. După aceea s-a împuşcat în cap.[9]

C.S. Lewis spunea că pe când era necredincios, ateismul nu constituia numai singura lui *credinţă*, ci totodată era cea mai puternică

El nu voia să se schimbe.

Mintea lui îl determina să găsească tot felul de obiecţii, însă realitatea era că nu voia să fie adevărat. Se temea de ceea ce ar fi trebuit să facă dacă totul ar fi fost adevărat.

dorinţă a lui. „Niciun cuvânt din vocabularul pe care-l foloseam nu-mi stârnea o ură mai mare decât cuvântul”. Iar el era inconfortabil de conştient de faptul că Scripturile ebraice şi creştine „aveau în centru ceea ce mi se părea a fi, pe atunci, un Intervenţionist transcendent”.[10] Ateismul se armoniza cu dorinţa lui profundă de a fi lăsat în pace. Răzvrătiţii se tem de intervenţia cuiva în viaţa lor.

Uneori existenţa lui Dumnezeu se dovedeşte a fi – ca să împrumut o expresie a fostului vicepreşedinte al S.U.A., Al Gore – „un adevăr incomod”. Îmi plăcea Denny, însă nu puteam să-mi dau seama de ce tot voia să ne întâlnim. Era un bărbat solid, care lucra în construcţii, iar eu mă simţeam puţin intimidat. Voia să vorbim despre Dumnezeu, aşa că am vorbit şi mi-a pus tot felul de întrebări dificile despre credinţă – tot felul de probleme intelectuale complicate. Le discutam pe fiecare până ajungeam cât de cât la un răspuns, iar el aducea întotdeauna o alta în discuţie. În cele din urmă l-am întrebat: „Dacă toate problemele acestea ar fi lămurite, dacă toate barierele intelectuale pe care le-ai ridicat ar fi dărâmate, mai există ceva care să te împiedice să-L urmezi pe Iisus, în afară de toate chestiunile acestea intelectuale?”

A urmat o tăcere lungă. Lui Denny nu i-a plăcut această întrebare. Am aflat până la urmă că era implicat într-un comportament sexual care ştia că nu îl onorează pe Dumnezeu şi că, dacă ar fi fost să îl urmeze pe Iisus, ar fi trebuit să se schimbe. El nu voia să se schimbe. Mintea lui îl determina să găsească tot felul de obiecţii, însă realitatea era că nu voia să fie adevărat. Se temea de ceea ce ar fi trebuit să facă dacă totul ar fi fost adevărat.

Dacă Denny ar fi fost mai mic de statură, probabil că i-aş fi spus aceste lucruri mai demult.

Saul a fost ales de Dumnezeu să fie conducătorul poporului Israel. Era un om înzestrat, puternic şi carismatic. Însă avea în viaţa lui un tipar comportamental care arăta că nu se încrede în Dumnezeu suficient de mult încât să i se supună. Această situaţie a durat atât de multă vreme, încât în cele din urmă Dumnezeu nu l-a mai putut folosi

şi l-a ales pe David să fie noul împărat.

La început Saul îl plăcea pe David, dar când a descoperit că acesta avea să-i ia locul pe tronul lui Israel, el nu a vrut să se plece înaintea lui Dumnezeu, nu a vrut să renunţe la coroană şi nu a vrut să i se supună lui Dumnezeu. În cele din urmă a ajuns să apeleze la ocultism. S-a dus în vizită la o femeie cunoscută ca vrăjitoarea din endor ca să o roage să cheme duhul profetului Samuel, o practică ocultă care ar fi fost o urâciune pentru el în tinereţe. După cum scria G.K. Chesterton, dacă oamenii încetează să mai creadă în Dumnezeu, ei nu cred în nimic, ci în orice". În cele din urmă Saul a căzut pradă disperării şi şi-a luat viaţa în loc să îşi plece genunchiul înaintea lui Dumnezeu. Aceasta este răzvrătire împotriva lui Dumnezeu. Aceasta este necredinţă.

Ce *vrem* noi?

„Ce *vreau* să cred?" este una dintre cele mai importante întrebări pe care le putem pune când vine vorba de căutarea credinţei.

Este deosebit de important să fim sinceri în această privinţă, deoarece cu timpul avem tendinţa să ajungem să credem ceea ce *vrem* să credem. Adu-ţi aminte că Bart se declara un agnostic „vesel". Filosoful Thomas Nagel scria: „Vreau ca ateismul să fie adevărat. Eu nu numai că nu cred în Dumnezeu, ci nu vreau să existe Dumnezeu. Nu vreau ca universul să fie aşa."12

Poate că Marx avea dreptate – credinţa este opiul maselor, exploatată de către elite pentru a rămâne la putere.13 Poate că unii oameni au o „genă a lui Dumnezeu", care îi predispune la credinţă, la fel cum alţi sunt predispuşi din punct de vedere genetic să devină alcoolici sau stângaci sau cântăreţi de jodel.[35] Poate că Freud avea dreptate şi „religiile omenirii trebuie clasate în rândul maniilor în masă... nevroza obsesivă universală a umanităţii". În *Totem şi tabu* Freud a propus ideea că atât credinţa religioasă, cât şi vinovăţia au luat naştere atunci când o hoardă de bărbaţi primitivi au devenit geloşi pe tatăl lor – un despot care luase pentru sine toate femeile – aşa că l-au ucis, i-au mâncat trupul, după care au instituit ritualul jertfirii unui animal („totem") ca modalitate de transferare a vinii asupra acestuia.14 Credinţa în Dumnezeu nu este decât o uriaşă proiecţie oedipiană a dorinţelor noastre asupra cosmosului. Freud susţinea cu seriozitate că religia a început când un străvechi trib de bărbaţi şi-au ucis „tatăl", s-au simţit vinovaţi pentru acest lucru şi au inventat religia pentru a rezolva problema vinovăţiei lor şi pentru a se asigura că sentimentul de vinovăţie nu se va mai repeta. Această idee a lui Freud nu a avut prea multă priză la public.

Analogia lui Karl Marx cu drogul are două tăişuri. Czesław

---

35 Fel de a cânta specific muntenilor din Tirol, constând într-o vocalizare care trece fără tranziţie de la vocea normală la falset, (n.trad.)

Miłosz, laureat al premiului Nobel, remarca în eseul *Discreet Charm of Nihilism* [Farmecul discret al nihilismului]: „Un adevărat opiu al maselor este credinţa că nu mai există nimic după moarte – o imensă consolare la gândul că nu vom fi judecaţi pentru trădările, lăcomia, laşitatea şi crimele noastre."15

Această întrebare e importantă pentru noi pentru că dacă putem găsi modalităţi de a respinge fiecare motiv al credinţei: existenţa creaţiei; cazurile de rugăciuni ascultate; dovezile învierii; mărturiile unor vieţi transformate; neasemuita înţelepciune a lui Iisus; căutarea şi tânjirea din inima ta după har, iertare, semnificaţie, împlinire, transcendenţă şi cer. Dacă îţi doreşti suficient de mult să nu crezi, vei găsi o modalitate de a nu crede.

Date fiind pagubele pe care le poate produce îndoiala, adesea îmi doresc ca Dumnezeu pur şi simplu să o elimine. Însă în cele mai multe cazuri El nu face acest lucru. Poate că are motivele Lui.

9

Darul incertitudinii

Aproape niciun lucru care are un impact major nu poate fi dovedit.1 Frederick Buechner

Am întâlnit-o pe soţia mea la o întâlnire „pe nevăzute". Întâlnirea noastră a fost aranjată de un cuplu căsătorit, Greg şi Bonnie, şi niciunul dintre noi nu era prea încântat în primul rând de ideea de întâlnire „pe nevăzute" (până şi denumirea e de rău augur). Eu şi Nancy am ajuns până la urmă să stăm de vorbă în spatele casei mele, într-un locşor fermecător de unde se vedea întreaga Arroyo Valley şi stadionul Rose Bowl. După un timp, Nancy a devenit extrem de tăcută. M-am uitat la ea şi am văzut că a adormit. Întâlnirea nu părea să meargă prea bine după standardele mele. Iar standardele mele nu erau înalte. Un zbor cu zepelinul *Hindenburg* ar fi fost mai amuzant decât o întâlnire cu mine într-o seară când eram fără chef.

Pe de altă parte, poate că Nancy pur şi simplu s-a simţit în largul ei în preajma mea. Aşa că m-am gândit să mai încerc o dată. Problema mea era că nu ştiam cum să iau legătura cu ea. Greg şi Bonnie se întorseseră acasă, undeva în centrul Statelor Unite, iar eu au avea numărul de telefon al niciunuia. Tot ce ştiam despre Nancy

Mulţi oameni, atunci când se gândesc la credinţă, spun în gândul lor: *că Dumnezeu există* sau *Dragostea este cea mai mare virtute*. Însă în esenţa ei credinţa nu înseamnă pur şi simplu a crede într-o afirmaţie; înseamnă a-ţi *pune încrederea într-o persoană*.

era că frecventează o biserică de aceeaşi confesiune cu mine în oraşul Whittier din California. Aşa că am sunat la secretariatul bisericii.

— Mă numesc John Ortberg, am explicat eu. Am nevoie de numărul de telefon al unei persoane din biserica dumneavoastră, o tânără pe nume Nancy Berg. Sunt pastor al Bisericii Baptiste Nr. 1 din La Crescenta. E o problemă legată de lucrare.

A urmat o pauză lungă. Secretara m-a lăsat să aştept la telefon vreo cinci minute bune. Ceea ce nu ştiam atunci şi ce nu mi-a spus nimeni decât după şase luni, a fost că secretara bisericii era mama lui Nancy, Verna Berg. Şi m-a lăsat să aştept la telefon ca să o poată suna pe fiica ei şi să o întrebe dacă e în regulă să dea numărul ei de telefon. Atât de subţire era firul de care atârna existenţa copiilor noştri.

Uneori, în perioada în care ieşeam împreună, Nancy nu era foarte sigură de intenţiile mele. Am ieşit împreună doar de câteva ori înainte ca ea să plece la masterat la o distanţă de câteva mii de kilometri, iar când eu nu i-am scris atât de des cât sperase ea, a concluzionat că nu sunt prea interesat. Apoi am aflat că iese cu un alt băiat şi am ştiut că sunt interesat. (Am în mine ceva din Maurice Chevalier). Am sunat-o. M-am învârtit puţin în jurul cozii.

— Cred că ceea ce încerc să-ţi spun – am zis eu – e că te plac.

Tăcere. M-am gândit că poate iar a adormit.

Şi aşa a început totul. De fapt cea mai dificilă parte a relaţiei noastre a fost incertitudinea, la care nu mă aşteptasem şi pe care nu o doream. Nu mai avusesem până atunci o relaţie serioasă şi mă gândeam că o persoană trebuie „pur şi simplu să ştie”. Nu înţelegeam că incertitudinea îţi impune să ajungi să te cunoşti foarte bine – ce preţuieşti, ce doreşti – prin întrebări, alegeri, riscuri şi angajamente.

O relaţie de prietenie romantică, asemenea credinţei, este Hn exerciţiu în incertitudine strategică. André Comte-Sponville spunea că tocmai experienţa incertitudinii face posibilă beatitudinea a ceea ce noi numim îndrăgostire.2 Trecem printr-un proces intens de întrebări, speranţe şi îndoieli. *Oare chiar îi pasă de* iar când primim dovezi că *îi pasă*, ne cuprinde un val uriaş de euforie. Tocmai acest traseu sinuos al agoniei incertitudinii şi al extazului alinării conferă stadiilor primare ale dragostei caracterul emoţional exploziv. Din acelaşi motiv, pe măsură ce dragostea se maturizează, pe măsură ce angajamentul devine certitudine, efectul de carusel trebuie în mod inevitabil să se termine.

Credinţa nu înseamnă pur şi simplu a avea nişte convingeri. Mulţi oameni, atunci când se gândesc la credinţă, spun în gândul lor: *Cred că Dumnezeu există* sau *Scriptura este corectă* sau *Dragostea este cea mai mare virtute*. Însă în esenţa ei credinţa nu înseamnă pur şi simplu a crede într-o afirmaţie; înseamnă a-ţi *pune încrederea într-o persoană*.

Cu toţii credem că ne dorim certitudine. Însă nu este aşa. Ceea ce ne dorim cu adevărat este încredere, plasată cu înţelepciune, încrederea este mai bună decât certitudinea, deoarece ea onorează libertatea persoanei şi face posibilă creşterea şi intimitatea pe care nu

le-ar putea produce niciodată certitudinea singură.

Fără încredere nu poate exista intimitate. Să presupunem că cineva mă întreabă: John, soţia ta îţi este fidelă?” Eu spun: „Da”. Acea persoană mă întreabă: „Dar de unde ştii?” Eu răspund: „Îmi cunosc soţia”. Ea spune: „Dar s-ar putea să te păcălească. N-ai vrea să ştii? Hai să dăm la o parte toată incertitudinea. Să zicem că am putea crea o cameră de luat vederi pentru Nancy şi am ţine-o sub supraveghere 24 de ore din 24. Nu ţi-ai dori aşa ceva?”

Un prieten de-al nostru este un inginer excepţional. El depune mărturie în faţa Congresului în probleme legate de tehnologie. El ne înţelege aparatura video. Are o fetiţă mică şi în casa lor sunt instalate camere video care o pot urmări tot timpul. Noi spunem în glumă că atunci când va creşte, va fi supravegheată de o cameră de luat vederi 24 de ore din 24. N-aş vrea să fiu în locul fiicei lui. Mai mult decât atât, nu aş vrea să ies cu fiica lui. Şi nu aş vrea o cameră de luat vederi care să o urmărească pe Nancy nici dacă aş putea să am aşa ceva. Nu aş vrea să ştiu. Prefer să am încredere, deoarece atunci când ai încredere în cineva îi oferi acelei persoane un dar şi intri într-un fel de dans. Când am încredere în cineva, îmi asum un risc. Aleg să fiu vulnerabil. Când soţia mea, la rândul ei, îmi este fidelă, ajungem la un nivel mai profund de intimitate. Nu există nicio altă cale spre intimitate şi profunzime într-o relaţie decât încrederea.

Într-o lume a obiectelor şi a maşinăriilor, lucrurile nu stau aşa. În acea lume încercăm să eliminăm toată incertitudinea. Vrem să putem să prevedem. Vrem să deţinem controlul. Lumea persoanelor este o altă lume. Când e vorba de persoane, să ai încredere este mai bine decât să prevezi şi să deţii controlul.

Ai văzut vreodată filmul *Neveste*? Soţiile din Stepford sunt înlocuite în mod sistematic de roboţi care arată exact ca ele. Soţii pot să conteze pe comportamentul pe care şi-l doresc de la soţiile lor cyborg. Nu există incertitudine. Nu există frustrare. Nu există nevoia de încredere.

Însă dacă eşti bărbat, chiar ţi-ai dori o soţie care să se îmbrace întotdeauna elegant pentru tine, să gătească întotdeauna mâncarea pe care ţi-o doreşti, să facă întotdeauna curăţenie în urma ta, să fie întotdeauna de acord cu orice ai spune, să se dedice întotdeauna plăcerii tale fără să aibă o voinţă proprie? (Răspunsul corect aici ar fi „nu.)

„Stepford” este o comunitate de coşmar. De ce? Pentru că încrederea este singurul mod de relaţionare pentru cei care se iubesc. Ea nu poate fi scoasă niciodată din ecuaţie. Este singurul mod de a onora libertatea, autoritatea şi demnitatea unei persoane. Aşa funcţionează dansul: încredere, risc, vulnerabilitate, fidelitate, intimitate.

Ce faci atunci când ai încredere în cineva? îţi asumi un risc. Acesta poate să fie unul mic sau poate să fie unul mare. Merg la un

restaurant pe care mi-l recomanzi tu. Citesc o carte pentru că îmi spui tu că este bună. Îţi spun un secret, după care voi vedea dacă vei păstra confidenţialitatea. Îţi cer să-mi fii prieten. Mă vei trăda? Te invit să-mi fii asociat în încheierea unei tranzacţii. Mă vei înşela?

Încrederea este ceva ce se întâmplă între oameni. Încrederea este liantul în lumea relaţiilor personale. Acest lucru este reflectat tot timpul în limbajul pe care îl folosim: conturile Escrow[36] au drept obiect bunuri *încredinţate* spre păstrare; universităţile sau organizaţiile au *consilii de administraţie** oameni cărora le este *încredinţată* bunăstarea comunităţii. Dacă eşti părinte, poate că depui bani pentru copiii tăi într-un *fond fiduciar*!* Apoi copiii tăi nu mai trebuie decât să aibă încredere că vei muri la timp ca ei să poată beneficia de banii tăi.

Când am încredere în tine, iau o bucăţică din mine – lucrurile mele, banii mei, timpul meu, inima mea – şi o pun în mâinile tale. Şi atunci sunt vulnerabil. Apoi tu răspunzi, iar eu aflu dacă eşti de încredere şi de nădejde. Eu îţi dau darul încrederii mele, iar tu îmi dai darul loialităţii tale.

Acesta este darul incertitudinii.

Faptul că există loc pentru îndoială face posibilă încrederea

Atât timp cât ai credinţă, vei avea îndoieli. Eu folosesc uneori următoarea ilustraţie în mesajele mele. Le spun ascultătorilor că am în mână o bancnotă de 20 de dolari şi solicit ajutorul unui voluntar care mă crede. De obicei se ridică doar câteva mâini. Apoi îi spun voluntarului că urmează să-i distrug credinţa. Îmi deschid mâna şi îi arăt bancnota de douăzeci de dolari.

Motivul pentru care pot să spun că îi distrug credinţa este că acum el ştie că am bancnota în mână. El vede bancnota şi nu mai are nevoie de credinţă. De credinţă este nevoie doar atunci când avem îndoieli, când nu ştim sigur. Atunci când vine cunoaşterea, credinţa dispare.

Se întâmplă uneori ca cineva să fie tentat să gândească: *Nu pot să*

De credinţă este nevoie doar atunci când avem îndoieli, când nu ştim sigur. Atunci când vine cunoaşterea, credinţa dispare.

* în engleză, sintagma folosită pentru „consiliu de administraţie” [board of trustees] conţine un cuvânt derivat din termenul folosit pentru „încredere” [trust], (n.trad.)

** în engleză, sintagma folosită pentru „fond fiduciar” [trust fund] conţine cuvântul folosit pentru „încredere”, (n.trad.)

devin creştin pentru că încă mai am îndoieli. Încă nu sunt sigur.

36 Conturile Escrow sunt depozite colaterale având ca destinaţie depozitarea unor sume de bani până la îndeplinirea unor condiţii specificate într-un angajament scris încheiat între două părţi, ca garanţie a utilizării sumelor strict pentru destinaţia stabilită.(n.ed.)

Însă atât timp cât există îndoielile, atât timp cât persoana este încă nesigură, doar atunci este nevoie de credinţă. Când dispar îndoielile, acea persoană nu mai are nevoie de credinţă. A venit cunoaşterea.

Le spun ascultătorilor că tocmai aceasta este ideea pe care o subliniază Pavel în prima sa epistolă către biserica din Corint: „Acum vedem ca într-o oglindă [un cuvânt care se referă la «cunoaştere»], în chip întunecos [acum avem parte de confuzie, concepţii greşite, îndoieli şi întrebări], dar atunci vom vedea faţă în faţă [încă nu vedem faţă în faţă]. Acum cunosc în parte [cu întrebări şi îndoieli], dar atunci voi cunoaşte deplin, aşa cum am fost şi eu cunoscut pe deplin” (13: 12).

După ce spun toate acestea, adaug că credinţa ar trebui răsplătită. Dau bancnota de douăzeci de dolari voluntarului. Apoi întreb mulţimea cine crede că am în mână o bancnotă de o mie de dolari. Acum se ridică multe mâini. Însă e prea târziu. Uneori nu trebuie să ai încredere în oameni. Încrederea în sine nu este nici bună, nici rea. Trebuie să fie justificată.

Asta înseamnă a spune că credinţa este un După cum frumuseţea tinde să stârnească admiraţie, tot aşa credincioşia tinde să stârnească încredere. Pe măsură ce ajung să te cunosc, încep să am încredere în tine. Însă mie nu mi se pare că încrederea este ceva ce creez prin puterea voinţei. Ea se naşte pur şi simplu din faptul că ştiu că eşti demn de încredere. Ea vine ca un dar.

Scriitorul Epistolei către evrei spune: „Fără credinţă este cu neputinţă să fim plăcuţi Lui” (11: 6). Acest lucru îi deranjează uneori pe oameni. Ei se întreabă de ce trebuie să avem credinţă. Este adevărat că fără credinţă este imposibil să-l fim plăcuţi lui Dumnezeu. Însă fără credinţă este imposibil să-i fim plăcuţi oricui. Încearcă să-ţi faci un prieten fără să ai credinţă. Încearcă să te căsătoreşti fără credinţă, încearcă să creşti un copil fără să înveţi despre încredere.

George MacDonald a scris o carte intitulată *Thomas Wingfold, Curate*, despre un pastor care ajunge să îşi dea seama că nu ştie dacă crede în ceva de natură spirituală. Cartea relatează călătoria sa spre Dumnezeu. Spre finalul cărţii, Wingfold se împrieteneşte cu un tânăr care suferă de o boală terminală. El are grijă de cel bolnav şi îi vorbeşte despre propriile lui îndoieli.

În ultima lor conversaţie, tânărul îl întreabă pe Wingfold despre credinţa sa în Dumnezeu:

— Sunteţi mai sigur cu privire la El acum, domnule, decât înainte?

— Cel puţin sper în El mult mai mult.

— E destul atât?

— Nu, vreau mai mult.

Tânărul îi spune lui Wingfold că îşi doreşte să se poată întoarce din mormânt ca să-l asigure pe Wingfold că Dumnezeu există.

Wingfold îi răspunde că şi dacă ar fi posibil un asemenea lucru,

el nu şi l-ar dori. Nu vrea să ştie sigur nici măcar cu un minut înainte de a dori Dumnezeu ca el să ştie. El spune că preferă să aibă parte de „beneficiul de a nu şti”.3

Cunoaşterea înseamnă putere, iar incertitudinea este neplăcută. Prin urmare, cum poate necunoaşterea să fie bună?

Incertitudinea adaugă smerenie la credinţă

Incertitudinea este una dintre formele suferinţei care pot zidi caracterul.

Poate că o parte din actul de a mă încrede în Dumnezeu este să am încredere că El îmi va da o cunoaştere deplină cu privire la El la momentul potrivit.

„Incertitudinea” este un minunat memento al acelui mic detaliu care nu-mi dă pace şi pe care adesea îl uit, şi anume că nu sunt Dumnezeu. Cineva mi-a dat nişte benzi desenate în care Sf. Petru intervievează un nou sosit la porţile raiului. Petru spune: „Ai fost credincios, da. Numai că ai sărit peste partea aceea cu «să nu fii un nesuferit în privinţa asta»”.

Nu mulţi dintre noi au tăria de caracter necesară pentru a face faţă realităţii de a şti cu o certitudine absolută că avem dreptate şi că toţi cei care nu sunt de acord cu noi greşesc. Incertitudinea este una dintre formele suferinţei care pot zidi caracterul. Poate că o parte din actul de a mă încrede în Dumnezeu este să am încredere că El îmi va da o cunoaştere deplină cu privire la El la momentul potrivit.

În credinţă, la fel ca într-o relaţie de prietenie romantică, încrederea în sine exagerată poate constitui o problemă. Poate că sună ciudat, dar unii oameni ar fi nişte credincioşi mai buni dacă ar avea puţin mai multă îndoială. Cunosc un bărbat care a chelit prematur. (De fapt, se mai poate cheli şi altfel?) E un tip care pune mare accent pe credinţă. Susţine că dacă el e suficient de sigur de un răspuns, Dumnezeu este obligat să-i dea lucrul de care este sigur. E convins că progresul calviţiei este o dovadă a lipsei lui de credinţă. Crede sincer că dacă ar avea suficientă credinţă, ar crede că Dumnezeu îi va da păr şi ar avea păr. (Poate că are dreptate – dar atunci pentru ce a creat Dumnezeu Rogaine?[37])

Uneori oamenii folosesc expresii de genul „Am un cuvânt din partea Domnului” cam cu prea multă uşurinţă. Certitudinea că ştiu tot ce se poate şti despre Dumnezeu îi împiedică să ştie adevărul despre ei înşişi. „Eu nu am încredere în acei oameni care ştiu atât de bine ce doreşte Dumnezeu de la ei – spunea partizana drepturilor politice pentru femei, Susan B. Anthony – pentru că observ că asta întotdeauna coincide cu propriile lor dorinţe.”4 Uneori puţină incertitudine modestă i-ar împiedica să-L facă pe Dumnezeu să pară absurd. Prietenul meu penticostal Gary a participat odată la un serviciu

---

37 Un produs folosit pentru stimularea creşterii părului şi tratarea calviţiei ereditare, (n.trad.)

religios unde un bărbat s-a ridicat în picioare şi s-a adresat bisericii: „Aşa vorbeşte Domnul: «Aşa cum am fost cu Avraam când a condus poporul Israel prin pustiu, tot aşa voi fi şi cu voi.»„ El a ocupat loc, iar soţia lui i-a şoptit ceva la ureche. Omul s-a ridicat din nou în picioare. „Aşa vorbeşte Domnul: «Am greşit. Era vorba de Moise.»„

Iov este o carte a îndoielii intense. Iar Iov este principala persoană care se îndoieşte. El se îndoieşte de caracterul lui Dumnezeu („să ştiţi că Dumnezeu mă urmăreşte şi mă înveleşte cu laţul Lui”, 19: 6). El se îndoieşte de bunătatea lui Dumnezeu („Căci săgeţile Celui Atotputernic m-au străpuns, sufletul meu le suge otrava”, 6: 4). Cu mult înainte de Nietzsche, El îl acuză pe Dumnezeu de absenţă şi tăcere („Strig către Tine, şi nu-mi răspunzi”, 30: 20). Prietenii lui Iov sunt siguri de prezenţa lui Dumnezeu şi de căile Lui. Credinţa lor este puternică. Ei încearcă să-i vorbească lui Iov din partea lui Dumnezeu, să-l vindece de îndoială.

Şi totuşi, când vorbeşte Dumnezeu, El este de partea lui Iov. Este mânios pe prietenii lui Iov „pentru că n-aţi vorbit aşa de drept de Mine cum a vorbit robul Meu Iov” (42: 7). În sinceritatea lui Iov, chiar aşa confuz şi îndoielnic, era mai multă credinţă decât în certitudinea pioasă a prietenilor lui.

Fanaticilor religioşi întotdeauna le lipseşte smerenia incertitudinii. Domnul Dooley, personajul fictiv din literatura satirică irlandeză, definea un fanatic ca „un om care face ceea ce crede că ar face Domnul dacă ar cunoaşte situaţia în cauză”.5

Incertitudinea ne determină să învăţăm

Imaginea pe care o avem despre Dumnezeu este întotdeauna imperfectă şi cu lipsuri, iar îndoielile ne fac să decimăm tot mai mult adevărul. De pildă, avem tendinţa să-L remodelăm pe Dumnezeu după chipul nostru.

Unul dintre primii oameni care s-a îndoit de existenţa zeilor olimpieni ai grecilor, poetul grec Xenofan (în jurul anului 500 î.Hr.) observa că oamenii au tendinţa să îl facă pe Dumnezeu să arate ca ei – zeii etiopieni arătau etiopieni, zeii traci aveau ochii albaştri şi părul roşcat, toţi zeii perşilor arătau ca perşii. „Dacă boii, caii şi leii ar putea picta, cu toţii ar picta zeii după chipul lor”, scria el.6

Pilotul de curse Ricky Bobby din comedia *Talladega*, se roagă: „Micuţule pruncuşor Iisus, din micuţa Ta iesle de pruncuşor Iisus, cu filmuleţele Tale educative Baby Einstein,[38] foloseşte-ţi puterile supranaturale de pruncuşor Iisus ca să mă ajuţi să câştig”.

Când soţia lui Ricky Bobby spune că ar trebui să i se roage adultului Iisus, el spune:

— Nu, mie îmi place Iisus cel de la Crăciun. Aşa că tu te poţi

38 Gamă de filme produse de compania Baby Einstein, specializată în activităţi interactive pentru copii cu vârsta cuprinsă între trei luni şi trei ani. (n.trad.)

ruga adolescentului Iisus sau lui Iisus cu barbă, dar eu mă voi ruga copilaşului Iisus.7

Uneori îndoielile sunt produse de argumente filosofice şi de întrebări referitoare la dovezi. Însă de mult mai multe ori ele provin din gânduri întâmplătoare sau din momente de uscăciune sau din mai ştiu eu ce.

Noi avem nevoie de îndoială pentru a ne ajuta să ştim unde anume îl inventăm pe Dumnezeu. „Îndoielile – scrie Frederick Buechner

— sunt nişte furnici în pantalonii credinţei; ele ţin credinţa trează şi activă.”8

Îndoielile ne determină şi să privim înăuntrul nostru. Nu doar dovezile sau argumentele pot cauza îndoiala. Poate că de cele mai multe ori nu se întâmplă aşa. Eu cred că mersul la dentist este benefic pentru gura mea, dar când vine vremea să merg, teama de durere produce o avalanşă de îndoieli în mintea mea: Oare chiar e necesar? Este dentistul meu competent? Nu pare oare puţin sadic?

Mintea noastră e un drăcuşor viclean. Nu este o maşinărie logică. De pildă, să presupunem că mă cert cu soţia mea pe tema cine trebuia să ia cheia de la camera noastră de hotel. În toiul certei îmi trec prin minte tot felul de gânduri. Aceasta este confirmarea celor mai mari defecte ale caracterului ei. Acum văd cât e de nerezonabilă şi cât îi place să critice. Gravitatea defectelor personalităţii ei sunt scoase în relief. După aceea ne împăcăm şi gândurile care îmi trec prin minte când mă gândesc la ea sunt gânduri de recunoştinţă şi admiraţie. Şi ea este exact aceeaşi persoană.

La fel este şi cu îndoielile cu privire la Dumnezeu. Uneori ele sunt produse de argumente filosofice şi de întrebări referitoare la dovezi. Uneori. Însă de mult mai multe ori ele sunt produse de gânduri întâmplătoare sau de momente de uscăciune sau de mai ştiu eu ce.

Schimbările de dispoziţie pot produce îndoială. Îmi este mai uşor să cred în Dumnezeu în zilele însorite. Când este vară – viaţa e uşoară, peştii saltă, îmi merge bine, tata e bogat, mama e frumoasă

— am încredere că Dumnezeu e în cerul Lui. După trei săptămâni de februarie în Chicago nu mai e neapărat aşa.

Ispita produce îndoială. Sau poate că un mod mai bun de a exprima această idee este următorul: ispita *necesită* îndoială. O

veche maximă afirmă că nu există atei în tranşee.[39] Un corolar ar putea fi că nu există prea mulţi teişti în bordeluri. Sau că devenim specialişti în a-L exclude pe Dumnezeu din mintea noastră atunci când El ne incomodează. Dostoievski spunea: „Dacă Dumnezeu nu există, atunci totul e permis”. Ştiu că mulţi atei nu ar fi de acord cu această

39 Un aforism care susţine că în vremuri de stres şi teamă intense, ca de exemplu atunci când participi la un război, toţi oamenii cred într-o putere divină, (n.trad.)

idee.

Un lucru e cert: dacă există Dumnezeu, atunci multe lucruri nu sunt permise. Iar dacă vreau să fac unul din acele lucruri, mintea mea trebuie să găsească un mod de a scăpa de Dumnezeu, cel puţin pentru un timp. Cu toţii suntem cel puţin atei temporari, atei strategici.

Uneori îndoiala vine la fel de misterios precum credinţa. Am vorbit cu un bărbat care spunea că mama lui ştia tot timpul că Dumnezeu este cu ea. Ştia că atunci când se roagă, Dumnezeu aude, la fel cum o persoană care îşi vâră degetul în apă ştie că se va uda. El se gândea că va avea şi el cândva acest gen de credinţă – că va „şti pur şi simplu". Nu s-a întâmplat acest lucru, aşa că multă vreme a respins ideea de Dumnezeu. Însă nici lepădarea de credinţă nu era punctul lui forte, aşa că în cele din urmă a decis să accepte o credinţă nesigură. Mama lui e acum o femeie în vârstă, care suferă de o boală terminală şi ceea ce i-a surprins pe amândoi e cât de speriată este ea. Acum, la final, după atâtea decenii de siguranţă binecuvântată, ea nu mai ştie.

Uneori îndoiala acţionează în noi împotriva voinţei noastre, fără să ştim. Joan Didion a scris o meditaţie foarte frumoasă despre viaţă şi moarte după decesul soţului ei. După moartea lui subită, ea reflecta asupra Crezului apostolic, pe care îl recita încă din copilărie, când şi-a dat seama că nu mai poate să spună „Cred în învierea trupului". Ea nu alesese să nu mai creadă acest lucru, însă îndoiala era ca o dolină care eroda solul credinţei în tăcere, nevăzută, an după an, până când puterea de a crede pur şi simplu a dispărut.9

Incertitudinea este un mic îndemn că trebuie să examinez nu doar dovezile şi argumentele, ci de asemenea inima mea.

Incertitudinea ne împinge spre căutarea adevărului

Când se gândesc la *credinţă* mulţi oameni cred că ea înseamnă să alegi să crezi atunci când nu există, dovezi temeinice. Dar nu poţi să te determini să crezi ceva prin puterea voinţei.

Incertitudinea este un dar pentru că ea ne stimulează să căutăm adevărul. Aşa cum foamea ne determină stomacul să caute mâncare, îndoielile ne determină mintea să caute realitatea.

Uneori oamenii fac faţă îndoielilor încercând să le reprime – să le împingă înapoi cât de mult. Vorbeam recent cu un prieten care spunea: „Eu nu citesc niciodată cărţi precum cea scrisă de ateul Richard Dawkins, pentru că mi-e teamă că dacă le-aş citi, ele mi-ar submina credinţa". Eu nu spun că ar trebui să citeşti toate cărţile de acel gen. Poate că nu e nevoie, însă dacă nu citeşti astfel de cărţi şi le eviţi pentru că ţi-e teamă că îţi vor distruge credinţa, atunci ceea ce spui de fapt este: „În adâncul sufletului meu, eu nu cred că Iisus chiar a avut dreptate".

Când m-am dus să-mi fac studiile de doctorat în psihologie clinică, o femeie din biserica mea baptistă mi-a spus că ea crede că e o pierdere de timp să-l studiez pe Freud în loc să studiez Biblia.

— Ai citit multe din lucrările lui? am întrebat-o eu.

Nu citise.

— Mi-ai putea spune măcar un lucru pe care l-a scris el?

Nu putea.

— Înţelegi diferenţa dintre proiecţie şi formaţiune reacţională? Ştii relaţia dintre conştiinţă şi supraeu? Ştii stadiile de dezvoltare psihosexuală pe care le-a evidenţiat?

Răspunsul a fost „nu”.

— Freud – indiferent dacă eşti de acord cu el sau nu – a fost una dintre cele mai proeminente personalităţi care au modelat gândirea secolului al XX-lea. A fost scriitor, cercetător şi medic; a câştigat Premiul Goethe pentru influenţa sa literară asupra limbii germane; a citit şi a scris despre subiecte din biologie, neurologie, artă, religie, precum şi psihologie – şi tu te simţi calificată să-l judeci, când nu poţi să numeşti nici măcar o singură monografie pe care a scris-o?

A fost ultima dată când bunica m-a întrebat despre psihologie.

Îmi amintesc de un tânăr student cu o minte sclipitoare, care în cele din urmă nu a mai putut să creadă în creştinism. În parte era deziluzionat de alţi creştini care „păreau bucuroşi să ascundă problemele serioase din Biblie şi din argumentele lor. Ei preferau confortul în locul sincerităţii intelectuale.”10

Când se gândesc la *credinţă* mulţi oameni cred că ea înseamnă să alegi să crezi atunci când nu există dovezi temeinice. Definiţia pe care o dădea Mark Twain credinţei este: „A încerca să crezi ceea ce ştii că nu e aşa”.

Nu poţi să te determini să crezi ceva prin puterea voinţei. Richard Swinburne, profesor la Universitatea Oxford, scria: „În general, omul nu poate alege instantaneu ce să creadă. Credinţa este ceva ce i se întâmplă omului, nu ceva ce face el.”11

Uneori oamenii cu o credinţă „nesigură” îşi spun: *Trebuie să mă străduiesc mai mult să cred că voi primi răspunsul pe care îl doresc la rugăciunea mea*. Metoda aceasta nu funcţionează. A te strădui să crezi este ceva de-a dreptul toxic. E o practică periculoasă. Eu pot să spun: „Voi încerca să învăţ. Voi încerca să studiez. Voi încerca să cresc. Voi încerca să-L cunosc mai bine pe Dumnezeu. Voi încerca să mă rog”. Însă nu pot să generez în mod direct credinţa prin puterea voinţei.

Alice a învăţat o lecţie despre natura credinţei în călătoria ei în Ţara Minunilor. (Lewis Carroll a fost atât matematician la Oxford, cât şi cleric anglican, aşa că avea un interes deosebit faţă de natura credinţei.) în mijlocul unei conversaţii ameţitoare, Regina de Cupă îi spune lui Alice:

— Acum îţi voi da ceva să crezi. Am 101 ani, cinci luni şi o zi.

Asta e prea mult pentru biata Alice. Deşi presupun că e greu să estimezi vârsta unui personaj animat de şah, este clar că regina nu se poate să fi depăşit vârsta mijlocie.

— Nu pot să cred aşa ceva, spuse Alice.

— Nu poţi? întrebă regina, pe un ton compătimitor. Încearcă din

nou. Respiră adânc şi închide ochii.

Alice râse.

— N-are rost să încerc, spuse ea. Nu poţi să crezi lucruri imposibile.

— Aş zice că nu ai exersat prea mult, spuse regina. Când eram de vârsta ta, întotdeauna făceam asta o jumătate de oră pe zi. Uneori credeam până la şase lucruri imposibile înainte de micul dejun.12

Filosoful Dallas Willard lansează o propunere provocatoare: „Ucenicii lui Iisus trebuie să urmeze adevărul oriunde i-ar duce.”13 Probabil va suna ciudat, dar chiar mai important decât angajamentul nostru faţă de Iisus trebuie să fie angajamentul nostru faţă de adevăr. Căci este imposibil să te încrezi în Iisus dacă în străfundul inimii tale nu crezi că El a avut dreptate. Uneori credincioşilor le este teamă că urmând adevărul oriunde i-ar duce, s-ar putea să ieşim din zona noastră de confort. Însă după cum scria C.S. Lewis: „Confortul este acel lucru pe care nu-l poţi obţine căutându-l. Căutând adevărul s-ar putea să găseşti în cele din urmă confortul; dar căutând confortul nu vei găsi nici confortul, nici adevărul – ci numai linguşeală şi proiecţii ale propriilor dorinţe la început, iar în cele din urmă disperare.”14

Iisus însuşi a avut destul de multe de spus despre adevăr. El a spus: „Veţi cunoaşte adevărul, şi adevărul vă va face slobozi” (Ioan 8: 32). „Eu sunt calea, adevărul şi viaţa” (14: 6). „Când va veni Mângâietorul, Duhul adevărului, are să vă călăuzească în tot adevărul” (16: 3).

Un alt mod de a spune acest lucru este următorul: Dacă ai de ales între Iisus şi adevăr, alege adevărul. Însă potrivit spuselor lui Iisus, căutând adevărul îl vei găsi pe El. Nu există niciun alt mod de a te încrede în Iisus decât gândind, punându-ţi întrebări, luptând şi frământându-te până când ajungi să vezi că El chiar este adevărat. Un scop al îndoielii este că ne motiveze să facem acest lucru.

Incertitudinea produce creştere

Ca părinte, am ajuns să apreciez valoarea incertitudinii strategice. Copiii mei vin la mine şi vor confortul cunoaşterii. Vor intra la cutare şcoală sau vor primi cutare slujbă sau cutare premiu? Ca tată, ceea ce-mi doresc cel mai mult pentru ei este să devină oameni cu adevărat buni. Şi recunosc că perioadele de „necunoaştere” sunt perioadele celei mai mari creşteri. Dacă ei pot fi echilibraţi, încrezători şi să le pese de alţii chiar şi în valea incertitudinii, vor creşte mai mult decât ar crede

Există momente când o decizie necesită angajament chiar dacă nu avem o certitudine absolută. Aşa se întâmplă aproape fără excepţie în cazul celor mai importante decizii din viaţă.

ei. Să fii nesigur şi totuşi să-ţi pese de alţii înseamnă maturitate. Să fii nesigur şi totuşi vesel înseamnă să te dezvolţi ca persoană.

Uneori, aşa cum am văzut mai devreme, trebuie să ne angajăm 100% faţă de un lucru, chiar dacă nu avem o certitudine 100% în

convingerile noastre cu privire la acel lucru. Când vom putea trăi în mijlocul incertitudinii cu un angajament plin de bucurie şi curaj, ne vom schimba. Vom deveni, poate nu mai siguri, dar mai *credincioşi*. Iar credincioşia contează mai mult decât certitudinea. Atât doar că nu este la fel de plăcută.

Există momente când o decizie necesită angajament chiar dacă nu avem o certitudine absolută. Aşa se întâmplă aproape fără excepţie în cazul celor mai importante decizii din viaţă. De exemplu, să zicem că înainte de a mă căsători îmi spun: *Sunt om. N-am niciun fel de garanţie, dar ştiu că vreau să mă* căsătoresc cu această persoană. Sunt 95% sigur. Nivelul îndoielii e foarte scăzut. Dar sunt o fiinţă limitată, iar îndoiala aceea există.

Acum imaginează-ţi că atunci când îmi spuneam jurămintele faţă de Nancy – când făceam legământul – aş fi spus: „Nancy, îţi voi oferi un angajament bun şi solid de 95% în căsnicia noastră. Îţi voi fi 95% fidel în viaţa noastră împreună”. Crezi că ar fi fost încântată? Nu prea.

Când eşti la altar, când faci acel jurământ, ceea ce spui este: „Tot ceea ce sunt, tot ceea ce am, îţi dăruiesc ţie. La bine şi la rău, în bogăţie sau sărăcie, în boală sau sănătate, te voi iubi şi te voi preţui – mă dedic ţie cu totul”.

Ceea ce contează atunci nu este certitudinea, ci credincioşia. Când certitudinea nu este posibilă, credincioşia este încă disponibilă.

Acest lucru este adevărat în cazul celei mai importante decizii, decizia privitoare la Dumnezeu. Nu avem dovezi, însă avem o mulţime de motive temeinice. Şi unul dintre ele se ridică deasupra tuturor.

10

De ce cred

Treaba mea nu este să-i dovedesc vreunui alt om că există Dumnezeu, ci să-L găsesc eu însumi.1
George MacDonald

Majoritatea fiinţelor umane care au trăit vreodată ar spune că ateii Bertrand Russell, Christopher Hitchens, Richard Dawkins, Sam Harris şi Daniel Dennett se înşală. Cele mai strălucite minţi din istoria rasei umane – Platon, Augustin, d’Aquino, Newton, Descartes, Leibniz, Pascal, Kierkegaard – au crezut că există motive temeinice pentru a crede că există Dumnezeu. Din moment ce niciunul dintre ei nu mai este în viaţă ca să scrie o explicaţie a motivului pentru care cred, va trebui să te mulţumeşti cu mine.

Şi iată cum aş dori să procedăm. Vom trece în revistă mai multe motive pentru a crede în Dumnezeu, căutându-l pe cel mai bun:

G.K. Chesterton scria:

Dacă sunt întrebat de ce cred în creştinism, nu pot să răspund decât: „Din acelaşi motiv pentru care un agnostic inteligent nu crede în creştinism”. Cred în el în mod raţional, pe baza dovezilor. Însă acele dovezi... nu se găsesc în cutare sau cutare aşa-zisă demonstraţie, ci constau într-o acumulare enormă de probe mici, dar unanime. De fapt, secularistul nu trebuie învinuit pentru că obiecţiile sale faţă de creştinism sunt diverse şi chiar fragmentare; tocmai aceste dovezi fragmentare conving mintea.2

Eu cred că există Dumnezeu dintr-o sumedenie de motive: vise, certuri, tartă cu banane şi frişcă, arbitri „sisteme complicate de mesagerie vocală, Micuţa Nell, pilula fericirii şi încă un motiv, un motiv care se ridică peste toate celelalte motive şi le lasă cu mult în urmă.

Ce zici, sunt suficient de fragmentare?

Aceste motive pentru a crede în Dumnezeu nu sunt absolut aleatorii. Unele dintre ele implică argumente filosofice cu denumiri tehnice. Toate ar trebui să constituie obiectul unei reflecţii atente, însă numai unul este cel mai important.

Vise

Săptămâna trecută am distrus maşina fiicei mele. Am rupt-o în două. Încercam să ţin de ambele jumătăţi în timp ce alunecam pe povârnişul unui deal, când a venit spre mine un cerb mare. M-a muşcat uşor de mână. Apoi s-a dus să ia în gură o creangă mică. Evident, urma să mă bată cu ea. Un crainic comenta fază cu fază această scenă şi a spus: „Ei bine, acum s-a terminat. Când un cerb vine după tine cu o nuia, nu mai există nicio speranţă...”

Apoi mi-a sunat alarma.

Visele pot fi destul de ciudate. Nu sunt sigur însă că ele sunt mai ciudate decât realitatea.

Şi ca să iau un exemplu din filosofia elementară, eu nu pot dovedi că viaţa mea nu este un vis. Lao Tse punea următoarea întrebare celebră: „Dacă atunci când dormeam, eram un om care visa că e un fluture, de unde ştiu atunci când sunt treaz că nu sunt un fluture care visează că e un om?” Cel care a scris „Row, Row, Row Your

Oamenii pot să creadă în Dumnezeu fără să fie capabili să prezinte silogisme care să explice de ce cred, însă asta nu înseamnă că credinţa lor este mai iraţională decât faptul că eu cred că sunt treaz.

Boat”[40] se pare că făcea parte din tabăra lui Lao Tse. (Vâsleşte lin, vâsleşte voios, căci viaţa nu e decât un vis.) Eu nu am *dovezi* pentru a combate teoria fluturelui, însă am un *motiv* temeinic să nu o cred; iar motivul acesta este că dacă nu cred că sunt o fiinţă umană reală, aş putea să ratez ocazia de a profita de viaţa pe care o am. Dacă

---

40 Un catren pentru copii în limba engleză, care s-ar traduce: „Vâsleşte, vâsleşte, vâsleşte barca/ Vâsleşte lin în josul râului,/ Voios, voios, voios,/ Căci viaţa nu-i decât un vis."

mă înşel, nu am pierdut mult, însă dacă am dreptate, am o viaţă. Pretenţia la dovezi lipsite de îndoială implică un preţ prea mare.

Cu toţii avem nenumărate convingeri teribil de importante care nu pot fi dovedite. De exemplu, nu poţi dovedi că trecutul a avut loc cu adevărat. Nu poţi dovedi că alţi oameni nu sunt de fapt nişte roboţi extrem de sofisticaţi. Nu poţi dovedi că este greşit să torturezi copii nevinovaţi. Alvin Plantinga, care este considerat de către mulţi cel mai important filosof al religiei din vremea noastră, spune că credinţa în Dumnezeu este ceva de genul acesta. Este ceea ce el numeşte o „convingere fundamentală”.3 Nu avem *dovezi* de neclintit în sprijinul acestor convingeri, însă avem un *motiv* temeinic să credem că ele sunt adevărate. Oamenii pot să creadă în Dumnezeu fără să fie capabili să prezinte silogisme care să explice de ce cred, însă asta nu înseamnă că credinţa lor este mai iraţională decât faptul că eu cred că sunt treaz. Credinţa în Dumnezeu este o convingere fundamentală propriu-zisă. Însă nu acesta este principalul motiv pentru care cred.

Certuri

Eu cred că avem un cod moral în inima noastră şi că Cineva l-a pus acolo. Ideea aceasta provine de la C.S. Lewis.4

Fii atent următoarea dată când auzi o ceartă. Poate chiar stârneşti una doar pentru a verifica ceea ce-ţi spun. Eu şi Nancy am avut o ceartă bună recent pe tema care dintre noi trebuia să-mi cumpere un radio cu ceas. În mod surprinzător, eu am fost cel care a pierdut.

Când oamenii se ceartă, iată ce lucruri îşi spun:

„Eu fac mult mai mult decât ar trebui în casa asta, şi tu faci mult prea puţin!” Pe aceşti oameni îi numim soţi şi soţii.

„El a primit o bucată mai mare de desert! El a primit mai mulţi bani de buzunar! El are voie să vină acasă mai târziu decât mine, şi nu e corect!” Pe aceşti oameni îi numim fraţi şi surori.

„Eşti un şef groaznic şi acesta e un loc de muncă de doi bani, iar eu sunt extrem de suprasolicitat şi revoltător de prost plătit”. Pe aceşti oameni îi numim concediaţi.

Când ne certăm, noi nu spunem doar: „Fă ce vreau eu pentru că sunt mai puternic decât tine şi te pot obliga să faci ce vreau eu”. Noi spunem lucruri ca: „Nu e aşa! Nu e bine! Nu eşti corect!” Cu alte cuvinte, apelăm la un standard independent, obiectiv şi mai înalt decât tine şi decât mine. Apelăm la ideea că există bine şi rău.

În teorie, mulţi oameni din vremea noastră sunt de părere că binele şi răul sunt subiective – totul e doar o problemă de preferinţe: vanilie sau ciocolată. Tu o ai pe a ta, iar eu o am pe a mea. Suntem diferiţi. Autorul Dinesh D’Souza semnalează că în societatea noastră vom auzi adesea oamenii spunând: „Nu-mi impune tu mie convingerile tale”.

D’Souza spune că i se pare interesant că nu spunem: „Nu-mi impune tu mie geometria ta. Nu-mi impune tu mie chimia ta.”s De ce

nu auzim oare asemenea lucruri? Deoarece presupunem că ştiinţa şi matematica au de-a face cu realitatea obiectivă. Nu credem că ele ne pot fi „impuse”. Însă deseori credem că principiile morale şi valorile sunt doar nişte preferinţe subiective. Tu le ai pe ale tale. Eu le am pe ale mele. Totul este arbitrar. Când auzi două persoane discutând în contradictoriu dacă un anumit lucru este bun sau rău, asta dovedeşte că ştim că binele şi răul nu sunt subiective. În adâncul fiinţei noastre cu toţii trăim cu presupoziţia că realitatea morală este încorporată în structura vieţii.

Tocmai despre acest lucru scria Pavel când spunea că „cerinţele Legii [ce e bun şi ce e rău] sunt scrise în inimile [oamenilor] „Nu putem fugi de asta. Când ne certăm, arătăm că ştim asta. Pavel continuă: „conştiinţa lor de asemenea mărturisind acest lucru, iar gândurile lor acum acuzându-i, acum apărându-i” (Rom. 2: 15, NIV).

Fiecare fiinţă umană ştie două lucruri: *Există în care trebuie să ne comportăm*. Noi nu inventăm acest cod, ci doar îl descoperim. Poate că uneori nu ne sunt clare detaliile lui, însă avem o imagine generală a lui. De asemenea ştim că *nu ne ridicăm la înălţimea acestui standard*. Cu toţii suntem deficitari. Avem nevoie de iertare. Avem nevoie de har. Avem nevoie de remediere.

De fiecare dată când oamenii se ceartă, ei sugerează că universul nu a apărut la întâmplare, că există o ordine morală încorporată în felul de a fi al lucrurilor, pentru că a fost pus acolo de Cineva, iar acel Cineva este Dumnezeu. Vestea bună e că El este un Dumnezeu bun. Aceasta este o parte a motivului pentru care cred în Dumnezeu. Însă nu este principalul motiv.

Tartă cu banane şi frişca

În facultate am avut un profesor de filosofie pe nume Steve Evans şi cu toate că de multe ori nu puteam să ţin pasul cu el, a făcut o afirmaţie pe care nu am uitat-o niciodată: Una dintre cele mai mari dovezi ale existenţei lui Dumnezeu este tarta cu banane şi frişcă. Aceasta e o variantă prescurtată a afirmaţiei că putem deduce din existenţa creaţiei existenţa unui Creator.

Lucrul care mă convinge pe mine nu este pur şi simplu complexitatea creaţiei. Ştiu că unii oameni susţin că, de exemplu, complexitatea ochiului uman nu poate fi explicată decât prin existenţa unui creator. Pentru mine, complexitatea nu explică esenţa lucrurilor. Şi sunt puţin îngrijorat în privinţa unei abordări de tip „un Dumnezeu al lacunelor” care are nevoie ca ştiinţa sau selecţia naturală să nu fie capabilă să explice ceva pentru a putea dovedi

Lucrul convingător pentru mine nu este neapărat complexitatea creaţiei, cât caracterul bun al creaţiei. Chiar şi lucrurile urâte pe care le vedem – cancerul, poluarea şi cartierele sărace – sunt dureroase tocmai pentru că creaţia este atât de bună când este aşa cum trebuie.

existenţa lui Dumnezeu. Dar dacă până la urmă ştiinţa reuşeşte să explice lucrurile?

Nu, lucrul convingător pentru mine nu este neapărat *complexitatea* creaţiei, cât *caracterul bun* al creaţiei. Dacă nu există Dumnezeu, atunci chiar nu contează dacă există ceva sau nu. Mai există însă un mod de a privi lucrurile: „Dumnezeu a vorbit şi aşa a fost, şi Dumnezeu a văzut că toate erau bune". Chiar şi lucrurile urâte pe care le vedem – cancerul, poluarea şi cartierele sărace – sunt dureroase tocmai pentru că creaţia este atât de bună când este aşa cum trebuie. Caracterul bun al creaţiei constituie un motiv ca să credem. Însă nu este cel mai important motiv.

Arbitri

Odată, în timpul pauzei competiţionale, un arbitru dintr-o ligă de softball[41] din Colorado a fost oprit de un poliţist pentru exces de viteză. El a cerut îndurare, a explicat că este un şofer foarte bun şi a spus de ce trebuia să se grăbească. Poliţistul nu a crezut argumentul arbitrului.

— Spuneţi-i asta judecătorului, a zis el.

Când a reînceput sezonul de softball, arbitrul era la primul său meci. Primul bătaci care avea să joace s-a întâmplat să fie poliţistul care îi dăduse amenda pentru exces de viteză. Cei doi s-au recunoscut. A fost un moment stânjenitor pentru poliţist.

— Şi cum a fost până la urmă cu amenda? a întrebat poliţistul.

— Ai face bine să nimereşti mingea de fiecare dată, a răspuns arbitrul.

Noi avem o dorinţă după dreptate, nu doar o dorinţă ca lucrurile să meargă aşa cum vrem noi. Cu toţii suntem arbitri. Nu ne putem abţine. Aristotel numea această abilitate, capacitatea de a vedea trăsăturile morale şi relevante ale unei situaţii anume şi de a judeca lucrurile corect. Iar această capacitate este legată de felul în care ar trebui să fie lucrurile. Noi trăim cu convingerea că, pentru ca viaţa să aibă sens, pentru ca existenţa să fie raţională, dreptatea trebuie să triumfe. Prin urmare, oamenii care luptă pentru dreptate nu o fac în mod arbitrar; ei luptă ca lucrurile să fie aşa cum ar trebui să fie.

Dorinţa noastră după dreptate ne spune că trebuie să existe un Judecător şi că dreptatea trebuie să triumfe într-o zi. Iar cele mai puternice voci ale dreptăţii care au trăit vreodată, profeţii evrei care şi-au chemat naţiunea la dreptate aşa cum nu mai fusese chemată nicio naţiune au insistat că într-o zi va triumfa dreptatea. Ea va curge ca un râu (Amos 5: 24). Setea noastră de dreptate ne spune că există Dumnezeu. Însă aceasta nu este cea mai convingătoare voce pe care o aud mărturisind despre Dumnezeu.

Hotel Rwanda

Am văzut filmul *Hotel Rwanda* pentru prima dată împreună cu fiica mea şi un grup de prieteni de-ai ei. În Rwanda, în decurs de mai

---

41 Variantă de baseball, jucată pe un teren mai mic, cu o minge mai mare şi mai moale decât cea de baseball, (n.trad.)

puţin de un an, au fost ucişi un milion de oameni, mulţi dintre ei măcelăriţi cu macete, pentru că aparţineau tribului greşit. După film, am ieşit în oraş şi am vorbit multă vreme, încercând să digerăm ceea ce am văzut. Aproximativ un an mai târziu, am avut ocazia să întâlnesc în realitate persoana care inspirase filmul, iar demnitatea şi curajul lui sunt impresionante.

Bineînţeles, într-un anumit sens, problema răului prezintă una dintre cele mai mari dificultăţi – pentru mine cea mai mare – în calea credinţei în Dumnezeu. De ce nu opreşte El răul este un lucru pe care nu îl înţeleg pe deplin.

Dar acesta este un alt aspect. Dintre toate formele de suferinţă, cea mai rea este cea care implică răutatea umană. Germania nazistă, Cambodgia şi Rwanda sunt câteva dintre cele mai cumplite poveşti de groază ale omenirii. Însă este greu de înţeles cum ar putea exista *răutatea* dacă naturalismul este adevărat. Categoria răutăţii are logică numai dacă oamenii au fost creaţi şi meniţi să se comporte într-un anumit mod. Într-un univers apărut la întâmplare poate exista plăcere şi durere, însă nu ar exista nicio distincţie *morală* între ele, din moment ce răutatea poate exista numai într-un univers moral. Realitatea existenţei răului – nu doar a durerii, ci a răului – constituie un motiv ca să credem. Însă nu acesta este cel mai important motiv.

Sisteme de mesagerie vocală

Suntem creaturi care dăm vina unele pe altele. Eu şi Nancy avem pe frigider un magnet pe care scrie: „N-am spus că e vina ta. Am spus că voi *da vina* pe tine”. Însă învinuirea are ceva de spus despre natura noastră.

În urmă cu câţiva ani, mă aflam în biroul meu şi vorbeam cu cineva. M-am oprit puţin ca să las un mesaj pe mesageria vocală a cuiva. (Am pus telefonul pe speaker ca să las mesajul în loc să ridic receptorul.) Iar persoana căreia îi lăsam mesajul pe mesageria vocală era una dintre cele mai cumsecade persoane pe care le cunoşteam.

Nu ştiu de ce, însă după ce am închis telefonul, am început să vorbesc cu persoana care se afla în biroul meu despre persoana căreia îi lăsasem mesajul vocal, folosind un ton batjocoritor – „ce persoană *cumsecade* e X... tot timpul *atât de* „Nu inventam lucruri rele. Însă în loc să vorbesc despre acea persoană cu admiraţie, am spus toate acele lucruri de parcă faptul că era cumsecade ar fi fost o dovadă de naivitate sau artificialitate. Doar ca să mă amuz. Sau poate doar ca să mă simt eu mai bine vizavi de faptul că nu aveam acel nivel de bunătate în viaţa mea.

Dintr-odată am auzit un ton de apel în difuzorul telefonului. Mi-am dat seama că tot ce spusesem se înregistrase pe mesageria vocală a persoanei respective. Ea avea să audă fiecare cuvânt urât.

Mi s-a făcut rău. Fizic am simţit cum mi se întoarce stomacul pe dos. A trebuit să mă duc la biroul persoanei respective şi să încerc să-i explic de ce am făcut ceva atât de jignitor încât nu puteam să înţeleg

nici eu.

Noi dăm în judecată fiinţele umane pentru că fiinţele umane nu sunt doar nişte produse ale instinctului sau ale instruirii; noi suntem agenţi morali. Nelegiuirile noastre necesită ceva mai costisitor decât educaţia, terapia sau un deznodământ.

Nici în ziua de azi nu pot să mă gândesc la acel moment fără să am o senzaţie ciudată în stomac. Pavel spunea despre conştiinţa noastră că ea „mărturiseşte” (Rom. 2: 15) că suntem fiinţe morale într-un univers plin de semnificaţie din punct de vedere spiritual. Nu aveam pe cine altcineva să învinuiesc.

Responsabilitatea pentru faptele noastre are logică doar într-un univers al persoanelor. Naturalismul spune că fiinţele umane sunt doar o grupare de atomi. Unii oameni cred că Darwin a demonstrat că între fiinţele umane şi orice alte creaturi pot exista doar diferenţe de grad, nu de specie. Cu toate acestea, Biblia spune că oamenii sunt *altfel* de fiinţe şi că suntem creaţi după chipul lui Dumnezeu – posesori ai unui suflet. În inima noastră ştim că acest lucru este adevărat.

Următoarea ilustraţie, deşi puţin ciudată, arată unul din modurile în care suntem creaturi unice: niciodată nu dăm în judecată un animal. Când cineva este muşcat de un leu, când cineva este sfâşiat de un urs, când cineva trăieşte într-o relaţie bolnavă de codependenţă cu o pisică (şi propria mea convingere ca iubitor de câini este că toţi proprietarii de pisici trăiesc într-o relaţie bolnavă de codependenţă cu pisicile lor), nu dăm în judecată acel animal. Nu îi intentăm proces. Nu îl ducem la tribunal. Spunem doar atât: „Asta e natura lui. Asta e natura unui urs. Asta e natura unui leu. Asta e produsul naturii şi instruirii lui. Asta e tot”. (De fapt, un grup de pescari din Hardepool, Anglia, care se temeau de o invazie franceză în timpul războaielor napoleoniene, se pare că au judecat şi au spânzurat o maimuţă sub acuzaţia că ar fi fost spion francez, însă de atunci încolo britanicii s-au simţit stânjeniţi de această păţanie, ceea ce nu face decât să confirme ce spuneam mai sus.) 6

Noi dăm în judecată fiinţele umane pentru că fiinţele umane nu sunt doar nişte produse ale instinctului sau ale instruirii; noi suntem agenţi morali.

Suntem „condamnabili”. Iar nelegiuirile noastre necesită ceva mai costisitor decât educaţia, terapia sau un deznodământ. Naturalismul extrem spune că oamenii nu au o natură morală. Ei nu sunt liberi. Ei sunt doar nişte produse ale unor cauze şi forţe. Atât doar că nu cunoaştem încă toate detaliile. Însă nimeni nu creşte un copil crezând asta. Nimeni nu îşi face un prieten crezând asta. Ştim că nu e aşa. Practica învinuirii ne spune că există Dumnezeu. Însă acesta nu este cel mai important motiv pentru a crede.

Micuţa Nell

Charles Dickens a fost o vedetă a vremii sale. A scris serii de romane care erau publicate în foileton, şi ţări întregi se opreau din

activitate când apărea un nou capitol. Una dintre cele mai faimoase (şi totodată infame) scene sfâşietoare din operele sale este moartea Micuţei Nell din romanul *The Old Curiosity Shop*. Criticii săi l-au acuzat de hipersentimentalism. (Oscar Wilde, într-un moment tipic de cinism, a spus că ar trebui să ai o inimă de piatră ca să citeşti scena morţii Micuţei Nell fără să râzi.) însă majoritatea cititorilor lui Dickens au fost îndureraţi. Mii de persoane au plâns în hohote când au citit-o.

Nu există niciun *fapt* mai extraordinar în univers decât existenţa persoanelor umane. De ce îşi riscă pompierii viaţa pentru a salva o singură fetiţă dintr-o clădire cuprinsă de flăcări? Pentru că persoanele individuale sunt importante. Deficienţa evoluţionismului – în forma sa ateistă – este faptul că nu pune preţ pe fiecare individ în parte. În povestea creştină, fiecare parte a creaţiei este importantă pentru că este preţuită de Dumnezeu. O găină este mai mult decât un simplu vehicul prin care dintr-un ou se naşte un alt ou. Iar fiinţele umane sunt cele mai importante dintre toate.

Natura umană este un lucru atât de extraordinar, fără precedent în univers. G.K. Chesterton a spus că unul dintre motivele pentru care creştinismul l-a convins este că acesta surprinde plinătatea, misterul, contradicţia şi paradoxul vieţii – în special al persoanelor. El spunea că există abordări, cum ar fi stoicismul, care privesc cu pesimism natura umană, dar că anumite forme de umanism ne învaţă că „omul este măsura tuturor lucrurilor” şi au o perspectivă înaltă şi optimistă asupra naturii umane.7

În ceea ce priveşte natura umană, creştinismul nu este doar pesimist sau optimist sau anost moderat. Este extrem de pesimist: „Inima este nespus de înşelătoare şi de deznădăjduit de rea”. Totodată, este extrem de optimist şi plin de speranţă: „Preaiubiţilor, acum suntem copii ai lui Dumnezeu. Şi ce vom fi nu s-a arătat încă” (1 Ioan 3: 2).

Creştinismul înglobează tot acest adevăr, uimire, mister, întuneric şi potenţial pentru bunătate în condiţia umană. Nimeni nu exprimă acest lucru mai bine decât Pascal: „Ce himeră mai este şi acest om? Ce noutate, ce monstru, ce haos, ce îngrămădire de contradicţii! Judecător al tuturor lucrurilor, imbecil vierme de pământ, depozitar al adevărului, îngrămădire de incertitudine şi eroare; mărire şi lepădătură a universului.”8

Una dintre problemele legate de îndoială este că odată ce negi existenţa lui Dumnezeu şi existenţa adevărului spiritual, odată ce realitatea este redusă la atomi şi quarcuri, nu numai că dispare Dumnezeu; întreaga idee de *persoane* începe să se stingă.

Steven Pinker, un specialist în filosofia ştiinţei de la Yale, scrie că noi nu suntem decât funcţiile creierului nostru. Conceptul clasic de ce înseamnă a fi o persoană este o iluzie. Nu există minte. Creierul omenesc este doar un computer asamblat cu ingeniozitate. Nu există sine. Şinele nu este decât o altă reţea de sisteme cerebrale. Nu există

suflet. Nu există niciun agent moral central care să fie răspunzător de acţiuni. Nu există decât sinapse în acţiune. Nu există niciun *tu*. Nu există niciun eu. Nu există niciun Steven Pinker.9

Şi poate că are dreptate. Însă cineva continuă să încaseze cecurile pentru drepturile de autor ale lui Steven Pinker.

Unul dintre cele mai mari teste ale oricărei concepţii despre lume şi viaţă este: Ce are ea de spus unei persoane muribunde? Şi nu ştiu ce are de spus naturalismul unei fetiţe muribunde în vârstă de nouă ani decât: „Îmi pare rău. Ghinion”. Supravieţuirea speciei nu poate însemna mult dacă supravieţuirea indivizilor este nesemnificativă.

Eu cred că există Dumnezeu în parte pentru că există un tu. Tu eşti un individ care contează. *Tu* eşti un motiv de a crede în Dumnezeu, însă tu nu eşti cel mai important motiv.

Noi ne dorim ceva mai profund decât bucuria. Bucuria, deşi ne place mult, întotdeauna arată spre ceva care este din ce de noi.

Pilula fericirii

Eu cred că existenţa bucuriei arată spre Dumnezeu.

Uneori oamenii cred că ceea ce ne dorim mai mult decât orice este să fim fericiţi. Dacă îi întrebi: „Care este cea mai mare dorinţă a rasei umane?” răspunsul ar fi probabil: „Fericirea”. Noi spunem că vrem mai presus de orice să fim fericiţi.

Eu nu cred că acest lucru este adevărat, şi îţi voi spune de ce. Să presupunem că ar exista o pilulă care, dacă ai înghiţi-o, te-ar pune într-o stare de comă permanentă. În această comă ai avea nişte vise fascinante. Ai avea şuvoaie neîntrerupte de fericire. Ai avea plăcere, desfătare şi bucurie pentru totdeauna. Ai fi adormit şi nu ai avea contact niciodată cu nimeni, însă ai avea o fericire fără sfârşit. Ai lua acea pilulă? *Nu*!

Imaginează-ţi că ai putea să-ţi conectezi creierul la o priză şi acest lucru ţi-ar stimula centrul plăcerii pentru totdeauna, aşa încât să simţi o mare plăcere pentru toată veşnicia, însă nu ai *face* niciodată nimic. Nu ai merge niciodată nicăieri. Nu ai cunoaşte niciodată pe nimeni. Ai face asta? Nu ai face-o şi ar fi un coşmar dacă cineva ţi-ar face acest lucru, pentru că ceea ce îţi doreşti este ceva mai profund decât bucuria. Bucuria, deşi ne place mult, întotdeauna arată spre ceva care este dincolo de noi.10

Ne dorim bucurie în frumuseţe. De aceea imaginea unui loc, vârful unui munte sau muzica ne străpung inima. Ne dorim bucurie în gânduri nobile. Ne dorim bucurie în a ne pierde într-o cauză nobilă care îndreaptă lucrurile şi aduce fericire altora. Ne dorim bucurie într-o persoană.

Totul va fi bine.

Şi totul va fi bine.

Şi toate lucrurile vor fi bine.

Julian de Norwich

Noi citim, spune C.S. Lewis în casă ştim că nu suntem singuri. Citim pentru că vrem să ştim dacă există un motiv ca să credem. Şi uneori când citim, cineva spune un adevăr care îşi găseşte un ecou atât de adânc în sufletul nostru, încât ne trezim că râdem sau plângem pentru că nu am ştiut niciodată că există un nume pentru lucrul la care am sperat.

Unul dintre pasajele care îmi trezesc aceste sentimente se găseşte la finalul cărţii lui G.K. Chesterton, *Ortodoxia*. Este o imagine a lui Dumnezeu şi a destinului creaţiei Sale, o imagine atât de frumoasă încât parcă nici nu putem spera că va fi adevărată. Ea produce poate o frântură din ceea ce au simţit ucenicii după înviere, când ni se spune: „Ei, de bucurie, încă nu credeau şi se mirau” (Luca 24: 41).

Dacă ceea ce spunea Iisus este adevărat, atunci bucuria se află în centrul universului. Dacă Iisus nu are dreptate, dacă necredinţa este atitudinea corectă, atunci bucuria şi setea după ea sunt o întâmplare. Atunci pământul este un bulgăr de ţărână şi apă, care pluteşte timp de câteva secunde într-un spaţiu cosmic destinat pieirii când Big Bang-ul va imploda. „Ce este totul dacă nu problemă de furnici în strălucirea unui milion de milioane de sori?” se întreba Tennyson.

Dacă Iisus are dreptate, bucuria a existat la început, a fost atacată la mijloc şi va fi restaurată la sfârşit. Dacă nu are dreptate, atunci bucuria este o iluzie efemeră care a lipsit la început şi va dispărea în curând pentru totdeauna.

Eu cred că Iisus are dreptate. Cred că bucuria este la fel de reală ca oraşul Cleveland.

Chesterton îşi încheie cartea *Ortodoxia* cu o imagine a lui Iisus şi a speranţei bucuriei ce încă mă copleşeşte când o citesc. În special ultima frază. În special ultimul cuvânt. Însă e nevoie de puţin context şi, din moment ce nu am suficient spaţiu aici ca să tipăresc întreaga carte, voi încerca să prezint cadrul.

Imaginează-ţi că ai o fetiţă în vârstă de cinci ani pe care o iubeşti foarte mult. Să presupunem că această fetiţă este bolnavă şi te temi să nu o pierzi. Apoi medicii îţi spun că i se poate face o operaţie. De fapt este o operaţie foarte simplă – ca scoaterea amigdalelor. Va fi o operaţie fără riscuri. Fetiţa va trăi, spun medicii. Va fi bine. Bucuria ta nu are margini.

Bucuria Domnului nu înseamnă că eşti fericit când mergi la biserică. Este bucuria aceea care va veni într-o zi, când în cele din urmă vei vedea faţă în faţă, limpede precum cristalul, lucrul pentru care ai fost creat.

Însă fetiţa ta în vârstă de cinci ani e speriată de moarte. E îngrozită de operaţie. Se teme de chirurg. Încă nu ştie că totul va fi bine. Încerci să o linişteşti, însă ea nu înţelege încă. Aşa că nu poţi să-i arăţi liniştea din inima ta. Nu poţi să glumeşti. Nu poţi să râzi. Ea ar

crede că nu-ţi pasă. Trebuie să iei în serios teama ei. Trebuie să-i arăţi că simţi împreună cu ea. Însă din când în când, trebuie să ieşi din camera fetiţei bolnave. Trebuie să ai ocazia să râzi pentru că ştii că totul va fi bine.

Dacă condiţia umană este ceva de genul acesta? Dacă Julian de Norwich are dreptate? Apostolul Ioan spune că într-o zi „Dumnezeu însuşi va fi cu ei. El va fi Dumnezeul lor. El va şterge orice lacrimă din ochii lor. Şi moartea nu va mai fi. Nu va mai fi nici tânguire, nici ţipăt, nici durere, pentru că lucrurile dintâi au trecut” (Apoc. 21: 3 – 4). Dacă se va întâmpla într-adevăr aşa? Dacă totul va fi bine? Dacă Iisus ştia lucrul acesta? Dacă îl ştia cu certitudine?

Atunci totul I s-ar fi părut altfel lui Iisus. Dumnezeu ar fi părintele, şi noi am fi copilul bolnav. Iar Dumnezeu ar trebui să se adapteze la noi; ar trebui să-şi încreţească fruntea, să aprobe din cap şi să ia în serios teama noastră. Însă din când în când, Dumnezeu ar trebui să se scuze doar ca să iasă afară şi să râdă.

Acum, cu această imagine în minte, iată cuvintele finale ale cărţii lui Chesterton:

Bucuria, care este mica publicitate a păgânului, este uriaşul secret al creştinului. Iar acum, când închid acest volum haotic, deschid din nou cartea mică şi stranie din care a purces întregul creştinism; şi sunt din nou urmărit de un fel de confirmare. Cutremurătorul personaj care umple paginile Evangheliilor. Se înalţă nemăsurat şi în această privinţă, ca în toate celelalte, deasupra tuturor gânditorilor care s-au crezut vreodată înalţi. Patosul Său a fost natural, aproape detaşat. Stoicii, antici şi moderni, au fost mândri că şi-au putut ascunde lacrimile. El nu şi-a ascuns niciodată lacrimile; le-a arătat deschis pe faţa

Să la vederea multor imagini pe care îi cădeau ochii în fiecare zi, ca atunci când şi-a zărit în depărtare oraşul natal. A ascuns totuşi ceva. Supraoamenii solemni şi diplomaţii imperiali sunt mândri că îşi pot reţine mânia. El nu şi-a reţinut-o niciodată.

A aruncat mesele afară, pe treptele Templului, şi i-a întrebat pe oameni cum cred ei că vor scăpa de osânda iadului. Cu toate acestea, ceva şi-a reţinut. O spun cu veneraţie: exista în acea personalitate zdrobitoare un fir care ar trebui numit timiditate. Era ceva ce El a ascuns de toţi oamenii atunci când s-a dus pe munte să se roage. Era ceva ce El acoperea mereu printr-o tăcere bruscă sau printr-o abruptă izolare. Era ceva unic, prea măreţ pentru ca Dumnezeu să ni-l arate în trecerea Lui pe pământul nostru; mi-am imaginat uneori că acest lucru era veselia Lui”.

Bucuria Domnului nu înseamnă că eşti fericit când mergi la biserică sau când cânţi imnuri religioase sau când citezi versete biblice. Este bucuria aceea care va veni într-o zi, când în cele din urmă vei vedea faţă în faţă, limpede precum cristalul, lucrul pentru care ai fost creat. Acea tânjire secretă pe care ai purtat-o ca pe o rană toată

viaţa îşi va găsi împlinirea. Acesta nu este cel mai temeinic motiv pentru a crede, însă ne apropie de el.

A fost odată un Om care avea acea bucurie. Oamenii L-au văzut. Oamenii L-au cunoscut. Odată, El le-a spus prietenilor Săi: „V-am spus [cum să rămâneţi mă bucuria Mea] pentru ca bucuria Mea să rămână în voi, şi bucuria voastră să fie deplină” (Ioan 15: 11). Căutarea noastră după bucurie, căutarea aceasta nenorocită, plină de probleme, obsesivă şi nesfârşită ne spune că am fost creaţi pentru Dătătorul Bucuriei.

Acum voi spune care cred că este cel mai temeinic motiv pentru a crede.

Iisus a crezut

Pur şi simplu nu există nimeni care să merite mai mult încrederea noastră decât Iisus. Nu există nimeni a cărui înţelegere în ceea ce priveşte viaţa să se apropie de a Lui. Nu există nimeni care să fi avut asupra istoriei efectul pe care l-a avut El. Pur şi simplu nu există nicio altă sursă – nicio carte, niciun guru, nicio intuiţie, nicio experienţă personală – pentru care să merite să rişti totul. După cum spunea Elton Trueblood atât de bine: „Un creştin este o persoană care, cu toată sinceritatea de care este capabilă, ajunge să se convingă că realitatea lui Iisus Cristos este cea mai demnă de încredere pe care o cunoaşte în întregul univers al limbajului său.”12

Şi Iisus a spus că există Dumnezeu. George MacDonald scria: „Eu nu pot decât să spun cu toată inima că sper că într-adevăr avem un Tată în cer; însă Omul acesta spune că /îi>.”13

Iisus. Se ocupă cu schimbarea vieţii. Încă de la început, tot felul de oameni erau fascinaţi de El şi veneau la El – oameni mulţumiţi, oameni plini de probleme, leproşi şi oameni răniţi, oameni uitaţi, oameni dispreţuiţi, prostituate, vameşi, oameni admiraţi, oameni bogaţi, lideri religioşi. Era ceva în acest Om, Iisus, care făcea ca inima lor să se înmoaie şi apoi să se nască din nou.

Un lider religios mândru, duşmănos, violent, arogant şi preocupat de propriile interese, pe nume Saul din Tars, călătorea pe drumul spre Damasc, când deodată a avut o vedenie cu Iisus. Istoria ne spune că el a devenit Pavel – un om diferit, cu un nume diferit, a cărui minte, ale cărui scrieri, a cărui dragoste pentru oameni şi a cărui disponibilitate de a-şi da propria viaţă pentru lume au fost atât de captivante, încât mintea oamenilor încă este fascinată de el două mii de ani mai târziu. Sunt oameni care îşi dedică viaţa studierii scrierilor lui. Cum a fost schimbată acea viaţă? Dovezile vieţilor schimbate de Iisus sunt atât de abundente, încât întreaga poveste nu poate fi spusă niciodată. Nu poate fi niciodată egalată – de nicio cultură, de nicio carte, de niciun program, de niciun erou.

Nu am auzit niciodată pe nimeni spunând: „Într-o zi mi-am dat seama că nu există Dumnezeu, că nu există nimeni în spatele realităţii, că nu există viaţă după moarte. Mi-am dat seama că existenţa este un

accident lipsit de semnificaţie, început la întâmplare şi destinat uitării, iar acest lucru mi-a schimbat viaţa, înainte eram dependent de alcool, dar acum «legea selecţiei naturale» m-a eliberat. Înainte eram hrăpăreţ, dar acum povestea

Big Bang-ului m-a făcut generos. Înainte eram fricos, dar acum voia întâmplării m-a făcut curajos”.

Nu am auzit niciodată ca o viaţă să fi fost schimbată în felul acesta printr-un univers apărut la întâmplare şi lipsit de semnificaţie. Am auzit oameni spunând că au fost apăsaţi de forma de credinţă la care aderaseră şi că au avut un sentiment de eliberare atunci când au încetat să creadă că ea este adevărată. Însă nu am văzut niciodată pe nimeni primind puterea de a trăi viaţa pe care şi-o doreşte şi de a deveni persoana care doreşte să fie prin faptul că a auzit că nu există nicio poveste în spatele existenţei universului. Nu am auzit niciodată pe nimeni spunând: „Acum am descoperit o existenţă plină de semnificaţie într-o realitate lipsită de semnificaţie”.

Însă Iisus face acest lucru de două mii de ani.

Nu am auzit niciodată pe nimeni spunând: „Înainte eram hrăpăreţ, dar acum povestea Big Bang-ului m-a făcut generos. Înainte eram fricos, dar acum voia întâmplării m-a făcut curajos”.

Un bărbat pe nume Bill Moore, care a crescut în sărăcie, s-a îmbătat odată şi a împuşcat un om pentru cinci mii de dolari. A fost apoi condamnat la moarte. Lee Strobel l-a întâlnit pe Bill şi scrie despre el în cartea sa, *Pledoarie pentru credinţa creştină.14*

Doi bărbaţi s-au dus la închisoare (pentru că Dumnezeu le pune pe inimă oamenilor să meargă în închisori) şi i-au spus: „Bill, există un om, Iisus, care te iubeşte, şi El şi-a dat viaţa pe o cruce. A murit pentru tine. A fost condamnat la moarte în locul tău”. Nimeni nu-i mai spusese până atunci lui Bill despre Iisus. Fusese condamnat la moarte de ani de zile. El şi-a predat viaţa lui Iisus, iar asta l-a schimbat atât de mult – a schimbat întunericul, amărăciunea şi ura din inima lui atât de mult – încât alţii au început să fie fascinaţi de el. Oamenii au început să-L cunoască pe Iisus prin intermediul acestui om condamnat la moarte. El a ajuns să fie cunoscut ca „Făcătorul de pace”. Pavilionul în care se afla el era locul cel mai sigur din penitenciar pentru că atâţia oameni se întorceau la Cristos prin intermediul lui Bill Moore.

Bisericile au aflat despre acest lucru, iar când oamenii aveau nevoie de consiliere – nu glumesc – bisericile au început să-i trimită la penitenciar ca să fie consiliaţi de Bill Moore. Îţi poţi imagina cum ar fi să suni la o biserică ca să fii îndrumat spre cineva şi să auzi: „Vă rog să mergeţi la secţia condamnaţilor la moarte. E acolo un deţinut...” Cum e posibil acest lucru? Iisus face acest lucru.

Bill Moore s-a schimbat atât de mult, încât a câştigat dragostea familiei celui pe care l-a ucis. S-a schimbat atât de mult în cursul celor şaisprezece ani, încât tot felul de oameni au scris scrisori pentru el. În cele din urmă, autorităţile nu numai că i-au anulat condamnarea la

moarte; nu numai că i-au comutat sentinţa, lucru fără precedent; ci l-au eliberat condiţionat. Bill Moore slujeşte acum ca lider al unei comunităţi religioase în câteva ansambluri de locuinţe sociale dintr-o zonă extrem de săracă. Când Strobel s-a întâlnit cu el, l-a întrebat:

— Bill, ce anume ţi-a schimbat viaţa? A fost vorba de un nou tratament? Sau de vreun program de recuperare? Sau de vreun nou tip de consiliere?

Bill a spus:

— Nu, Lee, nu a fost nimic din toate astea. A fost Iisus Cristos.

Ateismul nu are absolut nimic de spus unui bărbat condamnat la moarte. Căci atunci când eşti condamnat la moarte (şi cu toţii suntem condamnaţi la moarte), există un singur lucru pe care vrei să îl ştii.

11

PRINZĂTORUL

Nu pot să citesc relatarea Evangheliei fără să ştiu că sunt căutat cu dragoste, că sunt chemat la cea mai sacră sarcină a vieţii, că îmi este oferit cel mai măreţ premiu al vieţii... însă cu un aduc argumente acum, ci doar mărturisesc.1

John Baille

Există trei mişcări în „saltul credinţei”: să dai drumul trapezului din mână – indiferent care îţi este trapezul, să aştepţi şi apoi să fii prins.

Să dai drumul, să aştepţi, să fii prins.

Tânărul îndrăzneţ

Iisus vine pe acest pământ şi chiar trăieşte aşa cum trăim noi. El renunţă la viaţa din cer. Renunţă la glorie. Renunţă la putere. Renunţă la bogăţii. Şi. Se naşte într-un grajd micuţ, având nişte părinţi neînsemnaţi şi săraci. Creşte într-o familie din clasa muncitoare şi lucrează ca tâmplar. Are o lucrare itinerantă, fiind un învăţător fără casă. Apoi, în final, îşi părăseşte lucrarea şi îşi părăseşte ucenicii.

Cuvântul *trapez* – mica bară fixată între frânghii, pe care trebuie s-o lase din mână un trapezist – vine din cuvântul *trapeza* din greaca veche, care înseamnă masă. Probabil că singura dată când e utilizat acest cuvânt în Noul Testament este atunci când scriitorul afirmă că Iisus îşi adună prietenii în jurul mesei, adică, ceea ce noi numim acum masa Cinei Domnului, şi le spune că El va trebui să-şi dea viaţa pentru ei şi că singurul mod de a-ţi păstra viaţa este să renunţi la ea. El urcă apoi pe cruce şi îşi dă viaţa. Atârnă deasupra pământului timp de trei ore cu mâinile întinse, fără să mişte vreun muşchi.

— Tată, în mâinile Tale îmi încredinţez duhul, a spus El.

Făcând acest lucru El ne salva şi ne învăţa despre încredere.

Iată care este saltul: Dumnezeu vine la tine şi îţi spune: „Renunţă la cutare lucru. Eşti gata să renunţi?”

Dumnezeu a venit la Avraam şi i-a spus: „Renunţă la tot ce-ţi este familiar. Renunţă la familia ta, la casa ta şi la cultura ta şi du-te unde îţi spun Eu să te duci. Eşti gata să faci asta? Eşti gata să renunţi la tot?”

Iisus a venit într-o zi la un fruntaş tânăr şi bogat. L-a iubit şi i-a spus: „Vrei să dai drumul trapezului tău din mână?” Trapezul tânărului bogat erau „banii”. „Eşti gata să împarţi altora toate posesiunile tale sau să le vinzi şi să dai banii săracilor şi apoi să vii să mă urmezi?”

Iisus i-a vorbit unei femei prinse într-o relaţie de adulter. El i-a spus: „Du-te, şi să nu mai păcătuieşti”. Eşti gata să renunţi la acea relaţie care ştii că nu îl onorează pe Dumnezeu?

Tu la ce trebuie să renunţi? La orice lucru care te ţine departe de Dumnezeu.

Renunţă la acea relaţie dacă ea nu îl onorează pe Dumnezeu.

Renunţă la ataşamentul tău faţă de bani.

Renunţă la puterea ta; fii un slujitor.

Renunţă la dependenţa ta. Recunoaşte-o. Caută ajutor.

Renunţă la acel obicei.

Renunţă la acea ranchiună.

Renunţă la eul tău, la orgoliul tău, la banii tăi, la reputaţia ta, la neascultarea ta.

Dumnezeu va veni şi-ţi va spune: „Renunţă”.

Apoi va spune: „Aşteaptă”.

Roşul unghiilor

Nimănui nu-i place să aştepte.

Aşteptarea este perioada intermediară de după momentul când l-am răspuns lui Dumnezeu, dar înainte ca lucrurile să fie aşa cum vreau eu să fie. Iar eu continui să mă supun. Şi continui să mă încred în El. Şi continui să spun „da” şi să-mi întind mâinile. „Doamne, eu nu pot face ca lucrurile să fie aşa cum vreau eu să fie. Nu am control asupra lor”.

Săritorul nu poate să facă nimic.

Tu ce faci în timp ce aştepţi? Eu, personal, îmi rod unghiile. E un obicei prost, ştiu. Însă am atâtea altele şi mai rele, încât pe scara obiceiurilor mele acesta aproape că este o excentricitate fermecătoare. Aproape că l-am ridicat la rang de artă. Cel mai bine merge cu pieliţa de la degetul mare, apoi de la degetul arătător şi de la cel din mijloc. De obicei nu trec la ultimele două degete decât dacă primele trei sunt toate în reparaţie.

Roşul unghiilor este un exemplu de ceea ce mai demult se numea tic nervos sau comportament de autocalmare. Îmi spun că m-aş putea opri oricând. Îmi spun că e doar ceva ce fac pentru a mă ajuta să gândesc, însă cu cât sunt mai stresat, cu atât se pare că degetele mele au nevoie de mai multă gândire. Dacă sunt îngrijorat cu privire la unul dintre copiii mei, unghiile mele devin un fel de rozariu agnostic al anxietăţii. Când ceva nu merge bine, roşul unghiilor se accelerează.

Chiar şi acum îmi rod unghiile.

Aşteptarea este perioada intermediară de după momentul când l-am răspuns lui Dumnezeu, dar înainte ca lucrurile să fie aşa cum vreau eu să fie. Eu continui să mă supun. Continui să mă încred în El. Şi continui să-mi întind mâinile.

Roşul unghiilor este ceea ce au făcut israeliţii în timp ce călătoreau văicărindu-se prin pustiu, aşteptând 40 de ani după Ţara Promisă. Este ceea ce a făcut Ghedeon dimineaţa devreme când a ieşit să verifice lâna, ca să vadă dacă Dumnezeu vorbea serios sau doar îl păcălea. Este ceea ce i-a ţinut ocupaţi pe ucenici din după-amiaza Vinerii Mari până în dimineaţa duminicii Paştelui.

Eu mă îngrijorez în timp ce aştept, iar degetele mele se torturează unele pe altele pentru a-mi ţine mintea ocupată. Ele sunt nişte santinele micuţe, mute şi desfigurate, care declară lipsa credinţei mele. *Cred, ajută degetelor mele necredincioase*. De aceea uneori caut consolare într-un alt campion la roşul unghiilor, pe nume Avraam. Avraam este înfăţişat drept marele exemplu al credinţei în Noul Testament. Se vorbeşte despre el în Romani, Galateni şi Evrei.

Dumnezeu face o promisiune, după care îi spune lui Avraam să plece de acasă şi să meargă acolo unde îl va călăuzi El.

Ben Patterson povesteşte despre o experienţă comună occidentalilor, în special misionarilor, care călătoresc prin zone din jungla amazoniană. Ei le cer locuitorilor satelor indicaţii spre locul unde vor să ajungă.

— Am busolă, hartă şi nişte coordonate.

Săteanul cunoaşte exact drumul spre locul acela, dar se oferă să-i ducă el însuşi.

— Nu, e în regulă. Nu am nevoie de ghid, ci doar de indicaţii.

— Nu e bine aşa. Trebuie să vă duc eu acolo.

— Dar am aici o hartă. Şi am şi busolă. Am şi coordonatele.

— Nu merge aşa. Vă pot ajuta să ajungeţi acolo, dar trebuie să vă duc eu însumi. Trebuie să mă urmaţi.2

Noi preferăm indicaţii, principii, paşi, indicii. Preferăm aceste lucruri pentru că ele ne lasă pe noi în control. Dacă ţin eu harta în mână, încă deţin controlul în călătoria mea. Pot să merg unde vreau să merg. Dacă am un ghid, trebuie să am încredere în el. Trebuie să-l urmez. Trebuie să renunţ la control.

Dumnezeu nu prea agreează hărţile, busolele şi coordonatele. Viaţa pur şi simplu nu funcţionează aşa. Noi nu avem nevoie de indicaţii. Avem nevoie de un Ghid.

Dumnezeu îi spune lui Avraam că va fi tată şi în cele din urmă o mare naţiune, îi spune că va avea un fiu de la Sara. Apoi Avraam trebuie să aştepte. Ştii cât aşteaptă Avraam? Douăzeci şi patru de ani.

Cât de bine se descurcă el la capitolul aşteptare, încredere şi ascultare? Nu foarte bine.

Avraam o duce pe soţia lui, Sara, în Egipt şi îi spune: „Sara, eşti

o femeie frumoasă. Când te va vedea Faraon, va vrea să te ia în haremul lui. Poate că mă va omorî pentru a ajunge la tine, aşa că hai să ne prefacem că eşti sora mea. În felul acesta, dacă te va ia în haremul lui, măcar eu voi rămâne teafăr”.

Nu e tocmai o atitudine demnă de titlul „Soţul Anului”. Însă metoda aceasta funcţionează, aşa că după câţiva ani Avraam face din nou acelaşi lucru. Câţiva ani mai târziu, el tot nu are niciun fiu, şi este supărat din această cauză. Aşa că Sara îi spune:

— Iat-o pe slujnica mea. Ce-ar fi să te culci cu ea şi să ai un fiu în felul acesta?

Avraam spune:

— Bine, draga mea. Dacă tu crezi că e o idee bună, voi face asta.

E puţin cam pasiv, nu-i aşa?

Faptele lui Avraam duc la dezastru. Câţiva ani mai târziu, Dumnezeu vine din nou la Avraam şi îi spune: „Vei avea un fiu”. Primeşte Avraam aceste cuvinte cu credinţă? Geneza 17: 17 spune: „Avraam s-a aruncat cu faţa la pământ şi a râs, căci a zis în inima lui: «Să i se mai nască oare un fiu unui bărbat de o sută de ani?»„

Dumnezeu îi spune lui Avraam: „Îţi voi da un fiu”, iar Avraam râde de cuvintele Lui. Se tăvăleşte pe jos de râs.

Doar o observaţie aici: deseori suntem ispitiţi să ne gândim: „Dacă aş putea avea parte de o minune – de un eveniment supranatural în viaţa mea ca în vremurile biblice – atunci aş şti sigur. Atunci nu m-aş mai îndoi deloc”.

Eu nu ştiu în ce mod a venit Dumnezeu la Avraam, dar indiferent cum s-a întâmplat acest lucru, Dumnezeu a venit la Avraam în aşa fel încât a mai rămas loc pentru îndoială. Acest lucru s-a întâmplat deseori – în cazul lui Moise, al lui Ghedeon şi al multor altora.

Dumnezeu vine din nou la Avraam (Gen. 18). De data aceasta el este afară din cortul lui, iar Sara este înăuntru. Dumnezeu spune: „La anul pe vremea aceasta, Mă voi întoarce negreşit la tine; şi iată că Sara, nevastă-ta, va avea un fiu”. Avraam este acum foarte bătrân. Iată ce

Indiferent cum s-a întâmplat acest lucru, Dumnezeu a venit la Avraam în aşa fel încât a mai rămas loc pentru îndoială. Acest lucru s-a întâmplat deseori – în cazul lui Moise, al lui Ghedeon şi al multor altora.

spune textul: „Sara a râs în sine, zicând: «Acum, când am îmbătrânit, să mai am pofte?»„

„Domnul a zis lui Avraam: «Pentru ce a râs Sara, zicând: Cu adevărat să mai pot avea copil eu, care sunt bătrână? Este oare ceva prea greu pentru Domnul?»„

Îmi place mult această scurtă conversaţie. „Sara a tăgăduit şi a zis: «N-am râs.» Căci i-a fost frică”.

Dar Domnul a zis: „Ba da, ai râs”.

Sună ca o conversaţie dintre doi puşti care se contrazic:

— Ba nu!

— Ba da!

Dumnezeu şi Sara se contrazic ca doi copii de şapte ani.

Asta e aşteptarea. Avraam nu se pricepe prea bine la aşteptare. Se îndoieşte. O lasă pe Agar însărcinată şi după aceea o dă afară din casă împreună cu fiul ei. *Să mergem*. Aşteaptă, însă nu suficient. Apoi, după ani şi ani şi ani şi ani, este prins. Mâini mari. Dumnezeu vine. Dumnezeu îi răspunde la rugăciune.

Sara descoperă într-o zi, după ani şi ani, că este însărcinată. Îţi poţi imagina acea zi? Imaginează-ţi cum îi spune lui Avraam. Îţi poţi imagina cum râd amândoi? O femeie la vârsta aceea să rămână însărcinată? Ea a născut un fiu şi i-au pus numele Isaac. Ştii ce înseamnă Isaac? „El râde”. Şi-au numit băiatul „El râde”.

Sara a spus: „Dumnezeu m-a făcut să râd şi oricine va auzi despre acest lucru va râde împreună cu mine” (Gen. 21: 6, NTR).

Vor râde pentru că se naşte un bebeluş în secţia de nou-născuţi, iar Medicare[42] plăteşte spitalizarea. Vor râde pentru că Sara va fi singura din supermarket care va cumpăra pentru aceeaşi familie scutece şi lenjerie intimă pentru incontinenţă la adulţi; pentru că toţi mănâncă hrană pentru sugari, deoarece nu există nici măcar un singur dinte în familie; pentru că atunci când se duc la plimbare, toată lumea foloseşte un rotobil sau un cadru pentru mers.

Vor râde pentru că au aşteptat într-un mod atât de greşit, pentru că au avut un comportament greşit, pentru că au minţit şi s-au îndoit tot timpul, şi totuşi Dumnezeu le-a răspuns.

Acesta este râsul credinţei în Dumnezeu.

Merită să ne punem întrebarea – dacă nu există Dumnezeu – ce motiv ai să râzi? Jean-Paul Sartre vorbeşte despre acest lucru, despre genul de râs pe care îl găseşte el într-o lume în care Dumnezeu şi semnificaţia au murit. Este un fel de parabolă menită să explice că cele mai mari eforturi ale unei fiinţe umane sunt sortite eşecului în cele din urmă, că moartea şi nimicnicia vor triumfa. Un om este ameninţat cu moartea dacă nu îşi trădează prietenul, spunându-le celor care l-au capturat unde se află prietenul său. El refuză. Este bătut. Îi trimite pe o pistă falsă, spunându-le că prietenul său este într-un loc unde el ştie că nu este. Printr-o pură coincidenţă, când cei care l-au capturat ajung la acel loc, prietenul lui este acolo, ei îl găsesc, îl capturează şi îl omoară.

Celălalt îşi recapătă libertatea. Sartre încheie povestea spunând că omul acela a râs până la lacrimi.3 în ciuda celor mai bune intenţii

---

42 Program de asigurări sociale, administrat de guvernul S.U.A., care oferă servicii de asigurări medicale persoanelor de Ia vârsta de 65 de ani în sus sau care îndeplinesc alte criterii speciale, (n.trad.)

ale noastre, viaţa este o glumă crudă, iar gluma este pe seama noastră. Spre finalul vieţii Sartre spunea despre sine: „Ateismul este o aventură crudă şi de lungă durată. Cred că eu am dus-o la capăt."4

Însă în povestea lui Avraam, râsul şi lacrimile exprimă în cele din urmă numai bucurie.

Îţi dai drumul, aştepţi şi eşti prins. Săritorul nu poate să facă nimic. Prinzătorul face totul. Dumnezeu te cheamă: „Ai încredere în Mine. Totul va fi bine. Dă-ţi drumul. Dă-ţi drumul. Dă-ţi drumul".

Singura cale

Nu există nicio cale spre Dumnezeu care să ocolească chemarea de a renunţa la ceva. Poate că ai multe îndoieli intelectuale, şi este foarte important să fii sincer în privinţa lor, să vorbeşti despre ele şi să studiezi. Cu toate acestea, simplul fapt că te gândeşti şi studiezi nu înlătură niciodată nevoia de a alege. Problema credinţei nu este niciodată doar o decizie intelectuală. Ajungi aici doar atunci când spui: „Voi începe cu un lucru pe care l-a spus Iisus şi care cred eu că este adevărat, şi chiar voi face ceea ce spune El. Chiar voi renunţa la acel lucru". Şi apoi aştepţi.

Sunt uimit de ultimele cuvinte folosite pentru a-i descrie pe ucenici în Evanghelia după Matei – ultima imagine pe care o avem a unor oameni care L-au urmat pe Iisus timp de trei ani, au învăţat de la El şi L-au văzut răstignit şi înviat: „Cei unsprezece ucenici s-au dus... [la] muntele unde le poruncise Iisus să meargă. Când L-au văzut ei, I s-au închinat, dar unii s-au îndoit" (Matei 28: 16 – 17).

Este o imagine uluitoare. Ei L-au văzut, L-au ascultat, L-au urmat, L-au studiat şi L-au văzut răstignit şi înviat – şi ultimul lucru pe care îl citim despre ei este că *„un îndoit*. Matei nu ascunde acest lucru, ci îl subliniază.

Teologul Frederick Dale Bruner spune: „Credinţa creştină este bipolară. Ucenicii îşi trăiesc viaţa între închinare şi îndoială, încredere şi întrebări, speranţă şi îngrijorare."5

Apoi Iisus le dă ucenicilor ceea ce se numeşte Marea Trimitere – îi trimite să fie agenţii Lui în lume. Iisus. Se uită la aceşti oameni care i se închină şi se îndoiesc şi spune: „Duceţi-vă! Voi, cei care vă îndoiţi, duceţi-vă! Riscaţi-vă viaţa pentru Mine! Schimbaţi lumea voastră pentru Mine! Şi făcând aceste lucruri, veţi descoperi că îndoielile voastre vor fi vindecate. Voi, cei care vă îndoiţi, şi voi sunteţi incluşi".

Ucenicii nu sunt oameni care nu se îndoiesc niciodată. Ei se îndoiesc şi se închină. Se îndoiesc şi slujesc. Se îndoiesc şi se ajută unii pe alţii în îndoielile lor. Se îndoiesc şi practică credincioşia. Se îndoiesc şi aşteaptă ca îndoiala lor să se transforme într-o zi în cunoaştere.

Aşteptarea este foarte grea. Poate că nu ştii sigur dacă mai poţi să îl aştepţi pe Dumnezeu. Însă dacă nu îl crezi pe Iisus, dacă nu îl aştepţi pe Tatăl în care credea Iisus însuşi, atunci întrebarea devine următoarea: Ce aştepţi? Cu toţii aşteptăm ceva, fie că vrem, fie că nu.

Cu toţii aşteptăm – în viaţa noastră, în lumea noastră nenorocită. Dacă nu îl aşteptăm pe Dumnezeu – pe Prinzător – atunci ce aşteptăm?

Pare ironic faptul că aproape orice copil, la un moment dat în viaţă, vrea să fugă de acasă şi să se alăture unei trupe de circ. Adevărul este că toţi ne naştem ţinându-ne de un trapez – un mic trapez pe care îl numim „viaţa” noastră. Ne ţinem strâns de el: siguranţa noastră, binele nostru, succesul nostru, importanţa noastră, valoarea noastră, lucrurile noastre, trupul nostru, sănătatea noastră, influenţa noastră.

Ucenicii nu sunt oameni care nu se îndoiesc niciodată. Ei se îndoiesc şi se închină, se îndoiesc şi slujesc, se îndoiesc şi se ajută unii pe alţii în îndoielile lor. Ei aşteaptă ca îndoiala lor să se transforme într-o zi în cunoaştere.

Apoi vine Iisus şi ne spune: „Poţi să laşi din mână toate astea. Poţi să laşi din mână viaţa ta, căci Cineva o ţine. Poţi să mori faţă de toate lucrurile care te-ar împiedica să trăieşti în împărăţia Mea şi vei descoperi că nu ai murit faţă de niciun lucru care contează. Renunţă la trapez.

Renunţă la tot întunericul.

Renunţă la tot egoismul. I

Renunţă la toată teama.

Renunţă doar”.

Poţi să îl crezi sau nu. Într-o zi – poate că mâine, poate că anul viitor, poate că peste 50 de ani – vei lăsa din mână acest mic trapez numit „viaţa” ta, şi la fel voi face şi eu. Într-o zi îţi vei da ultima suflare, mâinile tale îşi vor pierde puterea, iar trapezul îţi va aluneca din mâini. Adevărata întrebare este: Ce se va întâmpla atunci?

Unii cred că acela este sfârşitul. Că nu există nicio plasă de siguranţă. Unii cred că neuronii despre care crezi în mod eronat că alcătuiesc un suflet, pur şi simplu vor înceta să mai funcţioneze în acea zi. Cele şase trilioane de atomi care au fost folosiţi de corpul tău vor găsi funcţii în alt loc, iar universul nici nu va şti, nici nu-i va păsa.

Însă Iisus a crezut că există un Prinzător, iar Prinzătorul acesta nu are mâinile transpirate.

Sperăm că ţi-a făcut plăcere lecturarea acestei cărţi.

Pentru detalii suplimentare şi alte apariţii editoriale disponibile la Editura Scriptura, vezi paginile de final şi accesează librăria virtuală de la adresa www.scriptum.ro

Note

Capitolul 1. Credinţă, îndoială şi naştere

1. Wolfgang von Goethe, citat în James Crenshaw, *Old Testament* Westminster John Knox Press, Louisville, 1998, p. 184.

2. *The Brothers Karamazov* [în rom., *Fraţii*, Corint, Bucureşti.

2004], în The Great Books, voi. 52, Encyclopedia Britannica, New York, 1952.

3. Elie Wiesel, *Noaptea*, Univers, Bucureşti, 2005, p. 41.

4. André Comte-Sponville, A Short Treatise on the Great Virtues [în rom.

Mic tratat despre marile virtuţi, Univers, Bucureşti, 2006], Vintage, New

York, 2001, p. 148.

5. Daniel C. Dennett, Breaking the Spell: Religion as a Natural Phenomenon, Viking, New York, 2006, p. 7.

6. Sam Harris, *Letter to a Christian Nation*, Knopf, New York, 2006, p. 88.

7. Christopher Hitchens, God Is Not Great: How Religion Poisons Everything, Twelve, New York, 2007.

8. Richard Dawkins, *The God Delusion* [în rom., *Himera Credinţei în Dumnezeu*, Curtea Veche, Bucureşti, 2007], Houghton Mifflin, New York, 2006, p. 31.

9. Michael Novak, *Belief and Unbelief* Transaction, New Brunswick, N.J., 2006, p. 7.

10. Jennifer Hecht, Doubt: A History: The Great Doubters and Their Legacy of Inovaţionform Socrates andjesus to Thomas Jefferson and Emily Dickinson, Harperlollins, New York, 2003, p. xi.

11. Gary Wolf, „The Church of Non-believers”, *Wired*, 20 februarie, 2007.

12. Martin Scligman, *Authentic Happiness* [în rom., *Fericirea autentică*, Humanitas, Bucureşti, 2007], Free Press, New York, 2002, p. 287.

13. Billy Graham, interviu televizat, *Prime Time* LABC network, difuzat pe 22 mai, 2000.

14. Martin Luther, *Luther's Works*, voi. 54, Fortress, Philadelphia, 1957, p. 453.

15. Elie Wiesc!, citat în Antonio Monda, *Do You Believe*? Vintage, New York, 2007, p. 71.

16. Nicholas Wolterstorff, *Lament for a Son*, Eerdmans, Grand Rapids, 1987, p. 66.

17. Ibid., p. 68.

Capitolul 2. De ce să mă deranjez?

1. Martin Luther, citat în Alister McGrath, *Doubting*, Inter Varsity Press, Downers Grove, 111., 2006, p. 26.

2. William Clifford, „The Ethics of Belief1, în Gerald D. McCarthy, *Ethics of Belief Debate*, ed. a noua, Scholars, Adanta, 1986, p. 14.

3. Thomas Huxley, citat în Jennifer Hecht, Doubt: A History: The Great Doubters and Their Legacy of Inovation from Socrates and Jesus to Thomas Jefferson and Emily Dickinson, Harperlollins, New York, 2003, p. 407.

4. William James, *The Will to Believe*, Longmans, Green, New York, 1987, p. 10 şi urm.

5. Lesslie Newbigin, *Proper Confidence*, Eerdmans, Grand Rapids, 1995, p. 23 – 24.

6. Woody Allen, citat în www.great-quotes.com/cgi-bin/author, cgi? letter = A.

7. Yann Martel, *Life of Pi* [în rom., *lui Pi*, Humanitas, Bucureşti, 2004], Harcourt, New York, 2001, p. 28.

8. James Connor, *Pascal's Wager*, Harperlollins, New York, 2006, p. 2.

9. Ibid., p. 38.

10. Vladimir Nabokov, citat în Jim Holt, „Eternity for Atheists", *York Times*, 29 iulie, 2007, p. 11.

11. Hecht, *Doubt*, p. x-xi.

12. Michael Novak, *Belief and Unbelief* Transaction, New Brunswick, N.J., 2006, p. XXI.

13. Henri Nouwen, *Sabbatical Journey*, Crossroad, New York, 1998, p. 40,74 – 75.

Capitolul 3. Ce fel de credinţă contează cu adevărat?

1. Madeleine L'Engle, citată în Lynn Anderson, *If I Really Believe, Why Do I Have All These Doubts*? Bethany House, Minneapolis, 1992, p. 61.

2. Daniel Dennett, citat în Wikipedia, s.v„Belief* [convingere], http://en, wikipedia.org/wiki/Belief.

3. *Stăpânul inelelor*: *Frăţia inelului*, film, Universal Studios, regizat de Peter Jackson, 2001.

4. Robert Fulghum, All I Really Heed to Know I Learned în Kindergarten, Villard, New York, 1987.

5. *Bill Durham*, film produs de Thom Mount, scris şi regizat de Ron Shelton, pentru studiourile MGM, 1988.

6. Michael Novak, *Belief and Unbelief* Transaction, New Brunswick, N.J., 2006, p. 135.

7. Stephen Colbert, din emisiunea televizată *Colbert Report*. Vezi, de exemplu, „Truthiness", 17 octombrie, 2005, la www.comedycentral.com/colbertreport/videos. Întrul? videold = 24039.

8. George Rey, în *Philosophers without Gods*, ed. Louise Anthony, Oxford University Press, New York, 2007, p. 244.

9. George MacDonald, *Thomas Wingfold*, Sunrise, Eureka, Calif. 1988, p. 31.

10. Vezi capitolul despre bună credinţă în André Comte-Sponville, *Short Treatise on the Great Virtues*, Vintage, New York, 2001, p. 196 şi urm.

11. Elton Trueblood, vif *Place to Stand*, Harper 8 c Row, 1969, p. 39.

12. Frederick Buechner, *Wishful Thinking*, Harper 8 c Row, New York, 1973, p. 3.

Capitolul 4. Dor de casă

1. Hugh Walpole, citat în Harry Emerson Fosdick, *Dear Mr. Brown*: *Letters to a Person Perplexed about Religion*, Harper 8 c Brothers, New York, 1961, cap. 4.

2. Despre fotbal american şi baseball, adaptare după George Carlin, *Brain Droppings*, Hyperion, New York, 1998, p. 50 – 52.

3. Joe Kraus, „There's No Place Like Home”, în *Baseball and Philosophy*, ed. Eric Bronson, Open Court, New York, 2004,14 şi urm.

4. Edgar Guest, „Home”, în *101 Famous Poems*, Contemporary Books, Chicago, 1958, p.152 – 53.

5. Stuart Kauffman, At Home in the Unvierse: The Searchfor the Laws of Selforganization and Complexity, Oxford University Press, New York, 1995, P-4.

6. Robert Frost, „The Death of the Hired Man”.

7. A.J. Jacobs, *The Year of Living Biblically*, Simon Se schuster, New York, 2007, p. 60.

8. Augustine, *The Literal Meaning of Genesis* [în rom., *Despre geneză în sens literal*, Minerva, Bucureşti, 2008], vol. 1: 41, Ancient Christian Writers, Newman Press, New York, 1982.

9. Richard Swinburne, *Is There a God*? [în rom., *Există Dumnezeu*? Cartea Universitară, Bucureşti, 2007], Oxford University Press, New York, 1996, p. 48 – 49.

10. Marilynne Robinson, *Galaad*, Univers, Bucureşti, 2007, p. 62.

11. Richard Foster, *Streams of Living Water*, Harpersanfrancisco, San Francisco, 1998, p. 171.

12. E. Edson şi E. Savage-Smith, *Medieval Views of the Cosmos*, *The* Bodleian Library, Oxford University Press, New York, 2004, p. 9.

13. Sigmund Freud, citat în Bronson, *Baseball and Philosophy*, p. 12.

14. Lucretius, *On the Nature of the Universe*, introducere de John Godwin, Penguin Classics, New York, 2005, p. xvi.

15. Ray Vander Laan, *The Life and Ministry of the Messiah*, Zondervan, Grand Rapids, 1999, p. 150.

Capitolul 5. Saltul

1. Nicholas Wolterstorff, *Lament for a Son*, Eerdmans, Grand Rapids, 1987, p. 76.

2. Feodor Dostoievsky *Demonii*, citat în Philip Yancey, *Zvonurile altei lumi*: *Oare ce ne lipseşte pe pământ*? Aqua Forte, Cluj-Napoca, 2007, p. 33.

3. Alvin Plantinga, *Warranted Christian Belief*, Oxford University Press, New York, 2000, p. 174 – 175.

4. Toma ctaquino, citat în Frederick Buechner, *Listening to Your Life*, Harperlollins, New York, 1992, p. 273.

5. James Conner, *Pascal's Wager*, Harperlollins, New York, 2006, p. 143 şi urm.

6. C. Stephen Evans, *Seren Kierkegaard's Christian Psychology*,

Zondervan, Grand Rapids, 1990, p. 59 şi urm.

7. Mortimer Adler, citat în *Philosophers Who Believe*, ed. Kelly James Clark, Inter Varsity Press, Downers Grove, 111., 1993, p. 214.

8. Philip Yancey, *Finding God în Unexpected Places*, Moorings, Nashville, 1995, p. 171 şi urm.

9. Emelian Iaroslavski, citat în Brian Moynahan, *The Faith*, Doubleday, New York, 2002, p. viii.

10. Pentru relatarea despre fiul chinuit de demoni, vezi Matei 17: 14 – 21; Marcu 9: 14 – 32; şi Luca 9: 37 – 43.

11. Bruce Thielemann, predică nepublicată.

Capitolul 6. Toată lumea speră

1. C.S. Lewis, citat în Armând Nicholi, *The Question of God*, Free Press, New York, 2002, p. 46.

2. William Lad Sessions, *The Concept of Faith*, Cornell University Press, Ithaca, N.Y, 1994, p. 197.

3. Sigmund Freud, *The Future of an Illusion*, Hogarth, Londra, 1962.

4. Paul Vitz, *Faith of the Fatherless*, Spence, Dallas, 1999.

5. Frederick Buechner, *Wishful Thinking*, Harper Se Row, New York, 1973, p. 33 – 34.

6. Tom Wright: comunicare personală.

Capitolul 7. Tăcerea stranie a lui Dumnezeu

1. Kenneth A. Taylor, în *Philosophers without Gods*, ed. Louise Anthony, Oxford University Press, New York, 2007, p. 244.

2. Jérôme Frank, *Persuasion and Healing*, Schocken, New York, 1974.

3. Gary Parker, *rihe Gift of Doubt*, Harper Se Row, New York, 1990, p. 62.

4. Bertrand Russell: sursă necunoscută.

5. Woody Allen, citat în www.great-quotes.com/cgi-bin/author, cgi? letter = A.

6. Norwood Russell Hanson, „What I Do Not Believe”, eseu citat în Lee Strobel, *Pledoarie pentru credinţa creştină*, Cartea creştină, Oradea, 2005, p. 261 – 262; sublinierea îi aparţine lui Strobel.

7. Maica Tereza, *Come Be My Light*, ed. Brian Kolodiejehuk, Doubleday, New York, 2007, p. 104 şi urm.

8. Christopher Hitchens, citat în David Van Bierna, „Mother Teresa’s Crisis of Faith”, în *Time*, 23 august, 2007, p. 45.

9. Richard Dawkins, The God Delusion [în rom., *Himera Credinţei în Dumnezeu*, Curtea Veche, Bucureşti, 2007], Houghton Mifflin, New York, 2006, p. 292.

10. „Niciodată să nu te îndoieşti”, citat din V. Raymond Edman, fost rector al universităţii Wheaton Collège.

11. Robert Nozick, *Philosophical Explanations*, Harvard University Press, Cambridge, Mass., 1981, p. 4.

12. Sam Harris, Letter to a Christian Nation, Knopf, New York,

2006; şi The End of Faith: Religion, Terror, and the Future of Reason, W.W. Norton, New York, 2004.

13. Steven Weinberg, citat în „Why Are We Here: The Great Debate”, *International Herald Tribune*, 26 aprilie, 1999.

14. Masacru cambodgian, citat în Dinesh D'Souza,”What's. Se Great About Christianity?” manuscris nepublicat, cap. 19.

15. Elie Wiesel, dintr-un dialog cu Antonio Monda citat în cartea lui Monda, *Do You Believe*? Vintage, New York, 2007, p. 172.

16. David Kinnaman, *Unchristian*, Baker, Grand Rapids, 2007, p. 26.

17. Frederick Buechner, *Listening to Your Life*, Harpersanfrancisco, San Francisco, 1992, p. 187.

18. Evelyn Waugh: sursă necunoscută.

19. Sigmund Freud, citat în Armând Nicholi, *The Question of God*, Free Press, New York, 2002, p. 64.

20. Weinberg, citat în „Why Are We Here: The Great Debate”.

21. Jennifer Hecht, Doubt: A History: The Great Doubters and Their Legacy of Inovation from Socrates andjesus to Thomas Jefferson and Emily Dickinson, Harperlollins, New York, 2003, p. 110.

22. Nicholas Wolterstorff, *Philosophers Who Believe*: *The Spiritual Journey of Eleven Leading Thinkers*, Intervarsity Press, Downers Grove, 111., 1993, p. 274.

Capitolul 8. Când îndoiala degenerează

1. Ernest Hemingway, citat în Alister McGrath, *Doubting*, Inter Varsity Press, Downers Grove, 111., 2006, p. 60.

2. Bart Ehrman, *Răstălmăci*ndu-*L pe Iisus*, Antet, Bucureşti, 2005.

3. Glenn Most, *Doubting Thomas*, Harvard University Press, Cambridge, 2005, p. 80 şi urm.

4. Os Guinness*, în Two Minds*: *The Dilema of Doubt and How to Resolve It*, Inter Varsity Press, Downers Grove, 111., 1976, p. 25.

5. Blaise Pascal, citat în James Crenshaw, *Testament Wisdom*, Westminster John Knox, Louisville, 1998, p. 185.

6. Edward Gibbon, „The Decline and Fall the Roman Empire [în.com., Istoria declinului şi a prăbuşirii Imperiului Roman, 3 vol., Minerva, Bucureşti, 1976], 1776: 1.22.

7. Îi sunt îndatorat pastorului Scott Scruggs pentru această perspectivă asupra lui Pilat şi a cinismului.

8. Jennifer Hecht, Doubt: A History: The Great Doubters and Their Legacy of Inovation from Socrates andjesus to Thomas Jefferson and Emily Dickinson, Harperlollins, New York, 2003, p. 32.

9. Edward Ruffin, citat în Oliver Burton, *The Age of Lincoln*, Hill and Wang, New York, 2007, p. 192.

10. C.S. Lewis, citat în Armând Nicholi, *Question of God*, Free Press, New York, 2002, p. 46.

11. G.K. Chesterton, citat în Christopher Hitchens, *God Is Not*

Great: *How Religion Poisons Everything*, Twelve, New York, 2007, p. 184.

12. Thomas Nagel, *The Last Word* [în rom., *Ultimul cuvânt*, ALL, Bucureşti, 1998], Oxford University Press, New York, 1997, p. 130.

13. Citat în Nicholi, *The Question of God*, p. 38.

14. Sigmund Freud, Opere, vol. I (Totem şi tabu, Moiseşi monoteismul, Angoasă în civilizaţie, Viitorul unei iluzii), Editura Ştiinţifică, 1991.

15. Czesław Miłosz, citat în Dinesh D'Souza, „What's. Se Great About Christianity?" manuscris nepublicat, cap. 23.

Capitolul 9. Darul incertitudinii

1. Frederick Buechner, *Wishful Thinking*, Harper 8 c Row, New York, 1973, p. 26.

2. André Comte-Sponville, *A Short Treatise on the Great Virtues*, Vintage, New York, 2001, p. 223 şi urm.

3. George MacDonald, *Thomas Wingfold, Curate*, Sunrise, Eureka, Calif., 1988, p.429 – 30.

4. Susan B. Anthony, citată în Barbara Taylor, *Leaving Church*, Harpersanfrancisco, San Francisco, 2006, p. 7.

5. Domnul Dooley: citat în Antonio Monda, *You* Vintage, New

York, 2007, p. 145. Domnul Dooley este un personaj creat de scriitorul de satiră irlandez, Finley Peter Dunne în 1898.

6. Xenofan, citat în Jennifer Hecht, Doubt: A History: The Great Doubters and Their Legacy of Inovation from Socrates and Jesus to Thomas Jefferson and Emily Dickinson, Harperlollins, New York, 2003, p. 7.

7. *Talladega Nights*: *Balada lui Ricky Bobby*, film produs de Will Ferrell, Judd Apatow şi Jimmy Miller; regizat de Adam McKay; scris de Adam McKay şi Will Ferrell; distribuit de Columbia Pictures, 2006.

8. Buechner, *Wishful Thinking*, p. 190.

9. Joan Didion, *The Year of Magical Thinking*, Knopf, New York, 2005, p. 149.

10. Citat în Louise Anthony, ed., *Philosophers without Gods*, Oxford University Press, New York, 2007, p. 73.

11. Richard Swinburne, *Is There a God*? Oxford University Press, New York, 1996, p. 5.

12. Lewis Carroll, *Alice în Wonderland* [în rom., *în Ţara Minunilor*, Prut, Bucureşti, 2003], Winston, Philadelphia, 1957, p. 190.

13. Dallas Willard, citat în Raphael Erwin McManus, *Gravings*, Nelson, Nashville, 2006, capitolul 15.

14. C.S. Lewis, *Broadcast Talks*, Centenary, Londra, 1942, cartea 5, cap. 1, p. 33.

Capitolul 10. De ce cred

1. George MacDonald, *Thomas Wingfold, Curate*, Sunrise, Eureka, Calif, 1988, p. 31.

2. G.K. Chesterton, *Orthodoxy* [în rom., *Ortodoxia*, Humanitas,

București.

2008], p. 180.

3. Alvin Plantinga, *Warrant, the Current Debate*, Oxford University Press, New York, 1993.

4. C.S. Lewis, *Creștinismul redu*s la Societatea Misionară Română, București, 1987, cap. 1.

5. Dinesh D'Souza, „What's. Se Great About Christianity?” manuscris nepublicat, cap. 15.

6. Povestea aceasta mi-a fost relatată de către Mark Nelson, care îmi este prieten și profesor de filosofie la Westmont Collège și știe mai multe decât are dreptul să știe orice ființă umană.

7. Chesterton, *Orthodoxy*, p. 166 – 167.

8. Blaise Pascal, *Pensées* [în rom., *C*, Aion, Oradea, 1998], trad. A.J. Krailsheimer, Penguin, New York, 1966, p. 64.

9. Steven Pinker, *The Blank State*, Viking, New York, 2000, p. 41 și urm.

10. Prietenul meu, Mark Nelson, mi-a semnalat că filosoful Robert Nozick de fapt propune un exercițiu de imaginație despre o „mașină de produs trăiri” foarte asemănător cu exemplul meu și ajunge la o concluzie similară, și anume că noi nu ne dorim doar niște experiențe plăcute, ci ne dorim să avem contact cu realitatea și să trăim în ea, dincolo de gândurile și sentimentele noastre plăcute. Vezi Robert Nozick, *Anarhie, stat și utopie*, Humanitas, București, 1997.

11. Chesterton, *Ortodoxia*, p. 209 – 210.

12. Elton Trucblood, yf *Place to Stand*, Harper 8 c Row, 1969, p. 38.

13. MacDonald, Thomas Wingfold, Curate, p. 233.

14. Lee Strobel, *Pledoarie pentru credința creștină*, Cartea creștină, Oradea, 2005, p. 264 – 267.

Capitolul 11. Prinzătorul

1. John Bai *We*, *A Reasoned Faith*, Charles Scribner's Sons, New York, 1963, p. 118.

2. Ben Patterson, mesaj la capelă, Westmont Collège, 23 august, 2007.

3. Jean-Paul Sartre, citat în Frederick Buechner, *Wishful Thinking*, Harper 8 c Row, New York, 1973, p. 3.

4. Jean-Paul Sartre, *The Words* [în rom., *Cuvintele*. *Greața* (2 cărți într-un singur volum), RAO, București, 2005], p. 253.

5. Frederick Dale Bruner, *The Churchbook*: *Matthew 13 – 28*, *Matthew*: *A Commentary*, Eerdmans, Grand Rapids, 2005, p. 456.

CREDINȚĂ ȘI ÎNDOIALĂ

Dacă cel mai important cuvânt este cel din mijloc?

Tânjești după certitudinea ce învinge orice urmă de îndoială că ai mizat cu viața ta pe adevăr și că de cealaltă parte a cerului, în veșnicie, nu vei avea surprize? Vreau însă să-ți spun că și cei mai renumiți creștini pentru credința lor profundă – oameni ca Billy Graham, Martin Luther și Maica Tereza – s-au luptat cu întrebări fără răspuns, de multe ori dureroase.

Deseori percepem îndoiala ca fiind opusul credinței, însă e posibil ca îndoiala să ne consolideze relația cu Dumnezeu? În opinia lui John Ortberg însăși natura credinței reclamă prezența incertitudinii. În această examinare sinceră a unei vieți de credință, el trasează linia de demarcație între credință și necredință; nu este atât de mult o linie despărțitoare între două tabere ostile, cât mai ales un tăiș care trece prin fiecare suflet. Inspirată din propria luptă a lui Ortberg cu credința și îndoiala, cartea aceasta te va provoca, te va mângâia și te va inspira cu adevărul că Dumnezeu ne vrea în întregime – cu tot cu îndoielile noastre.

John Ortberg este autor, conferențiar și pastor al Bisericii Prezbiteriene din Menlo Park, California. A publicat mai multe cărți, printre care: *Toți sunt normali până ajungi să-i cunoști*; *O dragoste mai presus de rațiune*; *Dumnezeu e mai aproape decât crezi*; și *Când se încheie jocul, totul se întoarce în cutie*. John și soția sa, Nancy, au trei copii.

ISBN 978-973-1813-39-4